

Daniël

Daniël 1

1. In het derde jaar Te weten toen het derde jaar ten einde ging, en het vierde begon, toen Jojakim volstrekt koning wilde zijn, zich onttrekkende aan de gehoorzaamheid, die hij tevoren aan Nebukadnezar beloofd had, Jer. 25:1. Anders, *na het derde jaar*. Vergelijk 2 Kon. 24:1. **des koninkrijks van Jojakim**, Hij is geweest een zoon van *Josia*, den broeder van *Zedekia*, den laatsten koning van Juda. **den koning van Juda, kwam Nebukadnezar**, Hij wordt door *Jozefus* en anderen genoemd *Nebukadnezar de Grote*, vanwege zijn groot koninkrijk en groot gebied. Zijn vader heette ook Nebukadnezar. **de koning van Babel**, Zie Jes. 13:19. **te Jeruzalem**, Of, *voor*, of *naar Jeruzalem toe*, te weten om de belegering te bereiden, doende in het vierde jaar hetgeen *Jeremia* voorzgd had, Jer. 1, enz. **en belegerde haar**.
2. En de HEERE gaf Jojakim, den koning van Juda, in zijn hand, en een deel der vaten van het huis Gods; De rest werd door Gods beschikking in den tempel bewaard tot de wegvoering van den koning *Jechonia*, Jer. 27:18,19,20. Ja, ook bleven er nog enige tot de verwoesting der stad toe. **en hij bracht ze** Te weten de vaten, die hij naar de wijze der heidenen, eerst zijnen afgod heeft aangeboden, en daarna in het schathuis Hetwelk binnen Babylonië was; zie 2 Kron. 36:7. weggelegd, gelijk volgt. Vergelijk 2 Kron. 36:7. Anderszins is het waarachtig dat hij ook Jojakim met vele anderen gevankelijk gezonden heeft naar Babel. Zie het volgende, en onder Dan. 2:25. **in het land van Sinear**, Anders: *naar het land Sinear, het huis van zijn God*. Van *Sinear*, zie Gen. 10:10, en Gen. 11:2. **in het huis zijns gods; en**

de vaten bracht hij in het schathuis Hetwelk binnen Babylonië was; zie 2 Kron. 36:7. **zijns gods**. Te weten van Bel, den groten afgod der Babyloniërs, der Assyriërs en der Perzen. Zie Jes. 46:1, en Dan. 4:8.

3. En de koning zeide tot Aspenaz, den overste Of, *zijn groten hofmeester*. **zijner kamerlingen**, Of, *hovelingen*, eigenlijk *gesnedenen*; zie Gen. 37:36; 2 Kon. 20:18. **dat hij voorbrengen zou enigen** uit de kinderen Israels, te weten, uit het koninklijk zaad, Hebreeuws, *uit het zaad des rijks*; dat is, *uit*, of *van* de jongelingen, die uit koninklijk zaad geboren waren; zie Jer. 39:7; Jer. 41:1. **en uit de prinsen**; Of, *vorsten*, of *oversten*. Enigen onder de rabbijnen menen dat het woord *Parthemim* betekent de gouverneurs, wonende en regerende omtrent de rivier *Perath*, of *Frat*, (*Eufraat*). Anderen onder de Joden menen dat dit woord zoveel betekent als *grote vorsten* en *heerschappers*.
4. Jongelingen, aan dewelke geen gebrek ware, Te weten geen gebrek noch smet van het lichaam, maar volmaakt van lijf en van leden. **maar schoon van aangezicht**, Hebreeuws, *goed van aanzien*. **en vernuftig in alle wijsheid**, Of, *verstandig in alle wijsheid*; niet dat zij toen ten tijde alle wijsheid, enz. moesten hebben, maar zij moesten van goeden aard en verstand wezen, om zulks mettertijd te kunnen begrijpen en leren. **en ervaren in wetenschap**, Of, *in kennis*. Hebreeuws, *kenners der kennis*. **en kloek van verstand**, Hebreeuws, *verstand hebbende in wetenschap*. **en in dewelke bekwaamheid ware**, Hebreeuws, *kracht*; dat is, aard, vernuft, verstand. **om te staan in des konings paleis**; Dat is, om te dienen; zie Deut. 1:38, en 1 Kon. 10:8. Dit was van den profeet Jesaja voorzgd, Jes. 39:7. *Voor den koning staan* kan hier ook verstaan worden, om voortreffelijke ambten in toekomstige tijden te bedienen. Deze jongelingen liet de koning tot dit einde aldus opleiden, op hoop dat hij de Joden door hen, als zij tot hunne jaren zouden gekomen zijn,

te beter in gehoorzaamheid zou kunnen houden. **en dat men hen onderwees in de boeken** Het Hebreeuwse woord betekent alles, waarin iets geschreven of verhaald wordt, *een boek, een brief, een register*, enz. Tevoren waren deze jongelingen door hun godzalige ouders en leermeesters onderwezen geweest in Gods wetboek; nu zouden zij onderwezen worden in der Chaldeën boeken, die vol van ijdele kunsten en afgodische bijgelovigheden waren; en alzo werden zij gebracht in het grootste gevaar naar ziel en lichaam. **en spraak der Chaldeen.** Of, *taal.* Hebreeuws, *tong.*

5. **En de koning verordende hun,** Of, *stelde, verordende, bestelde.* **wat men ze dag bij dag geven zou** Hebreeuws, *het woord, of de zaak des daags op zijnen dag,* gelijk Exod. 5:13. **van de stukken der spijs des konings,** *Brokken, portie, gerechten, of overschot.* **en van den wijn zijns dranks,** Hebreeuws, *zijner dranken, of drinkingen;* dat is van zulke wijnen of drank, als hij zelf dronk. **en dat men hen drie jaren alzo optoog,** In welken tijd vermoedelijk zij de taal, de religie en de wetten der Chaldeën zouden kunnen leren. **en dat zij ten einde derzelve zouden staan voor het aangezicht des konings.** Dat is, dienen; zie Deut. 10:8, en 1 Kon. 17:1, en de aantekening.

6. **Onder dezelve nu waren uit de kinderen van Juda: Daniel, Hananja, Misael en Azarja.**

7. **En de overste der kamerlingen gaf hun** Te weten uit bevel des konings, gelijk te zien is onder Dan. 5:12. Hebreeuws, *stelde.* **andere namen,** Aldus heeft ook Farao Jozefs naam veranderd, Gen. 41:45; en Farao Necho, Eljakim, 2 Kon. 23:24, en 2 Kon. 24:17. Het schijnt dat dit placht te geschieden tot een teken van heerschappij over zulke personen; ook schijnt het hier geschied te zijn aan Daniël Hebreeuws, *hij stelde voor Daniël,* en zo in het volgende. Daniël wordt eerst genoemd, als zijnde uit koninklijken stam, òf omdat hij zijne metgezellen in wijsheid en verstand overtrof; òf omdat er in dit boek voornamelijk van hem gesproken wordt. **en zijne**

metgezellen, uit haat van de namen van den waren God, die in de namen dezer jongelingen waren, te weten *El* en *Jah*, en opdat zij alzo den waren God des te eerder vergeten en de namen der afgoden zich algemeen en gemeenzaam zouden maken, hun gevende namen der afgoden in plaats van den waren God. Want naar sommiger gevoelen is *Daniël* Hebreeuws, *hij stelde voor Daniël,* en zo in het volgende. *Daniël* wordt eerst genoemd, als zijnde uit koninklijken stam, òf omdat hij zijne metgezellen in wijsheid en verstand overtrof; òf omdat er in dit boek voornamelijk van hem gesproken wordt. **zoveel als God is mijn rechter; Chananjah: God heeft mij genade gedaan; Misael** betekent zoveel als *een die den Heere aangrijpt; Azarjah: de hulp des Heeren, of, dien God helpt;* maar Beltsazar betekent een *die Belschatten weglegt en bewaart; Sadrach, een die invloeiingen krijgt van den koning der planeten;* dat is, van de zon; *Mesach, een die de godin Sacha toebehoort; Abed-Nego,* betekent *een dienaar van Nego,* den afgod des vuurs. Het heeft, buiten twijfel, dezen godzaligen jongelingen zeer verdrotten, dat men hen gedwongen heeft de namen der afgoden te dragen, in plaats van die troostelijke namen van den waren God, die hun godzalige ouders hun gegeven hadden. **en Daniel noemde hij Beltsazar,** Naar den naam van den afgod *Bel;* zie Dan. 4:8; tussen dezen naam van Daniël en dien van den koning van Babel is maar één letter onderscheid: Daniël werd genoemd *Beltschazar,* en de koning *Belschazar,* onder Dan. 5:1. **en Hananja Sadrach, en Misael Mesach, en Azarja Abed-nego.**

8. **Daniel nu nam voor in zijn hart,** Hebreeuws, *zette, of legde op zijn hart.* **dat hij zich niet zou ontreinigen** Dat is, zijne conscientie besmetten met onreine spijs te eten; want de Chaldeën aten van verscheidene spijzen, als van varkens, hazen en verscheidene soorten van vissen en vogels, die den kinderen Israël te eten van God verboden waren, Lev. 11; Deut. 14. En zij besmetten ook de geoorloofde spijzen met afgodische ceremoniën en aanroepingen hunner goden, Dan. 5:4; 1 Cor. 10:7. Immers

kon Daniël zulks niet doen zonder zijne naasten te ergeren. Zie Matth. 18:7. **met de stukken van de spijs des konings, noch met den wijn zijns dranks;** Te weten van den koning, dat is, van den wijn waar de koning zelf van dronk. Doch in het Hebreeuws staat het veelvoudig getal, *zijner dranken*, waaruit, naar sommiger mening, af te leiden is dat de koning van verscheidene soorten van wijnen dronk, die ook Daniël en zijnen metgezellen voorgesteld werden. **daarom verzocht hij van den overste der kamerlingen, dat hij zich niet mocht ontreinigen** Dat is, zijne conscientie besmetten met onreine spijs te eten; want de Chaldeën aten van verscheidene spijzen, als van varkens, hazen en verscheidene soorten van vissen en vogels, die den kinderen Israël te eten van God verboden waren, Lev. 11; Deut. 14. En zij besmetten ook de geoorloofde spijzen met afgodische ceremoniën en aanroepingen hunner goden, Dan. 5:4; 1 Cor. 10:7. Immers kon Daniël zulks niet doen zonder zijne naasten te ergeren. Zie Matth. 18:7..

9. En God gaf Daniel genade en barmhartigheid voor het aangezicht van den overste der kamerlingen.

10. Want de overste der kamerlingen zeide tot Daniel: Ik vreze mijn heer, Hij geeft hier te kennen dat hij Daniël en zijnen metgezellen wel zou toelaten hetgeen zij van hem begeerden, tenware dat hij gevreesd had in gevaar van zijn leven te komen, indien de koning gemerkt had dat hunne gestalte ware vervallen, en dat hij de oorzaak daarvan zou onderzocht hebben. **den koning, die ulieder spijs, en ulieder drank verordend heeft; want waarom zou hij ulieder aangezichten droeviger zien,** Alsof hij zeide: Waarom zou ik de oorzaak daarvan zijn, dat de koning zou zien dat uwe aangezichten droeviger, jammerlijker, mismaakter, ontstelder, magerder of treuriger zouden zijn? Vergelijk Gen. 40:6, en de aantekening aldaar. **dan der jongelingen, die in gelijkheid met ulieden zijn?** Te weten van drie jaren, dat

is, die ook, gelijk gijlieden, drie jaren lang aldus moeten opgeleid worden. Anderen verstaan het aldus: Die ulieden in ouderdom gelijk zijn. Hebreeuws, *naar uwe gelijkheid*, of *naar uwe blijdschap*, hetwelk zou zijn, die blijde van gelaat zijn, gelijk gij nu zijt en niet droevig. **Alzo zoudt gij** De zin is: Dusdoende zoudt gijlieden maken dat ik van den koning aan het leven zou gestraft worden; anders, wil hij zeggen, zou ik gaarne ulieden uwe begeerte toelaten. **mijn hoofd bij den koning** Dat is, mijn leven. **schuldig maken.** Hebreeuws, *verschulden*; dat is, mijn leven in gevaar brengen.

11. Toen zeide Daniel tot Melzar, Anders, *tot den bezorger, uitdeler, bottelier, keukenmeester, schaffer.* **dien de overste der kamerlingen gesteld had** Te weten om hun spijs en drank te geven en zorg te dragen over hunne opvoeding. **over Daniel, Hananja, Misael en Azarja:**

12. **Beproof toch** Anders: *verzoek het toch met uwe knechten.* **uw knechten** Dat is, ons, mij Daniël en mijne metgezellen. **tien dagen lang, en men geve ons van het gezaaide** Hebreeuws, *van het zaad*; dat is, van hetgeen uit gezaaid zaad der aarde voortkomt, als allerlei moeskruid, idem gerst, erwten, bonen, rijst, gierst, enz. Natuurlijkerwijze is vlees en wijn voedzamer dan moes en water, maar vermoedelijk zullen Daniël en zijne metgezellen gezien hebben op hetgeen er geschreven staat, Deut. 8:3: *De mens leeft niet van het brood alleen, maar, enz. te eten, Hebreeuws, en wij zullen eten, enz. en water te drinken.*

13. En men zie voor uw aangezicht onze gedaanten, en de gedaante der jongelingen, die de stukken van de spijs des konings eten; en doe met uw knechten, naar dat gij zien zult. Dat is, naar gelegenheid van zaken, naardat gij raadzaam zult vinden als gij ene proef aan ons zult gedaan hebben.

14. Toen hoorde hij hen in deze zaak, en hij beproefde ze tien dagen.

15. Ten einde nu der tien dagen, zag men dat hun gedaanten schoner

- waren Hebreuws, *goed*, of *goeder*; dat is, levendiger, beter van kleur, schoner., en zij vetter waren van vlees dan al de jongelingen, Dat is, dan de jongelingen, die van de beste en voedzaamste spijs gegeten hadden. Niet de heerlijke spijs en drank, maar Gods zegen maakt schoon en vet; vergelijk Richt. 13:4. Zie hiervan Gods belofte Exod. 23:25, en vergelijk verder Ps. 104:13,14,15, en Ps. 145:15,16; Hebr. 11:37,38; Matth. 4:4. # Mt 4.4 die de stukken van de spijs des konings aten.
16. Toen geschiedde het, dat Melzar de stukken hunner spijs wegnam, mitsgaders den wijn huns dranks, Dat is, dien zij drinken zouden, zie Dan. 1:8. en hij gaf hun *van* het gezaaide.
17. Aan deze vier jongelingen nu gaf God wetenschap en verstand Te weten in de vrije kunsten, in staatkundige zaken en in natuurlijke dingen; maar niet in de kunst van toverij, welke God verboden heeft; Deut. 18:11. in alle boeken, Zie boven Dan. 1:4. en wijsheid; maar Daniel gaf Hij verstand in allerlei gezichten en dromen. Van *gezichten*, zie Gen. 15:1, en Gen. 46:2; Num. 12:6; en van *dromen*, Gen. 20:3; doch somtijds worden gezichten en dromen voor één genomen, gelijk Job 33:15.
18. Ten einde nu der dagen, Te weten die drie jaren, waarvan Dan. 1:5 gesproken is. waarvan de koning gezegd had, dat men hen zou inbrengen, Of, *dat hij*, te weten de overste der kamerlingen, *hen* zou inbrengen; te weten in het paleis. zo bracht ze de overste der kamerlingen in voor het aangezicht van Nebukadnezar,
19. En de koning sprak met hen; Of, *als de koning met hen sprak, zo is er niemand*, enz. doch er werd uit hen allen niemand gevonden, gelijk Daniel, Hananja, Misael en Azarja; en zij stonden voor het aangezicht des konings. Dat is, als de koning hunne wijsheid hoorde, heeft hij geoordeeld dat zij

- waardig waren in het getal zijner officieren aangenomen te worden en hem in grootwichtige zaken te dienen; zie Dan. 1:4.
20. En *in* alle zaken van verstandige wijsheid, Hebreuws, *van wijsheid der verstandigheid*. die de koning hun afvroeg, zo vond hij hen tienmaal Of, *veelmaal*. Hebreuws, *tien handen*. Zie Gen. 43:34; zie ook 2 Sam. 19:43. **boven al** Dat is, voortreffelijker, verstandiger, dan al de tovenaars. de tovenaars en sterrekijkers, die in zijn ganse koninkrijk waren.
21. En Daniel bleef Hebreuws, *was*, alhoewel niet altijd in even groot aanzien en hoogachting in der koningen hoven, gelijk blijkt Dan. 5:13,16. **tot** Het woord *tot*, sluit niet altijd den toekomenden tijd uit, alzo dat het hier niet te zeggen is, dat hij zulks niet zou gebleven zijn ten tijde van den koning Cores. Wij lezen Dan. 10:1, dat hem in het derde jaar van dezen koning nog grote dingen van God zijn geopenbaard geworden. In zulk ene betekenis moet ook het woord *tot* genomen worden, 2 Sam. 6:23; Ps. 110:1; Matth. 1:25. **het eerste jaar van den koning Kores toe**. Daniël heeft over de zeven en zeventig jaren geleefd in het hof der koningen te Babel, eerst onder *Nebukadnezar den Grote*; daarna onder *Evilmerodach* zijn zoon, en onder *Belsazar*. In het eerste jaar van Cores *die koning van Perzië zijnde, ook koning van Babel geworden is*, zijn de Joden uit hun zeventig jarige gevangenschap ontslagen. Zolang en nog daarna heeft God Daniël in het leven gespaard, opdat hij zijn volk zou voorstaan, onderwijzen en troosten den gansen tijd hunner gevangenschap; een bewijs van Gods zonderlinge zorg over zijn volk.

Daniël 2

1. In het tweede jaar Dat is niet te verstaan van het tweede jaar, in hetwelk Nebukadnezar heeft begonnen te regeren, want Daniël wordt hier met de wijzen te Babel gezocht om gedood te worden, onder welken hij niet is gerekend geworden, dan nadat hij drie jaren in het hof van

Nebukadnezar was opgevoed en in de schrift der Chaldeën onderwezen geweest. Men kan dit verstaan van het tweede jaar der absolute regering van Nebukadnezar, zijn vader dood zijnde, en hij nu alleen regerende over de gehele monarchie van Babylonië, nadat hij overwinnend uit Egypte en het Joodse land was wedergekomen, en nu in vrede over hetzelfde regeerde. **nu des koninkrijks van Nebukadnezar**, Niet van het rijk van *Cyrus*, maar van Nebukadnezar; want dit wordt hier alleen tot onderscheiding bijgevoegd, dewijl van den koning *Cyrus* in Dan. 1:21 was gewag gemaakt, dat niemand mene dat deze geschiedenis voorgevallen is in *Cyrus'* rijk. **droomde Nebukadnezar dromen**; Aldus spreekt de profeet, omdat ofschoon het maar een droom geweest is, toch worden in denzelfden vele delen of stukken verhaald, gelijk Dan. 2:31, enz. te zien is. Anders: *dromen*; dat is, een bijzonderen en voortreffelijken droom. **daarvan werd zijn geest verslagen**, Hieruit heeft de koning vernomen en kunnen oordelen, dat het een buitengewone droom was, dien God hem had ingegeven, gelijk van Jozef, Gen. 37; van den schenkers en bakkers, Gen. 40:6; van Farao, Gen. 41; van Abimelech, Gen. 20:3; van Laban, Gen. 31; zie de aantekening Gen. 40:6, en zie van het Hebreeuwse woord Richt. 13:25; vergelijk Gen. 41:8. **en zijn slaap werd in hem gebroken**. Of, *als zijn slaap in hem was*; dat is, toen hij nog sliep.

2. Toen zeide de koning, Dat is, gebod; gelijk Dan. 1:3. **dat men roepen zou de tovenaars**, Zie de aantekening Gen. 41:8. **en de sterrekijkers**, en de **guichelaars**, Zie Exod. 7:11. **en de Chaldeen**, Dit was in die tijden een erenaam, alsof zij al de wijsheid en wetenschap alleen gehad hadden, en dat in andere landen of mensen gene wijsheid ware te vinden geweest. **om den koning zijn dromen te kennen te geven**; Versta hierbij: *en daarna uit te leggen*, Dan. 2:5. zij nu kwamen, en stonden voor het aangezicht des konings.

3. En de koning zeide tot hen: Ik heb een droom gedroomd; en mijn geest is ontsteld om dien droom te weten. Dit is een kort-afgebroken rede in verbaasdheid gesproken, die op deze of dergelijke wijze kan vol gemaakt worden: *en ik ben begerig om dien droom te weten*.

4. Toen spraken de Chaldeen, Onder dezen naam moet men hier verstaan al die soorten van tovenaars, waar Dan. 2:2 van gesproken is. **tot den koning in het Syrisch**: Hebreeuws, *in het Aramisch*. Want *Aram* is *Syrië*; zie de aantekening 2 Sam. 8:5. De Syrische taal was ook de taal der Chaldeën en der Babyloniërs en zij was in die tijden zeer algemeen in al de Oosterse landen. **O koning**, Van Dan. 2:4 tot het einde van Dan. 7: is de tekst Chaldeeus of Babylonisch. **leef in eeuwigheid!** Dat is, lang en gelukkig. Vergelijk 1 Kon. 1:31, met de aantekening. Hebreeuws, *in eeuwigheden*. **Zeg uw knechten den droom**, Dat is ons, die uwe knechten zijn. **zo zullen wij de uitlegging te kennen geven**. Deze belofte is al te stout, te beloven de uitlegging van een droom eer zij hem gehoord hadden.

5. De koning antwoordde en zeide tot de Chaldeen: De zaak is mij ontgaan; Dat is, ik heb vergeten wat ik gedroomd heb, gelijk Dan. 2:8. Anders: *daar gaat een bevel van mij uit*, te weten hetgeen hier volgt, *tenzij dat gij*, enz. en alzo Dan. 2:8. **indien gij mij den droom en zijn uitlegging niet bekend maakt, gij zult in stukken gehouwen worden**, Chaldeeus, *gij zult tot stukken gemaakt worden*; dat is, gij zult in stukken gekapt of gehouwen worden. Dit was in zichzelf een gans onrechtvaardige begeerte, en zulk een dreigement gans tirannisch; want welk mens is er, die van een ander mens zijn droom kan weten? Nochtans, dewijl deze sterrenkijkers zich beroemden uit den loop des hemels verborgen dingen, ook toekomstenden te kunnen weten en voorzeggen, zo eist de koning hier niets meer van hen, dan zichzelf vermatten te kunnen doen, God deze zaak alzo door zijne voorzienigheid besturende, opdat de ijdelheid van hun hoge

beroeming zou openbaar worden. en uw huizen zullen tot een drekhoop gemaakt worden. Of, *mesthoop, privaat*, alzo Dan. 3:29, en Ezra 6:11.

6. Maar indien gijlieden den droom en zijn uitlegging te kennen geeft, zo zult gij geschenken en gaven, Het Chaldeeuse woord betekent een overvloedige of overdadige verering als men geen geld spaart. Hieruit blijkt hoe groot dat des konings begeerte was om dezen droom te weten. en grote eer van mij ontvangen; Of, *veel heerlijkheid*; te weten verhoging van bezoldigingen, privilegiën, vrijheden, vereringen. daarom geeft mij den droom en zijn uitlegging te kennen.
7. Zij antwoordden ten tweeden male, en zeiden: De koning zegge zijn knechten den droom, dan zullen wij de uitlegging te kennen geven.
8. De koning antwoordde en zeide: Ik weet vastelijk, Chaldeeus, *uit vaste*; dat is, zekerlijk, voorzeker. dat gijlieden den tijd uitkoopt, Dat is, uitstel zoekt, tijd zoekt te winnen en mijn begeerte uit te stellen zolang als het ulieden goeddunken zal. dewijl gij ziet, dat de zaak mij ontgaan is. Chaldeeus, *het woord*; zie boven de aantekening Dan. 2:5.
9. Indien gijlieden mij dien droom niet te kennen geeft, Versta hierbij, *met zijne uitlegging*. ulieder vonnis is enerlei; Chaldeeus, *wet*; vergelijk Esth. 4:11. Alsof de koning zeide: Gij weet wel wat vonnis er alreeds over ulieden uitgesproken is, te weten dat gij zult in stukken gehouwen worden, Dan. 2:5, *daarom hebt gij*, enz. daarom hebt gij een leugenachtig en verdicht woord voor mij te zeggen bereid, totdat de tijd verandere; Dat is, totdat ik met langheid van tijd vergeet ulieden aan te porren, en gij middelerwijl ontkomen mocht. daarom zegt mij den droom, dan zal ik weten, dat gij mij deszelfs uitlegging zult te kennen geven.

10. De Chaldeen antwoordden voor den koning, Dat is, in de tegenwoordigheid van den koning, of voor het aangezicht van den koning, gelijk Dan. 2:11. en zeiden: Er is geen mens op den aardbodem, Chaldeeus, *op het droge*; gelijk Gen. 1:10. die des konings woord zou kunnen te kennen geven; Dat is, hetgeen de koning begeert te weten. daarom is er geen koning, grote of heerser, Het Chaldeeus woord betekent een die groot is in macht of eer, of enige andere zaak. die zulk een zaak begeerd heeft van enigen tovenaer, of sterrekijker, of Chaldeer.
11. Want de zaak die de koning begeert, is te zwaar; Chaldeeus, *is te dierbaar, te kostelijk*, dat is, zij wordt onder de mensen niet gevonden. en er is niemand anders, die dezelve voor den koning te kennen *kan* geven, dan de goden, Dat is gesproken naar de wijze der heidenen, die vele goden hadden. *welker woning bij het vlees niet is*. Dat is, bij de mensen, die met vlees en bloed bekleed zijn.
12. Daarom werd de koning toornig Eensdeels, omdat zij des konings begeerte niet konden voldoen; anderdeels, omdat zij den koning genoegzaam van tirannie beschuldigden, omdat hij zulke onmogelijke, ongehoorde, ja goddelijke dingen van hen wilde weten. en zeer verbolgen, en zeide, Dat is, gebood. dat men al de wijzen te Babel zou ombrengen.
13. Die wet dan ging uit, Vonnis, oordeel, sententie. en de wijzen werden gedood; Enigen der wijzen. Daniël heeft verhinderd dat zij allen zijn gedood geworden, maar het vonnis was aan enigen al ten uitvoer gebracht eer Daniël tevoorschijn kwam. men zocht ook Daniel en zijn metgezellen, om gedood te worden.
14. Toen bracht Daniel een raad en oordeel in, aan Arioch, den overste der trawanten des konings, Zie de aantekening Gen. 37:36. die uitgetogen

was, om de wijzen van Babel te doden.

15. Hij antwoordde en zeide tot Arioch, Dat is, hij sprak, of hij hief zijne rede op. Aldus wordt het woord *antwoorden* dikwijls genomen; zie Richt. 18:14. den bevelhebber des konings: Chaldeeus, *heerser*. Hetwelk hier zoveel is als een geweldhebber of overste van des konings garde, gelijk Dan. 2:10. **Waarom zou de wet van 's konings wege zo verhaast worden?** Dat is, welke reden is er, dat men dus haastelijk met het doden der wijzen voortvaart? En zou het uitvoeren van dit vonnis niet nog wat kunnen of mogen opgeschort worden? Chaldeeus, *waarom haast deze wet, of dit vonnis van het aangezicht des konings?* Toen gaf Arioch aan Daniel de zaak te kennen.
16. En Daniel ging in, en verzocht van den koning, dat hij hem een bestemden tijd wilde geven, dat hij den koning de uitlegging te kennen gawe.
17. Toen ging Daniel naar zijn huis, en hij gaf de zaak zijn metgezellen, Te weten tot dat einde, opdat zij met hem God zouden bidden, dat Hij hem den droom en de uitlegging zou willen openbaren; zie Dan. 2:23,30. Ofschoon Daniël zijne metgezellen in wijsheid en verstand verre teboven ging, zo veracht hij hen nochtans niet, maar hij verzoekt dat zij hunne gebeden, tot de zijne zouden willen voegen, gelijk *Paulus* ook gedaan heeft; Rom. 15:30; 2 Cor. 1:11; Filipp. 1:19. Hananja, Misael, en Azarja te kennen;
18. Opdat zij van den God des hemels Chaldeeus, *van het aangezicht des hemels*. barmhartigheden verzochten Alhoewel deze mannen zo uitnemend waren in godzaligheid, zo wenden zij gene verdiensten voor, om welker wil zij de openbaring dezer verborgenheden zouden verdienen. **over deze verborgenheid, dat Daniel en zijn metgezellen met**

de overige wijzen van Babel niet omkwamen.

19. Toen werd aan Daniel in een nachtgezicht In den slaap, of wakker zijnde. de verborgenheid geopenbaard; toen loofde Daniel den God des hemels.
20. Daniel antwoordde en zeide: Zie boven Dan. 2:15. De Naam Gods zij geloofd van eeuwigheid tot in eeuwigheid, Dat is, God de Heere, gelijk Ps. 7:18, en Ps. 113:2, en Ps. 115:1, en Ps. 116:4. **want Zijn is de wijsheid en de kracht.** Zodat zijn voornemen op generlei wijze kan tegenstaan of belet worden.
21. **Want Hij verandert de tijden en stonden;** Dat is, Hij ordineert, bestuurt en regeert al de zaken, die in de wereld geschieden, naar zijn believen en goddelijke almacht; also dat alle ding, persoon en wat het wezen moge, zijn zekeren bestemden tijd van God verordineerd is, wanneer, hoe, door wien, dit of dat onfeilbaarlijk geschieden zal, ofschoon het alle mensen en duivels zochten te verhinderen; vergelijk Pred. 3:1. **Hij zet de koningen af, Of, verzet.** Chaldeeus, *die de koningen overzet;* te weten van een hogen tot een nederen staat, ja ook van het leven in het graf. Anders: *Hij doet hen voorbijgaan, Hij neemt hen weg.* Zie de voorbeelden van Nebukadnezar en Belsazar, in dit boek, en vergelijk met deze plaats Job 12:18. **en Hij bevestigt de koningen;** Of, *zet in;* te weten in hun koninklijke waardigheid; zie Ps. 75:7, en Job 34:24. **Hij geeft den wijzen wijsheid, en wetenschap dengenen, die verstand hebben;** Chaldeeus, *die verstand kennen, of weten;* zie Jak. 1:5,17.
22. **Hij openbaart diepe en verborgen dingen;** Dat is, hetgeen de mensen niet zouden kunnen verstaan of doorgronden, tenware Hij hun verstand door de werking van zijn Heiligen Geest verlicht. **Hij weet, wat in het duister is,** De zin is, daar is geen ding zo verborgen, of het is voor zijne ogen openbaar; zie Hebr. 4:13. Ja, Hij weet

ook alle toekomstige dingen. **want het licht woont bij Hem.** De Heilige Schrift getuigt dat God het licht zelf is, 1 Joh. 1:5; dat Hij in het licht is, 1 Joh. 1:7; dat Hij woont in het licht waar niemand toe komen kan; 1 Tim. 6:16; zodat voor zijne ogen geen ding duister of verborgen is.

23. Ik dank en ik loof U, o God mijner vaders! omdat Gij mij wijsheid en kracht gegeven hebt, Versta hier door *kracht* of *sterkte*, couragie of moed, om het wrede voornemen van den koning te stuiten. Sommigen verstaan hier door *de kracht* het vermogen of de macht, om den droom van den koning en zijne beduiding te verstaan. Want Daniël had geen uitwendige kracht van wapenen, gelijk de koningen en prinses dezer wereld hebben. **en mij nu bekend gemaakt hebt, wat wij van U verzocht hebben, want Gij hebt ons** Te weten mij en mijnen metgezellen. **des konings zaak bekend gemaakt.** Dat is, den droom van den koning en zijne uitlegging.

24. Daarom ging Daniel in tot Arioch, dien de koning gesteld had om de wijzen van Babel om te brengen; hij ging henen en zeide aldus tot hem: **Breng de wijzen van Babel niet om,** Daniëls mening is dat de wijzen geenszins daarmee den dood verdiend hadden, omdat zij den koning den droom niet zeggen of uitleggen konden. Maar hij verschoont hen daarin niet, dat zij tovenaars, enz waren, en te dien aanzien waardig waren aan het leven gestraft te worden; de koning integendeel liet hun ambt goed blijven, en hij strafte hen omdat zij het niet ter deeg konden, naar zijne gedachte. **maar breng mij in voor den koning, en ik zal den koning de uitlegging te kennen geven.** Den droom en de uitlegging van den droom, want zulks verzocht de koning.

25. Toen bracht Arioch met haast Of, *op het spoedigste.* Chaldeeus, *met beroering*, want in de haast is beroering. Het kan ook wel genomen worden naar de letter, alzo namelijk, dat Arioch in zijn gemoed is ontroerd geweest, omdat hij den koning zou

kunnen verblijden, en omdat hij nu zou ontslagen worden van den last, belagende het doden der wijzen. **Daniel in voor den koning, en hij sprak also tot hem: Ik heb een man van de gevankelijk weggevoerden van Juda gevonden, Chaldeeus, kinderen der gevangenis, of gevankelijke wegvoering, gelijk onder Dan. 5:13. die den koning de uitlegging zal bekend maken.**

26. De koning antwoordde *Antwoorden*, voor een rede aanvangen, of spreken; zie boven Dan. 2:20; Spreuk. 15:1,28, en Spreuk. 16:1. **en zeide tot Daniel, wiens naam Beltsazar was: Zijt gij machtig mij bekend te maken den droom, Dat is, hebt gij de wetenschap en het verstand? dien ik gezien heb, en zijn uitlegging?**

27. Daniel antwoordde voor den koning, en zeide: De verborgenheid, die de koning eist, kunnen de wijzen, de sterrekijkers, de tovenaars, *en de waarzeggers den koning* Versta hier, zulke personen, die de Latijnen *haruspices* noemen, die uit de ingewanden der opgeofferde beesten zich vermatten toekomstige dingen te kunnen voorzeggen. Chaldeeus eigenlijk, *snijders*, omdat zij de geofferde beesten opensneden, tot zulk een einde als straks gezegd is; zie Ezech. 21:21. **niet te kennen geven;**

28. Maar er is een God in den hemel, Die verborgenheden openbaart, Die heeft den koning Nebukadnezar bekend gemaakt, Het heeft God den Heere niet liefd den koning Nebukadnezar door Daniël te openbaren wat er in alle bijzondere vorstendommen, of alle hoeken der wereld geschieden zou; maar alleen welke gelegenheid het hebben zou met de vier monarchieën in het algemeen. **wat er geschieden zal in het laatste der dagen;** Chaldeeus, *in navolging der dagen*; dat is hierna, in volgende tijden, gelijk onder Dan. 2:29,45; vergelijk ook Gen. 49:1, en Jer. 23:20. **uw droom, en de gezichten**

uws hoofds op uw leger, zijn deze: Chaldeeus, *is dit*; dat is, het betekent dat het geschieden zal in toekomstige tijden.

29. Gij, o koning! op uw leger zijnde, klommen uw gedachten op, wat hierna Te weten lang na uw dood. geschieden zou; Te weten van uwe monarchie, of zij in uwe nakomelingen zal blijven, of dat zij aan een ander geslacht of volk zal overgesteld worden. en Hij, Die verborgen dingen openbaart, heeft u te kennen gegeven, wat er geschieden zal.

30. Mij nu, mij is de verborgenheid geopenbaard, niet door wijsheid, Daniël wil geenszins hebben dat men hem die eer zou geven, alsof hij door zijne wijsheid den koning zijn droom zou kunnen openbaren; maar hij wil dat men daarvan al de eer Gode zal toeschrijven. die in mij is boven alle levenden; maar daarom, Of, *om dergenen wil die*, enz. Of, *derhalve opdat*. Chaldeeus, *ter oorzaak opdat zij den koning bekend zouden maken*. Waarvan de zin zou zijn, naar sommiger gevoelen: Dat is mij geopenbaard, om der Joden wil, uwe gevangenen, waar ik er een van ben, in deze gevangenschap of ballingschap; door welker gebeden God geopenbaard heeft des konings droom en de uitlegging daarvan, opdat zij enigen troost daardoor van u zouden verkrijgen, die door mij den droom en zijne uitlegging uwe majesteit zullen bekend maken. opdat men den koning de uitlegging zou bekend maken, en opdat gij de gedachten uws harten zoudt weten. Dat is, opdat gij weten moogt wat het is, waar gij zozeer over bekommerd zijt.

31. Gij, o koning! zaagt, Chaldeeus, *waart ziende*, niet met de vleselijke ogen, maar al slapende en in den droom. en ziet, er was een In de gedaante van een man, voorstellende de staatkundige regering onder verscheidene monarchieën, die op elkander zouden volgen. groot beeld In dikte, hoogte, breedte, afbeeldende de grote macht en voortreffelijkheid van deze koninkrijken.

(dit beeld was treffelijk, en deszelfs glans was uitnemend), staande tegen u over; en zijn gedaante was schrikkelijk. Of, *en het was verschrikkelijk aan te zien*.

32. Het hoofd van dit beeld was van goed goud; zijn borst en zijn armen van zilver; zijn buik en zijn dijen van koper; Chaldeeus, *ingewanden*.

33. Zijn schenkelen van ijzer; zijn voeten eensdeels van ijzer, Chaldeeus, *van haar des ijzers*, en *van haar des leems*; dat is, geen zuiver ijzer, maar ijzer met leem, of klei vermengd. en eensdeels van leem.

34. Dit zaagt gij, Dit beeldt zaagt gij staan. Zie de verklaring van Dan. 2:34,35 onder Dan. 2:44. totdat er een steen Dat is, *Christus*, met zijn geestelijk lichaam, hetwelk zijne kerk is, Dan. 2:35,44. afgehouden werd Of, *uitgehouden*; te weten van, of uit een berg, onder Dan. 2:45. zonder handen, Of, *niet door handen*; dat is, niet door enige menselijke hulp of kracht. die sloeg dat beeld aan zijn voeten van ijzer en leem, en vermaalde ze.

35. Toen werden te zamen vermaald Dat is, het ganse beeld, bestaande uit ijzer, leem, enz. het ijzer, leem, koper, zilver en goud, en zij werden gelijk kaf van de dorsvloeren des zomers, Waar het koren gedorst zijnde, het kaf van den wind weggewaaid en hier en daar verstrooid wordt; alzo zijn al deze monarchieën, die zo heerlijk en bestendig schenen, verdwenen en tot niet gekomen. en de wind nam ze weg, en er werd geen plaats voor dezelve gevonden; maar de steen, die het beeld geslagen heeft, werd tot een groten berg, alzo dat hij de gehele aarde vervulde. Dat is, hij breidde zich uit door en gansen aardbodem; betekende de uitbreiding van *Christus'* rijk over de gehele wereld. Naar den loop der natuur kan geen steen, die uit een berg gehouwen is, groeien of groter worden dan hij is. Zo betekent dan de grote wasdom van dezen steen dat de

wasdom en vermenigvuldiging van *Christus'* kerk gans bovennatuurlijk is.

36. Dit is de droom; zijn uitlegging nu zullen wij voor de koning zeggen. Aldus spreekt Daniël, als sprekende niet alleen in zijnen naam, maar het woord tegelijk voerende in zijner metgezellen en aller Joden naam, om welker wil hem die verborgenheid was geopenbaard; zie boven Dan. 2:30.
37. Gij, o koning! zijt een koning der koningen; Dat is, de grootste koning op aarde, wien andere koningen onderworpen zijn en gehoorzamen, gelijk Jeremia voorzegt, Jer. 25:15, enz., en Jer. 27: doorgaans; zie ook Ezech. 29:19. En van deze manier van spreken zie Gen. 9:25. **want de God des hemels heeft u een koninkrijk,** Te weten de Babylonische monarchie, die te dien tijde met groot geweld heerste over alle andere koninkrijken en landen. **macht, en sterkte, en eer gegeven;** Ten aanzien van uw grote en machtige heirlegers en rijkdommen.
38. En overal, Dat is, in alle omliggende koninkrijken en landen, die bewoond worden, gelijk Gen. 41:54. **waar mensenkinderen wonen, heeft Hij de beesten des velds en de vogelen des hemels in uw hand gegeven;** Dat is, Hij heeft u heerschappij over al dezelve gegeven. **en Hij heeft u gesteld tot een heerser Chaldeeus, doen heersen;** alzo onder Dan. 2:48. **over al dezelve; gij zijt** Dat is, gij en uwe nakomelingen worden betekend door het gouden hoofd. Want men moet dit hier verstaan gesproken te zijn, niet zozeer van de personen, als van hunne monarchieën en staten. **dat gouden hoofd.** Dat is, een koninkrijk, bloeiende boven alle andere koninkrijken van zijn tijd in rijkdom en macht; zie onder Dan. 3:1.
39. En na u O koning Nebukadnezar. Doch onder hem wordt ook begrepen zijn zoon Evilmerodach en zijn kleinzoon Belsazar, want deze beiden zijn ook monarchen van Babel geweest. Zie Jer. 27:7; Dan. 5. **zal een ander koninkrijk opstaan,** De monarchie der Meden en Perzen onder den

koning *Cores*, afgebeeld door de borst en armen van zilver boven Dan. 2:32. **lager dan het uwe; Of, benedener dan gij;** dat is, dan uwe monarchie, gelijk het zilver lager van waarde is dan het goud. Het Perzische rijk was groot van rijkdom; zie Jes. 45:3. Nochtans kan ook te dezen aanzien de Perzische monarchie slechter geweest zijn dan de Babylonische. **daarna een ander,** Versta, de monarchie der Grieken, afgebeeld door den buik en de dijen, Dan. 2:32. **het derde koninkrijk van koper, hetwelk heersen zal over de gehele aarde.** Dat is, over een groot deel der aarde, te wete over *Chaldea* en de rijken daaronder behorende. Alzo Luk. 2:1, *de gehele wereld*, dat is, al degenen, die onder het Romeinse rijk stonden, hetwelk een groot deel der wereld was. Dat nu de derde monarchie, namelijk der Grieken, gezegd wordt van koper te zijn, daarmee wordt aangewezen dat deze monarchie harder zou wezen dan de vorige, want koper is harder dan goud en zilver. Dit komt wel overeen met de monarchie van Alexander, die door de wapenen de Perzische monarchie heeft tenonder gebracht, en zijne nakomelingen, *die sommigen onder deze monarchie mede begrijpen* die wrede vervolgers der kerk Gods geweest zijn, gelijk de boeken der Machabeën getuigen.

40. En het vierde koninkrijk zal hard zijn, Welks schenkels zijn van ijzer enz. Dan. 2:33. Velen duiden dit op de Romeinse monarchie; maar anderen menen dat men door het vierde koninkrijk moet verstaan het rijk der *Seleuciden* en *Lagiden*, navolgers van Alexander den Grote, koningen van Klein-Azië, Syrië, Egypte, nadat zijn koninkrijk verdeeld en als teniet gelopen was, van welken de Joden, ten tijde der Machabeën, zeer jammerlijk zijn geplaagd geweest; zie onder Dan. 8, Dan. 11. Doch vergelijk inzonderheid onder Dan. 8:21,22, met de aantekening. **gelijk ijzer; aangezien het ijzer alles vermaalt en verzwakt; gelijk nu het ijzer, Anders: gelijk het ijzer verbreekt, zal het alles vermalen en verbreken.** Aangaande de monarchie der koningen, hunne tirannie is genoegzaam

bekend; van de *Seleuciden* en *Lagiden* wreedheid, zie de boeken der Machabeën, en vergelijk onder Dan. 7:23, en Dan. 8:24. dat zulks alles verbreekt, *alzo* zal het vermalen en verbreken.

41. En dat gij gezien hebt de voeten en de tenen, ten dele van pottenbakkersleem, en ten dele van ijzer, dat zal een gedeeld koninkrijk zijn, De monarchie van *Alexander den Grote* is wel in vier koninkrijken verdeeld zie onder Dan. 8:22, maar hier worden alleen de twee voornaamste *Egypte en Syrië* door de twee schenkels, naar sommiger gevoelen, afgebeeld, Dan. 2:33, omdat deze de kerk Gods meest vervolgd hebben. Daarna is het verdeeld geworden in vele landschappen, hetwelk door de tenen wordt afgebeeld. Doch anderen verstaan dit van de Romeinse monarchie, en bij de voeten en tenen, dezelfde monarchie naderhand in het Oosterse en Westerse koninkrijk verdeeld. doch daar zal van des ijzers vastigheid in zijn, ten welken aanzien gij gezien hebt ijzer vermengd met modderig leem;

42. En de tenen der voeten, Chaldeeus, *de vingers der voeten*. ten dele ijzer, en ten dele leem; dat koninkrijk zal ten dele hard zijn, Dit wordt gezegd ten aanzien van het Joodse volk, hetwelk somtijds van de koningen van Syrië en van Egypte hard is geslagen geworden, alsook wel van de Romeinen hard geperst en gedrukt; hoewel de Joden ook somtijds voortreffelijke overwinningen hebben bevochten, gelijk in de boeken der Machabeën te zien is. en ten dele broos.

43. En dat gij gezien hebt ijzer vermengd met modderig leem, zij zullen zich *wel* door menselijk zaad vermengen, Dat is, verhuwelijken zullen. Dit passen sommigen op de Romeinen, door huwelijken verstaande, eensdeels staatkundige verbintenissen, anderdeels eigenlijke huwelijken. Op de *Seleuciden* en *Lagiden* past het ook wel, want deze familiën hebben meermalen hunne vredeshandelingen

met huwelijken bevestigd, gelijk in Dan. 11:6,7 gezegd wordt, maar tevergeefs. *Plolomeus Filadelfus* heeft zijne dochter *Bernice* aan *Antiochus Theus*, den zoon van *Soteris*, en *Antiochus de Grote* heeft zijne dochter *Cleopatra* aan *Ptolomeus Epifanes* gehuwd, maar de vriendschap is daarom niet te bestendiger geweest; maar integendeel hebben die koningen, door deze huwelijken, gelegenheid gezocht te bedriegen en in het land te vallen. maar zij zullen de een aan den ander niet hechten, gelijk als zich ijzer met leem niet vermengt.

44. Doch in de dagen van die koningen zal de God des hemels Chaldeeus, *in hunne dagen, namelijk der koningen*; dat is, niet lang na de verdelging van het laatste onder die koninkrijken, te weten nadat Egypte door den keizer *Augustus* verheerd zou worden. Doch anderen nemen het voor den tijd van de Romeinse monarchie zelve, welke ten tijde van *Augustus* al die andere koninkrijken onder zich had, en onder welker hoogste bloei *Christus* gekomen is. een Koninkrijk verwekken, Te weten het koninkrijk van *Christus*, zijnde een geestelijk koninkrijk, voortgeplant door de predikatie van het heilige *Evangelie*. Hierop heeft Johannes de Doper gezien, ja *Jezus Christus* ook, zeggende: *Het koninkrijk der hemelen is nabij. dat in der eeuwigheid niet zal verstoord worden; en dat Koninkrijk* Te weten van den koning *Christus*. Anders: *en de regering daarvan, zal, enz. zal aan geen ander volk overgelaten worden; Dat is, het zal niet veranderd worden gelijk andere aardse koningen; geen sterker zal hen overweldigen; de poorten der hel vermogen niets tegen Christus, Matth. 16:18. het zal al die koninkrijken* Niet alleen die vier, maar ook alle andere, die na deze zullen opkomen. *vermalen*, Hij zal ze verbrijzelen *vergelijk Jer. 44:10*, tot oprechte bekering en gehoorzaamheid des Evangelies. Of, Hij zal ze verpletteren met een ijzeren scepter. Zie Ps. 2:9,10; Jes. 60:12, en 2 Cor. 10:4,5,6. en te

niet doen, maar zelf zal het in alle eeuwigheid bestaan.

45. Daarom hebt gij gezien, Dat is, om u dit bekend te maken is u in den droom getoond, dat, enz. dat uit den berg Onze Koning *Christus*, die naar zijn goddelijke natuur van den Vader van eeuwigheid geboren is *waarop sommigen menen dat hier ook gezien wordt* en uit den hemel gezegd wordt nedergedaald te zijn, Joh. 3:13; 1 Cor. 15:47, zal naar zijn menselijke natuur uit het koninkrijk van Juda *gelijk koninkrijken bij bergen in de Schriftuur worden vergeleken* en voorts uit de maagd *Maria die van Davids geslacht is* zonder toedoen van den man door de werking van den Heiligen Geest *Luk. 1:34,35* voortkomen, en de voorzeide koninkrijken verbrijzelen, en Davids koninkrijk in een geestelijk en eeuwig veranderen. Vergelijk de manier van spreken met Jes. 51:1. **een steen** Door dezen *steen* is te verstaan *Jezus Christus*; vergelijk Ps. 118:22; Jes. 28:16. Sommigen menen dat tegelijk door den steen wordt te kennen gegeven dat de persoon en het rijk van *Christus* in het eerst slecht en van klein aanzien bij de mensen op aarde wezen zou, gelijk een steen gering is, vergeleken bij goud of zilver, die in dat beeld waren. **zonder handen** Anderen vertalen de woorden van den tekst aldus: *die in geen handen is*; dat is, dat *Christus* niet door menselijke wegen en macht tot de regering van zijn rijk zal gebracht worden, noch menselijkerwijze het zal bedienen, maar alleen naar zijn en zijns Vaders welbehagen en wil, door werking van den Heiligen Geest. **afgehouden is geworden**, Dat is, die onvoorziens den mensen zal verschijnen, zittende in duisternis en in de schaduw des doods. *Christus* zegt Luk. 17:20: *Het koninkrijk Gods komt niet met uiterlijk gebaar*; dat is, het komt niet met uiterlijken glans van menselijke majesteit, waaruit het de wereld zou kunnen kennen. **die het ijzer, koper, leem, zilver en goud vermaalde**; de grote God heeft den koning bekend gemaakt, wat hierna geschieden zal; Zie boven Dan. 2:28. **de droom nu is gewis**, Met dusdanige vrijmoedigheid

hebben ook de leraars van het Nieuwe Testament gesproken; vergelijk 1 Tim. 1:15, en 1 Tim. 3:16, en 1 Tim. 4:8,9; 2 Tim. 1:11, en Tit. 3:8, enz. en zijn uitlegging is zeker.

46. Toen viel de koning Nebukadnezar op zijn aangezicht, Tevoren beval hij dat men Daniël doden zou, Dan. 2:13; nu doet hij hem grote eer aan. De natuurlijke mens, aan welke zijde hij valt, kan geen maat houden. **en aanbad Daniel**; en hij zeide, dat men hem *met spijsoffer en liefelijk reukwerk een drankoffer* doen zou.

47. De koning antwoordde Daniel en zeide: Het is de waarheid, Chaldeeus, *uit de waarheid*. dat ulieder God een God der goden is, Dat is, dat de God, dien gijlieden eert en aanbidt, is een waarachtig God, te eren en te achten boven alle goden. De belijdenis is goed en waarachtig. Doch dit is maar een haast oplopende beweging geweest in dezen koning, gelijk in Farao, Exod. 9:28. Het hart van Nebukadnezar was nog niet terdege aangeroord, gelijk straks hierna gebleken is, toen hij dat grote gouden beeld heeft opgericht en het van een ieder wilde aanbeden hebben. **en een Heere der koningen, en Die de verborgenheden openbaart, dewijl gij deze verborgenheid hebt kunnen openbaren.**

48. Toen maakte de koning Daniel groot, en hij gaf hem vele grote geschenken, en hij stelde hem tot een heerser over het ganse landschap van Babel, en een overste der overheden over al de wijzen van Babel.

49. Toen verzocht Daniel van den koning; en hij stelde Sadrach, Mesach en Abed-nego over Daniël was als gouverneur-generaal, de drie jongelingen stonden onder hem als onder-gouverneurs, of als rentmeesters van de schattingen, inkomsten en vruchten der landen en landerijen. **de bediening van het landschap van Babel**; Hetzij over de

landbouwerij of andere zaken van den koning. maar Daniel *bleef* aan de poort des konings.

Daniël 3

1. De koning Nebukadnezar maakte een beeld van goud, Hieruit blijkt genoegzaam dat de belijdenis, die hij Dan. 2:47 gedaan heeft, geen oprechte bestendige belijdenis geweest is; zie de aantekening aldaar. **welks hoogte was** Uit het vervolg der historie schijnt dat de koning uit raad en aandrijven der voornaamsten onder de Chaldeënen dit beeld heeft opgericht; vergelijk Dan. 6:4,5,6. Zij hebben dit behendig bedacht uit haat, inzonderheid tegen Daniëls metgezellen, benijdende de aanzienlijkheid en hoge staten, die zij bedienden, opdat zij, dit weigerende, niet alleen van hunne waardigheden beroofd, maar ook aan het leven mochten gestraft worden. Want om andere Babyloniërs halve, die vanzelf genoegzaam tot afgoderij geneigd waren, was het niet van node dat men hen met zulk een wreed dreigement tot deze afgoderij zou dwingen. De tijd, wanneer dit beeld is opgericht, wordt hier niet uitgedrukt, maar het is wel te vermoeden dat het enigen tijd nadat hij dien droom gehad heeft geschied is. **zestig ellen, zijn breedte zes ellen; hij richtte het op in het dal Dura, in het landschap van Babel.**
2. En de koning Nebukadnezar zond henen, om te verzamelen, de stadhouders, de overheden, en de landvoogden, de wethouders, de schatmeesters, de raadsheren, de ambtlieden, en al de heerschappers der landschappen, dat zij komen zouden tot de inwijding van het beeld, hetwelk de koning Nebukadnezar had opgericht.
3. Toen verzamelden zich de stadhouders, De koning heeft al deze hoge officieren geschreven en gewild dat zij daar zouden tegenwoordig zijn, eensdeels ter ere van dit beeld, anderdeels opdat alle onderzaten hun voorbeeld des te vrijwilliger

- zouden navolgen, ook om de Joden, die weigerlijk zouden wezen, een schrik aan te jagen. de overheden, de landvoogden, de wethouders, de schatmeesters, de raadsheren, de ambtlieden, en al de heerschappers der landschappen, tot inwijding van het beeld, hetwelk de koning Nebukadnezar had opgericht; en zij stonden voor het beeld, dat Nebukadnezar had opgericht.
4. En een heraut riep met kracht: Of, *uitroeper, afkondiger*, die openlijk van des Heeren wege iets afkondigde. **Men zegt u aan, Of, zij zeggen u aan;** te weten de koning en zijne raden. **gij volken, gij natien, en tongen!** Dat is, gij volken, van wat tong of taal dat gij zijt.
  5. Ten tijde als gij horen zult het geluid des hoorns, der pijp, Chaldeeus, *karna*, in het Latijn *cornu*. der citer, Chaldeeus, *kytros*, of *katros*. der vedel, der psalteren, Chaldeeus, *sabbechia*, bij de Grieken en Latijnen *sambuca* genoemd, enigen zetten het over *een harp*, anderen een *hakkebord*. des akkoordgezangs, Chaldeeus, *sumfoniah*. Hetwelk sommigen menen met het Grieks overeen te komen, betekende een gezang van vele stemmen samen wel overeenstemmende. Doch anderen menen dat het is een Chaldeeuse naam van een zeker muziekinstrument, als orgel, klavecimbaal, te dien tijde bekend. en allerlei soorten van muziek, zo zult gijlieden nedervallen, en aanbidden het gouden beeld, hetwelk de koning Nebukadnezar heeft opgericht;
  6. En wie niet nedervalt en aanbidt, die zal te dierzelfder ure in het midden van den oven des brandenden vuurs geworpen worden.
  7. Daarom te dier tijd, als al die volken hoorden het geluid des hoorns, der pijp, der citer, der vedel, der psalteren, Na psalteren staat Dan. 3:5, *des accoordgezangs*, hetwelk hier nagelaten is.

en allerlei soorten der muziek, alle volken, natien, en tongen nedervallende, aanbaden het gouden beeld, hetwelk de koning Nebukadnezar had opgericht.

8. **Daarom naderden** Hier wordt te kennen gegeven dat die boze officieren des konings geloerd hebben op deze gelegenheid, om de Joden, doch inzonderheid de drie jongelingen, in hun net te krijgen. Zie Dan. 3:1. **even ter zelfder tijd** Te weten straks, zo haast als zij zagen dat de drie jongelingen het gouden beeld niet aanbaden, niet zo lang kunnende wachten, totdat deze afgodische ceremonie geëindigd was. **Chaldeeuwse mannen, die de Joden openlijk beschuldigden; Chaldeeus, die de beschuldigingen der Joden uitriepen;** dat is, die de Joden met een groot geroep bij den koning aanklaagden, doch inzonderheid de drie jongelingen, waar het hun meest om te doen was, omdat zij tot hoge staten verheven waren.

9. **Zij antwoordden en zeiden** Dat is, zij spraken; alzo meermalen. **tot den koning Nebukadnezar: O koning! leef in der eeuwigheid!** Zie boven Dan. 2:4.

10. **Gij, o koning! hebt een bevel gegeven, Chaldeeus, gesteld;** dat is laten uitgaan. dat alle mensen, die horen zouden het geluid des hoorns, der pijp, der citer, der vedel, der psalteren, en des akkoordgezangs, en allerlei soorten van muziek, nedervallen, en het gouden beeld aanbidden zouden;

11. **En wie niet nederviel, en aanbad, die zou in het midden van den oven des brandenden vuurs geworpen worden.**

12. **Er zijn Joodse mannen, die gij over** Alsof zij zeiden: Inplaats daar zij u alle gehoorzaamheid behoorden te bewijzen, vanwege de menigvuldige eer, genaden en weldaden, die zij van u ontvangen hebben, zo zijn zij u allerongehoorzaamst. **de bediening van het landschap van Babel gesteld hebt, Of, werk, of zaken.**

Sadrach, Mesach en Abed-nego; Waarom beschuldigen zij ook tegelijk Daniël niet? Of hij is hier niet bij geweest, zijnde ergens ver van de hand om grootwichtige zaken van den koning te verrichten; of was hij hier tegenwoordig, zo wisten zij wel dat hij bij den koning zo heel groot was, dat zij hem tevergeefs zouden beschuldigd hebben. Zo hebben zij dan van hem stilgezwegen, tenminste voor een tijd, zoekende deze drie mannen vooreerst van kant te helpen, die zich uit deze algemene bijeenkomst niet hebben kunnen of mogen weghouden. **deze mannen hebben, o koning! op u geen acht gesteld; uw goden** Gelijk 1 Kon. 11:33. Anders: *uwen god*, dat is, dit beeld, waar gij een god van maakt. Of waarin, of waardoor gij uw god aanbidt. **eren Of, dienen. zij niet,** Te weten die drie jongelingen. In deze historie wordt nergens gezegd dat de andere Joden zijn aangeklaagd en gestraft geworden. Sommigen menen dat deze boze Chaldeën zo blijde waren als zij die drie jongelingen in hun net hadden gekregen, dat zij op de rest niet letten. **en zij bidden het gouden beeld niet aan, hetwelk gij opgericht hebt.**

13. **Toen zeide Nebukadnezar in toorn en grimmigheid, dat men Sadrach, Mesach en Abed-nego voorbrengen zou; toen werden die mannen voor den koning gebracht.**

14. **Nebukadnezar antwoordde en zeide tot hen: Is het met opzet,** Alsof hij zeide: Doet gij dit in goeden ernst en met voorbedachten rade, of spot en gekte gij met mij, en met dezen mijn god? Anders: *is het waar?* **Sadrach, Mesach en Abed-nego, dat gijlieden mijn goden niet eert, en het gouden beeld, dat ik opgericht heb, niet aanbidt?**

15. **Nu dan, zo gijlieden gereed zijt, dat gij ten tijde, als gij horen zult het geluid des hoorns, der pijp, der citer, der vedel, der psalteren, en des akkoordgezangs, en allerlei soort der muziek, nedervalt, en aanbidt het**

beeld, dat ik gemaakt heb, *zo is het wel*; maar zo gijlieden het niet aanbidt; ter zelfder ure zult gijlieden geworpen worden in het midden van den oven des brandenden vuurs; en wie is de God, Hieronder begrijpt hij ook den waren God; zodat dit een gruwelijke godslastering is. Vergelijk hiermede de woorden van Senacherib, 2 Kon. 19, en der Farizeën, Matth. 27:43. Die ulieden uit mijn handen verlossen zou? Of, *verlossen zal*.

16. Sadrach, Mesach en Abed-nego antwoordden en zeiden tot den koning Nebukadnezar: Wij hebben niet nodig u op deze zaak te antwoorden. De zin is: Wij zouden u tevergeefs antwoorden, want gij hebt vastelijk besloten ons te doden indien wij uwe goden niet aanbidden, en wij hebben een vast voornemen die te versmaden; dewijl dan gij van uw voornemen, en wij van het onze niet te brengen zijn, zo is het tevergeefs dat wij veel woorden gebruiken, daar zal geen voordeel van komen. Zie gelijke betekenis van het Hebreeuwse woord Ezra 6:9, en Ezra 7:20.
17. Zal het zo zijn, onze God, Te weten dat wij in dezen vurigen oven zullen geworpen worden. Of aldus: *Zie, onze God dien wij eren, is machtig*, enz. Dien wij eren, is machtig ons te verlossen uit den oven des brandenden vuurs, en Hij zal *ons* uit uw hand, o koning! verlossen.
18. Maar zo niet, Indien het onzen God niet belooft ons te verlossen, zo zullen wij evenwel deze afgoderij niet begaan, ja zelfs niet met het uiterlijk gelaat; liever willen wij sterven. u zij bekend, o koning! dat wij uw goden niet zullen eren, noch het gouden beeld, dat gij hebt opgericht, zullen aanbidden.
19. Toen werd Nebukadnezar vol grimmigheid, en de gedaante zijns aangezichts veranderde Chaldeeus, *het beeld*; dat is, het gelaat van zijn aangezicht, hetgeen waaraan men den mens

kent. tegen Sadrach, Mesach en Abed-nego; hij antwoordde en zeide, dat men den oven zevenmaal Chaldeeus, *een zevenmaal boven dan het gezien was dien heet te maken*. De oven was alrede heet gemaakt, gelijk af te nemen is uit Dan. 3:6, maar dat was niet genoeg, hij moest zevenmaal heter gemaakt worden. *meer heet zou maken dan men dien pleegt heet te maken*. Anders: *dan het behoorlijk was dien te heten*. Dit beval die wrede en in zijn afgodischen ijver brandende koning, om anderen hierdoor een schrik aan te jagen en te maken dat zij hem gehoorzamen zouden.

20. En tot de sterkste mannen van kracht, Chaldeeus, *tot de mannen, de mannen der sterkte*, of kracht, dat is, tot de sterkste mannen. *die in zijn heir waren*, Of, *die in zijn gevolg*, of *garde*, waren. Eertijds plachten de koningen de executiën van hunne bevelen te laten geschieden door hunne soldaten, of trawanten; zie 2 Sam. 1:15. zeide hij, dat zij Sadrach, Mesach en Abed-nego binden zouden, om te werpen in den oven des brandenden vuurs.
21. Toen werden die mannen gebonden Om des te bekwamer in te werpen. in hun mantels, Dat is, opperklederen, die buiten twijfel schoon en sierlijk waren, gelijk zulken mannen betaamde te dragen. Hier wordt aangewezen dat deze uitvoerders van het bevel des konings zo ijverig geweest zijn om den wreden koning te gehoorzamen, dat zij hun de klederen, hoe schoon en kostelijk dat zij geweest zijn, niet hebben afgenomen, maar zij hebben ze terstond met de mannen in het vuur geworpen. hun broeken, en hun hoeden, en hun *andere* klederen, en zij wierpen hen in het midden van den oven des brandenden vuurs.
22. Daarom dan, dewijl het woord des konings aandreef, Dat is, het bevel. en de oven zeer heet was, zo hebben de vonken des vuurs die mannen, De zin is dat de spranken, of het

uiterste der vlam, of rook en damp, die sterke kerels, die het vuur stookten, heeft verbrand, maar dat die drie jongelingen in het midden der vlam, der kolen en van den gloed, onbezeerd zijn gebleven; de almogende kracht der voorzienigheid des Heeren heeft gemaakt dat die verbrand werden, die de koning wilde sparen, en die hij wilde verbrand hebben, werden gespaard. Vergelijk onder Dan. 6:25. **die Sadrach, Mesach en Abed-nego opgeheven hadden, Of, opgenomen hadden.** Chaldeeus, *hadden doen opgaan*; dat is, die hen eerst omhoog geheven hadden, om in den vurigen oven te werpen. Want dewijl de oven hoger of verhevener was dan de aarde, zo moesten de dienaars deze jongelingen eerst omhoog heffen en dan in het vuur laten vallen, of werpen. **gedood.**

23. Maar *als* die drie mannen, Sadrach, Mesach en Abed-nego, in het midden van den oven des brandenden vuurs, gebonden zijnde, Gelijk de profeet zegt dat zij gebonden zijnde in den oven vielen of geworpen werden, zo geeft hij te kennen dat zij zich voor het vuur nergens konden wachten, en derhalve natuurlijkerwijze noodzakelijk straks hadden moeten verbranden. Sommige overzetters voegen hierbij den lofzang, dien deze mannen in den oven gezongen zouden hebben. Doch deze wordt in den Hebreeuwse Bijbel niet gevonden, en is derhalve apocrief. **gevallen waren,**

24. Toen ontzette zich de koning Nebukadnezar, Te weten toen hij vier mannen in den oven zag wandelen. **en hij stond op** Tevoren zat hij als een koning in zijnen stoel, om de marteling van de drie jongelingen aan te zien. **in der haast, Of, met beroering.** **antwoordde en zeide tot zijn raadsheren:** Anders: *gouverneurs, of bijstanders, of lijfwachten.* **Hebben wij niet drie mannen in het midden des vuurs,** Te weten ik, op ulieder verzoek en met ulieder raad. **gebonden zijnde,** Zij werden wel, met koorden gebonden zijnde, in den vurigen

oven geworpen; maar die zijn straks in stukken gebrand, of van den engel losgemaakt en ontbonden. **geworpen? Zij antwoordden en zeiden tot den koning: Het is gewis,** Zij moeten, zowel als de koning, van de waarheid getuigenis geven. **o koning!**

25. Hij antwoordde en zeide: Ziet, ik zie vier mannen, los wandelende in het midden des vuurs, en er is geen verderf aan hen; en de gedaante des vierden is gelijk eens zoons der goden. *Of, gelijk een zoon van God;* dat is, voortreffelijk schoon, uitstekende in schoonheid, alsof hij niet van menselijke, maar van goddelijke afkomst ware. Dan. 3:28 noemt hij hem recht, *een engel Gods.* Hoe de engelen genoemd worden *zonen Gods,* zie de aantekening Job 1:6, en Job 38:7. Dezen engel heeft God de Heere dezen drie mannen bijgevoegd tot hun troost en tot verlichting en verkwikking, opdat zij in het midden des vuurs en der vlam niet bezwijken zouden; vergelijk 2 Kon. 6:15; Ps. 34:8, en Ps. 91:11. Sommigen menen dat het de Heere *Christus* zelf geweest is, die dezen jongelingen verschenen is.

26. Toen naderde Nebukadnezar Hij die tevoren deze drie jongelingen bevolen had tot hem te brengen, Dan. 3:13, die gaat nu zelf met verslagenheid en verbaasdheid des gemoeds tot hen. **tot de deur van den oven des brandenden vuurs, antwoordde en sprak: Gij Sadrach, Mesach en Abed-nego, gij knechten Wiens knechten waren dan de Chaldeën en Nebukadnezar zelf? Knechten der valse goden en afgoden, die zij zichzelf verzonnen en gemaakt hadden. des allerhoogsten Gods!** Aldus noemt hij den waren God niet zozeer uit rechte mening van zijn gemoed, als uit verslagenheid des harten, door aanschouwen van het grote wonder. Wien hij tevoren het allergrootste ongelijk aangedaan had, dien doet hij nu de grootste eer aan. Dezelfde mond, die hen tevoren had verwezen, ontschuldigt hen nu. **gaat uit en komt hier! Toen gingen Sadrach, Mesach en Abed-nego** God heeft gewild

dat deze mannen niet zouden uitgaan totdat de koning het hun gelastte, door wiens bevel zij in den vurigen oven geworpen waren, opdat het wonderwerk te meer mocht bekend zijn en de koning ten volle overtuigd. **uit het midden des vuurs.** God had wel het vuur kunnen uitblussen, maar het heeft hem belieft het nog te laten branden, opdat zijne macht des te langer voor de ogen van alle mensen zou blijken.

27. Toen vergaderden de stadhouders, Dat is, zij kwamen nader bij elkander, spraken van dit wonder hetwelk zij daar zagen. Het heeft God beliefd dat de vorsten der Chaldeën dit wonder terdeeg zouden zien, om elk bij de hunnen daarvan te mogen spreken, hetwelk meer kracht had dan dat al de Joden daarvan gesproken en bij de heidenen getuigenis gegeven hadden. **de overheden, en de landvoogden, en de raadsheren des konings, deze mannen beziende, omdat het vuur over hun lichamen niet geheerst had,** Dat is, geen macht gehad had. **en dat het haar huns hoofds** Of, *geen haar.* **niet verbrand was,** Of, *verzengd.* **en hun mantels niet veranderd waren,** Dat is, dat er niet een nop of wolletje aan was, hetwelk van het vuur gekwetst was of zijne kleur veranderd had. **ja, dat de reuk des vuurs daardoor niet gegaan was.** Hetzij door hunne lichamen of door hunne klederen; de zin is: zij roken niet eens naar den brand, of het vuur.

28. Nebukadnezar antwoordde en zeide: Dat is, sprak. **Geloofd zij de God van Sadrach, Mesach en Abed-nego, Chaldeeus, geloofd zij deze God van Sadrach,** enz. Waarom zegt hij niet: *mijn God zij geloofd?* Omdat hij zijn valse goden nog niet wilde verlaten, om den enen waren God, die een jaloers God is, alleen te dienen. **Die Zijn engel gezonden,** Dat deze heidense koning hier weet te spreken van den engel des Heeren, dat zal hij vermoedelijk gehoord en geleerd hebben uit den mond der drie jongelingen, nadat zij uit den oven verlost zijnde, met hem gesproken en hem alles

verteld hadden; vergelijk deze historie met Dan. 6:23. **en Zijn knechten verlost heeft, die op Hem vertrouwd hebben, en des konings woord veranderd,** Dat is, niet geacht noch gehoorzaamd hebben; namelijk omdat het streed met Gods bevel, die de afgoderij verbiedt. Zie dergelijke manier van spreken Ezra 6:11. **en hun lichamen overgegeven hebben,** Te weten ten vure. **opdat zij geen god eerden noch aanbaden,** De koning prijst wel deze jongelingen hierin, dat zij zo standvastig bij hunne, dat is bij den waren God gebleven zijn, maar hij had hen behoren na te volgen in het eren van dezen waren God. **dan hun God.**

29. Daarom wordt van mij een bevel gegeven, dat alle volk, natie en tong, die lastering spreekt Of, *dwaling, of vergrijping spreekt;* dat is, een ijdel, lichtvaardig en dwalend woord spreekt, die zich met woorden tegen den God Hij doet den waren God die eer nog niet, die hij zijn beeld of afgod gedaan heeft, bevelende allen volken en natiën het aan te bidden. Van den waren God gebiedt hij alleen, dat men geen kwaad van Hem spreken en Hem niet lasteren zou; ook noemt hij den waren God niet zijn God, maar *den god van Sadrach,* enz. Waaruit af te nemen is dat Nebukadnezar zijne afgoden niet verlaten heeft, maar de schrik en vrees hebben hem deze belijdenis uitgeperst. Dit blijkt ook uit Dan. 4; want toen hij wederom een droom had, heeft hij de Chaldeën en tovenaars wederom aangezocht om de uitlegging daarvan te hebben. van Sadrach, enz., vergrijpt; hoeveel meer die een smadelijk of lasterlijk woord zouden gesproken hebben? **tegen den God** Hij doet den waren God die eer nog niet, die hij zijn beeld of afgod gedaan heeft, bevelende allen volken en natiën het aan te bidden. Van den waren God gebiedt hij alleen, dat men geen kwaad van Hem spreken en Hem niet lasteren zou; ook noemt hij den waren God niet zijn God, maar *den god van Sadrach,* enz. Waaruit af te nemen is dat Nebukadnezar zijne afgoden niet verlaten heeft, maar de schrik en vrees hebben hem deze belijdenis uitgeperst. Dit blijkt ook uit Dan. 4; want toen hij wederom een droom had, heeft hij de Chaldeën en tovenaars

wederom aangezocht om de uitlegging daarvan te hebben. van Sadrach, Mesach en Abed-nego, in stukken gehouwen worde, Zie boven Dan. 2:5. en zijn huis tot een drekhoop gesteld worde; Zie boven Dan. 2:5. want er is geen ander God, Die alzo verlossen kan. Namelijk, zo wonderlijk, zo snel, zo machtig. Anders: *die verlossen kan gelijk deze.*

30. Toen maakte de koning Anders: *toen herstelde de koning Sadrach*, enz., te weten in hun vorige staten en waardigheden, elk in de provincie waar hij tevoren gewoond en gebied gehad had. Dit was zoveel, alsof de koning drie voortreffelijke leraars had uitgezonden, om door het ganse land te verkondigen de krachten en wonderheden van den waren God aan hen bewezen. Sadrach, Mesach en Abed-nego voorspoedig in het landschap van Babel.

Daniël 4

1. De koning Nebukadnezar Hier beginnen wij Dan. 4: met meer andere overzetters, alhoewel sommigen het eerst met Dan. 4:4 beginnen. Wanneer nu dit plakkaat zij afgekondigd, kan men zo geheel zeker niet zeggen; het schijnt dat het geschied is nadat Nebukadnezar verscheidene landen en koninkrijken overwonnen hebbende, *alsook ten laatste Egypte* wederom te Babel gekomen was, na welken tijd, tot het einde zijner regering, ten hoogste tien jaren verlopen zijn, gelijk af te nemen is uit Ezech. 29:17. Zodat dan dit plakkaat gepubliceerd is op het einde van het leven van Nebukadnezar, omtrent twee jaren vóór zijn dood. **aan alle volken**, Te weten die onder mijn gebied staan, gelijk Dan. 2:39; zie de aantekening aldaar. **naties en tongen, die op den gansen aardbodem wonen: uw vrede worde vermenigvuldigd!** Versta hier en elders meer, door *den vrede* alle heil en welvaart; vergelijk 1 Tim. 1:2; gelijk ook 1 Petr. 1:2, en 2 Petr. 1:2, en Jud.:2.

2. Het behaagt mij te verkondigen Of, *het belieft mij*; dat is, ik zie het voor goed aan. Dit zouden de Hebreëen zeggen: *het is goed in mijne ogen*, Chaldeeus, *het is voor mij schoon*. de tekenen en wonderen, Te weten de zending van dien droom, mitsgaders de dingen die daardoor werden te kennen gegeven. **die de allerhoogste God** Te weten de God van Israël, die een God der goden is. Gelijk de koning zijnen onderzaten dezen God aanprijst, alzo had hij denzelven, ja denzelven alleen, ook zelf behoren te omhelzen voor zijnen God, verlatende alle andere valse goden; maar het blijkt dat hij het niet volkomenlijk noch oprechtelijk gedaan heeft. **aan mij gedaan heeft.**
3. Hoe groot zijn Zijn tekenen! en hoe machtig Zijn wonderen! Zijn Rijk is een eeuwig Rijk, en Zijn heerschappij is van geslacht tot geslacht. Chaldeeus, *met geslacht en geslacht.*
4. Ik, Nebukadnezar, gerust zijnde Of, *rust hebbende*, triomferende over al mijne vijanden, zelfs ook over Egypte. Het schijnt dat hij zeggen wil: Daar was geen gelegenheid of aanleiding, of oorzaak, om mij aldus te doen dromen, derhalve kan ik wel afnemen dat deze droom van God kwam. Anders: *in voorspoed zijnde*, gelijk Ps. 30:4, zie aldaar de aantekening. **in mijn huis**, Dit huis of paleis van den koning was in de stad Babel, Dan. 4:29. **en in mijn paleis groenende**, Groeiende en bloeiende als een schone en vruchtbare boom, geen tegenspoed hebbende.
5. Zag een droom, Buiten twijfel is deze droom den koning zo aangenaam, dat hij wel gevoeld heeft dat het geen algemene of gewone droom geweest is, gelijk de mensen dagelijks wel hebben, spruitende uit deze of die oorzaken; maar dat het een goddelijke droom was. Daarom heeft hij de uitlegging van denzelven begeerd te weten. **die mij vervaarde**, en de gedachten, die ik op mijn bed had, en de gezichten mijns hoofds beroerden mij.
6. Daarom is er een bevel van mij gesteld, Of, *gezet, gegeven, aangeslagen.*

dat men voor mij zou inbrengen al de wijzen van Babel, opdat zij mij Hieruit blijkt dat deze koning nog niet van harte tot den waren God bekeerd was, anders zou hij dezen lieden geen raad gevraagd hebben. Zie de aantekening Dan. 3:29,30. de uitlegging van dien droom zouden bekend maken.

7. Toen kwamen in de tovenaars, de sterrekijkers, de Chaldeen en de waarzeggers; en ik zeide den droom voor hen; maar zij maakten mij zijn uitlegging niet bekend; Dan. 2:4 zeggen zij: Zeg uwen knechten den droom, zo zullen wij zijne uitlegging te kennen geven; maar ofschoon nu de koning hun zijn droom vertelt, zo kunnen zij hem evenwel de uitlegging niet zeggen, waaruit blijkt dat hunne kunst niets dan ijdel bedrog geweest is, en het is gebleken dat Daniël door het ingeven van den Geest Gods de dromen heeft uitgelegd.

8. Totdat ten laatste Daniel voor mij inkwam, wiens naam Beltsazar is, Aangaande den naam Beltsazar, zie de aantekening Dan. 1:7. naar den naam mijns gods, De koning noemt zijn afgod zijnen god; waaruit wederom blijkt dat hij nu nog te dezer tijd tot den waren God niet bekeerd was. En versta hier den afgod Bel, van welken zie breder boven Dan. 1:2, en Jes. 46:1. in wien ook de geest der heilige goden is; Dat is, een hemelse en van boven komende wijsheid en wetenschap, om te verklaren verborgen dingen en te voorzeggen toekomstige dingen. en ik vertelde den droom voor hem, zeggende:

9. Beltsazar, gij overste der tovenaars! Dit is wel in deze mening van den heidensen koning een zeer voortreffelijke eretitel geweest, maar inderdaad was het de schandelijkste titel, die Daniël kon gegeven worden, want hij wilde geenszins gerekend wezen onder het getal der Chaldeeus tovenaars, die toch bedriegers waren. Maar hij kon het niet keren, dat de koning hem den titel gaf. Zie boven Dan. 2:48. dewijl ik weet, Of, dien ik weet. dat de geest der heilige goden in u is, Wist hij dit,

waarom heeft hij dan niet eerst en vooral zijne toevlucht tot Daniël genomen, maar is eerst tot de Chaldeën gegaan? Hieruit blijkt wederom dat hij niet waarlijk tot den waren God is bekeerd geweest. zo zeg de gezichten mijns drooms, dien ik gezien heb, te weten zijn uitlegging. Dat de Chaldeeuse letter *vau* hier door *te weten* moet overgezet worden, blijkt daaraan, dat de koning hier van Daniël niet verzocht dat hij hem den droom zou te kennen geven, en ook de uitlegging van denzelfden, gelijk Dan. 2, want hij zelf vertelt Daniël den droom, gelijk ook onder Dan. 4:18, maar hij verzoekt alleen de uitlegging van denzelfden; daarom spreekt ook Daniël niet van den droom, maar hij zegt den koning alleen de uitlegging van denzelfden. Maar indien men hier overzette: en zijne uitlegging, zo zou het schijnen dat de koning hier van Daniël begeert te weten zowel den droom als zijne uitlegging.

10. De gezichten nu mijns hoofds op mijn leger waren deze: Ik zag, en ziet, er was een boom in het midden der aarde, en zijn hoogte was groot.

11. De boom werd groot en sterk; Anders: was groot. en zijn hoogte reikte aan den hemel, en hij werd gezien tot aan het einde Chaldeeus, en zijn gezicht was tot, enz.; dat is, hij werd gezien. Alzo ook Dan. 4:20. der ganse aarde; Te weten zo wijd en zo ver als de Babylonische monarchie strekte.

12. Zijn loof was schoon, Of, zijne bladeren. Anders: zijne takken. Chaldeeus, zijn loof, of zijn tak; dat is, elkeen van zijne bladen of takken. en zijn vruchten vele, en er was spijs aan denzelve voor allen; Dat is, voor allerlei gedierte. onder hem vond het gedierte des velds schaduw, Of, onder dien, of onder denzelfden, te weten boom. Anders, onder hen, te weten takken. en de vogelen des hemels woonden in haar takken, Dat is, onthielden zich, schuilden en namen hunne toevlucht voor de hitte der zon en van het onweder. en alle vlees Dat is, alle dieren,

of beesten, alle levende zielen op aarde. werd daarvan gevoed.

13. Ik zag *verder* Chaldeeus, *ik was ziende*, alzo ook Dan. 4:10. in de gezichten mijns hoofds, op mijn leger; en ziet, een wachter, Aldus noemt hij den engel, die hem verschenen is. De engelen worden daarom wachters of wakers genoemd, omdat zij met geen slaap bevangen worden, gelijk wel de mensen, die met vlees en bloed beladen zijn. II. Omdat zij zonder opgehouden altoos op den dienst van God en de bewaring zijner kinderen passen; ten welken aanzien hun vele ogen worden toegeschreven, Ezech. 1. Zie Ps. 91:11, en Ps. 103:20. **namelijk een heilige**, Dit wordt hier bijgevoegd tot onderscheiding van de kwade engelen. **kwam af van den hemel**, Te weten van God gezonden zijnde.

14. Roepende met kracht, en aldus zeggende: Te weten tot de andere engelen, die van God tot uitvoering van dit oordeel bescheiden waren. Houwt dien boom af, en kapt zijn takken af; stroopt zijn loof af, en verstroot zijn vruchten, dat de dieren van onder hem wegzwerfen, en de vogelen van zijn takken;

15. Doch laat den stam *met* zijn wortelen in de aarde, Alhoewel God de Heere dezen koning zeer zwaarlijk gestraft heeft vanwege zijne hovaardij, zo doet Hij hem nog die genade, dat Hij hem niet ten enenmale uitroeit, maar laat den stronk of stam nog blijven, om weder op te wassen en tot zijn vorigen staat te komen. **en met een ijzeren en koperen band in het tedere gras des velds; en laat hem in de dauw des hemels nat gemaakt worden**, Te weten dien, die door den boom beduid wordt. **en zijn deel zij met het gedierte in het kruid der aarde.** Dat is, van, gelijk Lev. 22:4.

16. Zijn hart worde veranderd, Chaldeeus, *dat zij zijn hart van de mensen veranderen*. Hij is niet in een beest veranderd naar het lichaam; maar hij is zo onvernünftig

en onverstandig geworden, alsof hij een beest ware geworden. Sommigen menen dat hij met een bozen geest is bezeten geweest, en dat hij daarom van de mensen is verstoten, of verlaten zou zijn geweest; vergelijk Mark. 5:2. dat het geens mensen *hart* meer zij, en hem worde eens beesten hart gegeven, en laat zeven tijden over hem voorbijgaan. Enigen verstaan hier door deze *zeven tijden* zeven weken. Anderen *zeven maanden*. Maar het is meer te geloven dat het zeven jaren geweest zijn; gelijk onder Dan. 11:13.

17. Deze zaak is in het besluit der wachters, Welverstaande voorzoveel als den engelen de uitvoering bevolen was, want eigenlijk te spreken is het God, die dit besluit gemaakt heeft; *de wachters*, dat is de engelen, zijn alleen uitvoerders van des Heeren bevel. **en deze begeerte is in het woord der heiligen; Hij wil zeggen dat al de heilige engelen eendrachtig begeren en wensen dat het goddelijk besluit, aangaande de nederhouwing van dezen boom, mocht voltrokken worden. opdat de levenden bekennen**, De mensen op aarde. **dat de Allerhoogste heerschappij heeft over de koninkrijken der mensen, en geeft ze aan wien Hij wil, ja, zet daarover den laagste onder de mensen.**

18. Dezen droom heb ik, koning Nebukadnezar gezien; gij nu, Beltsazar! zeg de uitlegging van dien, dewijl als de wijzen mijns koninkrijks mij de uitlegging niet hebben kunnen bekend maken; maar gij kunt wel, dewijl de geest *De inspiratie, inblazing, ingeving.* der heilige goden in u is. Hij spreekt als een heidens mens.

19. Toen ontzette zich Daniel, wiens naam Beltsazar is, bij een uur lang, en zijn gedachten beroerden hem. Of, *verschrikten, of bedroefden hem*, alzo straks wederom. De koning antwoordde en zeide: Beltsazar! laat u de droom en zijn uitlegging niet beroeren. Alsof

de koning zeide: Heb goeden moed, en zeg mij maar de rechte uitlegging van dezen droom, al is zij zodanig niet als ik en gij wel wensen zouden. Beltsazar antwoordde en zeide: Mijn heer! de droom *wedervare uw hateren, Of, treffe, of zij.* Daniël wenst dat die gruwelijke straf, waarmede de koning bedreigd werd, van hem mocht afgewend worden. en zijn uitlegging uw wederpartijders!

20. De boom, Dit is de uitlegging van het eerste deel van den droom, verhaald boven Dan. 4:10,11. dien gij gezien hebt, die groot en sterk geworden was, en wiens hoogte tot aan den hemel reikte, Dat is, die alles vervulde. en die over het ganse aardrijk gezien werd; Zie boven Dan. 4:11.

21. En wiens loof schoon, en wiens vruchten vele waren, De zin is: gelijk een schone, grote, vruchtbare boom de dieren, die onder hem schuilen, en de vogelen, die in zijne takken zitten of nestelen, bedekt en met zijne vruchten spijst; also beschut en beschermt een goed en voortreffelijk koning zijne onderzaten als onder zijne takken, en door goede orde en politie maakt hij dat een ieder door zijne nering gerustelijk zijn brood wint. en waar spijze aan was voor allen, onder wien het gedierte des velds woonde, Zie boven Dan. 4:12. en in wiens takken de vogelen des hemels nestelden; Dat is, zaten, woonden, rustten.

22. Dat zijt gij, Die boom zijt gij. Het teken wordt gegeven de naam van het betekende ding. o koning! die groot en sterk zijt geworden; want uw grootheid is zo gewassen, Daar waren te dien tijde nog wel enige koningen in de wereld, maar hunne macht was nergens naar te vergelijken bij de macht en heerschappij van dezen koning. dat zij reikt aan den hemel, Dat is, dat zij zich wijd en breed uitstrekt; een overtollige manier van spreken. en uw heerschappij aan het einde des aardrijks.

23. Dat nu de koning, Dit is de uitlegging van het tweede deel van den droom, Dan.

4:13, enz. een wachter, namelijk een heilige gezien heeft, van den hemel afkomende, die zeide: Houwt dezen boom af, en verderft hem; doch laat den stam *met* zijn wortelen in de aarde, Dat is, de stam, mitsgaders de wortels, opdat hij te zijner tijd wederom moge opschieten. en met een ijzeren en koperen band Tot een teken dat hij als met geweld in dien lagen staat zou vastgehouden worden, totdat zeven tijden over hem zouden gegaan zijn. in het tedere gras des velds, en in de dauw des hemels nat gemaakt worden, en dat zijn deel zij met het gedierte des velds, Te weten het deel desgenen, die door dien boom beduid werd. totdat er zeven tijden over hem voorbijgaan;

24. Dit is de beduiding, o koning! en dit is een besluit des Allerhoogsten, hetwelk over mijn heer, den koning komen zal:

25. Te weten, men zal u van de mensen verstoten, en met het gedierte des velds zal uw woning zijn, en men zal u het kruid, Chaldeeus, *zij zullen, voor men zal.* Deze manier van spreken is zeer gemeen bij de Chaldeën en Hebreën, gelijk Dan. 4:26. als den ossen, te smaken geven; Dat is, te eten geven. en gij zult van den dauw des hemels nat gemaakt worden, en er zullen zeven tijden over u voorbijgaan, totdat gij bekent, Indien God de Heere met hoogste gestrengheid tegen dezen koning had willen handelen, Hij had oorzaak genoeg om hem en zijne gedachtenis ten enenmale te verdelgen; maar in het midden zijner gestrengheid bewijst God nog genade. dat de Allerhoogste heerschappij heeft over de koninkrijken der mensen, en geeft ze, wien Hij wil.

26. Dat er ook gezegd is, Chaldeeus, *en dat zij gezegd hebben.* Zij, te weten de wachters. Doch inderdaad is er maar een engel of wachter geweest; zie Dan. 4:13, enz.

dat men den stam Hier is de uitlegging van het derde deel des drooms, verhaald boven Dan. 4:15. *met de wortelen van dien boom laten zou; uw koninkrijk zal u bestendig zijn, Versta hierop, is, of betekent dit; gelijk boven Dan. 2:43, enz. nadat gij zult bekend hebben, dat de Hemel heerst.* Dat is, de God des hemels, gelijk Matth. 21:25, en Luk. 15:18,21. De zin is hier, dat God den hemel en de aarde regeert en het opperste gebied over en in dezelve heeft.

27. **Daarom, o koning! laat mijn raad u behagen,** Chaldeeus, *mijn raad zij schoon bij u.* **en breek uw zonden af door gerechtigheid,** Alsof hij zeide: Gij hebt nu lang genoeg met allerlei ongerechtigheid gezondigd, *zie onder Dan. 5:19,* dewijl u dan God de Heere zo genadiglijk tevoren waarschuwt, voorkom zijn oordeel en straffen met boetvaardigheid, breek, of snijd af, of ruk af *gelijk Gen. 27:40; Exod. 32:2* door gerechtigheid, *of aalmoezen; want dat betekent het Chaldeeuse woord ook uwe ongerechtigheid, en oefen genade over Gods volk, hetwelk verdrukt wordt door de strengheid uwer heerschappij.* **en uw ongerechtigheid door genade te bewijzen aan de ellendigen,** Of, *aan de bedrukten, of aan de armen.* **of er verlenging van uw vrede mocht wezen.** Anders: *of er misschien verlenging mocht wezen,* enz. Het woord *misschien* betekent niet altoos twijfeling. Vergelijk Joz. 14:12; 1 Sam. 14:6; Hand. 8:22, en zie de aantekening aldaar. De zin is hier: Indien gij mijn raad volgt *te weten dien ik u geef, Dan. 4:27,* zo hebt gij te hopen dat God, zich over u ontfermende, uw vrede, rust, welstand zal verlengen. Anders: *zie, dit zal ene verlenging van uw voorspoed of rust zijn.*

28. **Dit alles overkwam den koning Nebukadnezar.** Te weten wat God door dien droom en Daniël door de uitlegging van denzelfen voorzegd had.

29. **Want op het einde van twaalf maanden,** Zolang heeft de goddelijke lankmoedigheid de straf nog uitgesteld, om

hem tijd van bekering te geven. *toen hij op het koninklijk paleis van Babel wandelde,* Het schijnt dat de koning boven op het platte dak van zijn paleis gewandeld heeft, vanwaar hij al de gedeelten der stad kon overzien.

30. **Sprak de koning,** Chaldeeus, *antwoordde de koning.* Het schijnt dat de koning den droom en zijne beduiding, hem door Daniël aangediend, straks vergeten of lichtvaardiglijk in den wind geslagen had, misbruikende de lankmoedigheid Gods over hem. Vergelijk Rom. 2:4. **en zeide: Is dit niet** Alsof hij zeide: Wie zal deze grote en machtige stad durven bestrijden? Wie zal mij daaruit kunnen verdrijven? Het schijnt dat de koning, ziende op de woorden van den profeet Daniël *die hem voorzegd had dat hij van zijn koninklijken stoel zou afgestoten worden,* de stad Babel nog veel sterker heeft bevestigd dan zij tevoren was, ja, dat hij haar zo sterk gemaakt heeft dat hij haar achtte onwinbaar te zijn. Maar het is gelijk er staat Ps. 18:28; Spreuk. 16:18; Jak. 4:6, en 1 Petr. 5:5. **het grote Babel, Babel was gelijk Herodotus schrijft lib. 1,** in het rond vierhonderd tachtig stadiën, dat is, vijftien gewone Duitse mijlen, elk van een uur gaans. *Aristoteles* zegt, *Polit, lib. 3, cap. 2,* dat Babylon zo groot was, dat als het van de vijanden aan het ene einde al drie dagen was ingenomen geweest, die aan het andere einde doende waren, zulks eerst ten derden dage daarna vernomen ehbden. **dat ik gebouwd heb** Dit is een ijdele en valse roem, tot schande zijner voorzaten strekkende; want Babel is straks na de overstroming gebouwd geweest, Gen. 10:10. En het is van tijd tot tijd vergroot en versterkt geworden onder de regering van verscheidene koningen, die aldaar hebben hof gehouden. Deze Nebukadnezar heeft het alleen sterker gemaakt en met meer huizen vergroot. Zie *Josef. Lib. 10, Antiq. Iudaic. cap. 11.* **tot een huis des koninkrijks, door de sterkte mijner macht,** Wat heeft er dan God toe gedaan? **en ter ere mijner heerlijkheid!** Of, *tot ere mijner majesteit,* maar niet ter ere Gods.

31. Dit woord nog zijnde in des konings mond, Dat is, eer hij nog terdeeg die hovaardige woorden uitgesproken had. viel er een stem uit den hemel: Opdat deze hovaardige koning, mitsgaders al zijne hovelingen en trawanten, zouden zien en vernemen dat er een veel machtiger Koning in den hemel was dan hij. Vergelijk Ps. 2, Ps. 4, Ps. 5. **U, o koning Nebukadnezar!** Alsof God de Heere zeide: Gij verlaat u op uw koninklijke macht, maar gij zult binnenkort bevinden dat die van gene waarde is, Ik zal u terneder stoten en zal u het koninkrijk van zeven jaren lang afnemen; zie de vervulling Dan. 4:33. **wordt gezegd: Het koninkrijk is van u gegaan. Of, het gaat van u weg, of het zal van u weggaan,** het is van u geweken, dit is in mijn raad alzo besloten.

32. En men zal u van de mensen verstoten, en uw woning zal bij de beesten des velds zijn; men zal u gras te smaken geven, Dat is, te eten geven. als den ossen, en er zullen zeven tijden over u voorbijgaan, Zie boven de aantekening Dan. 4:16. totdat gij bekent, dat de Allerhoogste over de koninkrijken der mensen heerschappij heeft, en dat Hij ze geeft, aan wien Hij wil.

33. Ter zelfder ure werd dat woord volbracht over Nebukadnezar, Te weten in welke de stem uit den hemel gevallen was; vergelijk Ps. 33:8,9. **want hij werd uit de mensen verstoten,** Hij werd niet alleen van zijn koninklijken troon en uit zijn koninklijk paleis verstoten, maar ook uit het gezelschap en de bijwoning aller mensen. Zie onder Dan. 4:34. **Of, aan. en hij at gras als de ossen,** Te weten die tevoren allerlei kostelijke spijs en lekkerlijk toebereide gerechten op zijne tafel te hebben gewoon was. **en zijn lichaam** In plaats van het dak van zijn kostelijk en koninklijk paleis, waarin hij zich verhovaardigd had, ligt hij nu dag en nacht onder den blauwen hemel in het koude veld, zonder huis of hut. **werd van**

den dauw des hemels nat gemaakt, totdat zijn haar Niet alleen het haar van zijn hoofd, maar al de haren van zijn lichaam. **wies als der arenden vederen, en zijn nagelen als der vogelen.**

34. Ten einde dezer dagen nu, Zie boven Dan. 4:16,32. **hief ik, Nebukadnezar,** De orde der woorden zou, naar den zin, deze zin: *Mijn verstand kwam weder in mij, toen hief ik,* enz. **mijn ogen op ten hemel, want mijn verstand kwam weer in mij;** Hieruit blijkt dat hij van zijn verstand een tijdlang is beroofd geweest; en heeft zijne ogen niet opwaarts ten hemel geslagen, totdat God hem als uit dezen dollen uitzinnigen slaap gered heeft; teoen eerst heeft hij gedacht dat God een rechtvaardig rechter was, en hij heeft zich voor Hem verdeemoedigd met verslagenheid en nederigheid des harten. **en ik loofde den Allerhoogste, en ik prees en verheerlijkte den Eeuwiglevende, omdat Zijn heerschappij is een eeuwige heerschappij, en Zijn Koninkrijk is van geslacht tot geslacht;**

35. En al de inwoners der aarde Hoe sterk en machtig de mensen zijn, zo zijn zij in generlei manier met God te vergelijken, zij zijn ijdel en broos, hun rijk en regering vergaan haast, maar God is en blijft een Heere en Koning in eeuwigheid. **zijn als niets geacht, en Hij doet naar Zijn wil met het heir des hemels** Dat is, met de engelen, ook met de zon, maan, sterren en het ganse gebouw des hemels en der wolken. Zie de aantekening Gen. 2:1. **en de inwoners der aarde, en er is niemand, die Zijn hand afslaan, Verhindere, weren, ophouden, afkeren kan. of tot Hem zeggen kan: Wat doet Gij? Of, wat hebt gij gedaan?**

36. Ter zelfder tijd kwam mijn verstand weder in mij; Dit was het grootste en voornaamste dat hij verloren had, waar de koninklijke waardigheid niet bij te vergelijken was. **ook kwam de**

heerlijkheid mijns koninkrijks, mijn majesteit en mijn glans weder op mij; Te weten de glans, of vorige schone gestaltenis van zijn aangezicht. Zie Dan. 2:31. en mijn raadsheren Of, *regenten*, of *vorsten*. en mijn geweldigen Of *edelen*, of *de groten* des lands. zochten mij, Het schijnt dat de koning van zijne raden is afgezet en verstoten geworden, toen zij zagen dat hij uitzinnig was; maar dat zij hem weder gezocht en aangenomen hebben, toen zij zagen dat hij wederom tot zijn verstand gekomen was. en ik werd in mijn koninkrijk bevestigd; en mij werd groter heerlijkheid toegevoegd. Te weten van God en de vorsten des rijks.

37. Nu prijs ik, Nebukadnezar, Te weten nadat ik al het bovenverhaalde heb beleefd en bevonden. Anders: *daarom prijs ik*, enz. en verhoog, en verheerlijk den Koning des hemels, Dat nochtans deze koning niet ganselijk tot den waren God is bekeerd geweest, blijkt boven Dan. 4:8, waar hij *Bel* zijn God noemt: *Niemand kan twee heren tegelijk dienen*, Matth. 6:24. omdat al Zijn werken waarheid, Dat is, alles wat Hij belooft, voorzegt en dreigt, dat is waar, zeker en vast; daar is niets berispelijks in. en Zijn paden Dat is, zijne handelingen, werken en daden. gericht zijn; Zij bestaan niet alleen in het gericht, maar zij zijn zelf een regel en richtsnoer van alle gerichten; zijne handelingen stellen het gericht. en Hij is machtig te vernederen degenen, Hier bekent de koning openlijk zijne zonde der hovaardij, waarmede hij die straf wel verdiend had. die in hoogmoed wandelen.

Daniël 5

1. De koning Belsazar Te weten kleinzoon van Nebukadnezar den Grote, den zoon van Evilmerodach. Van dien tijd af te rekenen dat de Joden in de Babylonische gevangenschap gebracht zijn tot het einde van de Babylonische monarchie, hebben deze drie koningen te Babel geregeerd: Nebukadnezar de Grote, Evilmerodach zijn zoon, en Belsazar,

de zoon van Evilmerodach; zie en vergelijk hiermede 2 Kon. 25:27; Jer. 27:5,6,7. Doch anderen stellen na dezen Belsazar enen *Nabonides*, die van Daniël zou genoemd zijn *Darius de Meder*, onder Dan. 6:1, en het koninkrijk ontvangen hebben, door vrijwillige verkiezing der Babyloniërs, enz.; waarvan de verstandige lezer kan oordelen en letten op Jer. 27:7, enz.; idem onder Dan. 5:28, en Dan. 6:1,29, en Dan. 8:3,20, en Dan. 9:1, en Dan. 10:1, en Dan. 11:1,2. # Da 9.1 10.1 11.1,2 maakte Sommigen houden het daarvoor, dat deze maaltijd gehouden is gedurende de belegering der stad Babel door de Perzen, om te betonen dat hij den vijand, die toen voor Babel lag, weinig of niet achtte. een groten maaltijd Chaldeeus, *maakte veel*, of *grote spijs*, of *brood*, gelijk Pred. 10:19. voor zijn duizend geweldigen, Dat is, al de vorsten, prinsen, groten, voortreffelijken en voornaamste heren en officieren van zijn rijk, die velen in getal waren. en hij dronk wijn voor die duizend. Dat is, in tegenwoordigheid derzelven; vergelijk Esth. 1:3.

2. Als Belsazar den wijn geproefd had, Dat is, toen hij vrolijk geworden was van den wijn. Chaldeeus, *in den proef*, of *smaak van den wijn*. zeide hij, dat men de gouden en zilveren vaten voorbrengen zou, Dit bestraft Daniël onder Dan. 5:23. Het schijnt wel dat Nebukadnezar die geroofde vaten had doen opsluiten in zijne schatkamers, zonder dezelve te bezigen. Men leest ook nergens dat Evilmerodach dezelve gebruikt heeft; maar Belsazar doet dit, als God bespottende. die zijn vader Nebukadnezar uit den tempel, Dat is, zijn grootvader, en zo in het volgende. De Oosterse volken noemen al de voorouders vaders; gelijk zij ook zonen noemen de neven of nakomelingen. die te Jeruzalem geweest was, weggevoerd had; opdat de koning en zijn geweldigen, zijn vrouwen en zijn bijwijven Of, *bedgenoten*. Enigen menen dat het Chaldeeuse woord betekent koninklijke of vorstelijke vrouwen. uit dezelve

dronken. Chaldeeus, *in dezelve dronken*; te weten den wijn, die in dezelve geschonken was, alzo Dan. 5:3.

3. Toen bracht men voor de gouden vaten, Het kan wel zijn dat er ook zilveren vaten gebracht zijn, maar dat de profeet hier alleen de schoonste en kostelijkste noemt. **die men uit den tempel van het huis Gods,** Aldus pocht deze koning, en is moedig op den kerkroof van zijn vader. **die te Jeruzalem geweest was, weggevoerd had;** Zie de historie 2 Kon. 24: en 2 Kon. 25. **en de koning en zijn geweldigen, zijn vrouwen, en zijn bijwijven dronken daaruit.**

4. Zij dronken den wijn, Hier wordt aangewezen dat de overdaad in wijn deze afgodendienaars heeft verwekt om den waren God te vergeten, ja te lasteren, en hun valse goden te loven en te prijzen voor den roof uit het huis Gods, dien zij misbruikten. **en prezen de gouden,** Nooit zijn enige afgodendienaars onder de heidenen zo verblind geweest, dat zij gemeend hebben dat het wezen Gods uit goud, zilver, enz., was bestaande, maar zij hebben in de gedaante der beelden hunne goden geëerd en aangebeden. **en de zilveren, de koperen, de ijzeren, de houten en de stenen goden.**

5. Ter zelfder ure kwamen er vingeren van eens menschen hand Niet een gehele hand, maar vingers, of wat meer van de hand, Dan. 5:24; het waren de vingeren Gods, die genoemd worden vingeren van eens menschen hand, omdat zij in de ogen des konings waren als vingers van een mens, die genoegzaam waren om den koning en allen die dezelve zagen verschrikt en verbaasd te maken. **voort,** Te weten uit den muur, of uit den hemel wonderbaarlijk. **die schreven tegenover den kandelaar,** Die vermoedelijk gehangen heeft in het midden der zaal of eetkamer, waar deze grote maaltijd gehouden werd, hetwelk te geloven is, dat geduurd zou hebben tot diep in den nacht, had God het niet verstoord. **op de kalk van den wand** Dat is, op den

gewitten, gekalkten, of gepleisterden wand. **van het koninklijk paleis, en de koning zag het deel der hand,** Dit dient tot bevestiging van dit wonder. Had alleen iemand van de aanwezende personen dit gezien, die het den koning had te kennen gegeven, zo mocht hij aan de zekerheid van dit wonder getwijfeld hebben, denkende dat iemand heimelijk, of met kunst, dit aan den wand geschreven had; maar toen hij zelf de vingers zag gaan, zo had hij geen reden om te twifelen; maar hij werd in zijn eigen conscientie overtuigd dat het een teken uit den hemel was, God hem verschrikkende, dien hij tevoren gehoond had, Dan. 5:2. **die daar schreef.**

6. Toen veranderde zich de glans des konings, Chaldeeus, *de glansen.* Hetwelk men kan verstaan van zijn gehele glans. Vergelijk Dan. 4:36, alzo ook hieronder Dan. 5:9,10. De zin is dat al de vreugde schielijk in droefenis veranderde. De koning wist nog niet wat dit schrift beduidde, goed of kwaad. Maar zijn eigen conscientie heeft hem betuigd dat het de dreigende hand des Heeren was, vanwege zijn goddeloos leven, handel en wandel. **en zijn gedachten verschrikten hem; en de banden zijner lendenen werden los,** Dat is, zijne kracht bezweek, òf *werden losgemaakt,* òf *werden gelost*; dat is, gelijk anderen, men moest hem ontgorden, gelijk men hen doet die bezwijmen, of in flauwte en onmacht vallen. **en zijn knieën stieten tegen elkander aan.** Chaldeeus, *deze aan dien*; dat is, de een aan den ander, te weten uit schrik en vrees.

7. Zodat de koning met kracht riep Of, *met macht*; dat is, overluid, dat het alle man bescheidenlijk hoorde. Het betaamde wel de waardigheid van den koninklijken persoon niet aan de tafel luide te roepen, maar hiermede wordt aangewezen de bangheid en schrik, die den koning omvangen had. **dat men de sterrekijkers,** Versta onder deze drie soorten ook die allen, die genoemd staan Dan. 1:20, en Dan. 2:2,27, zie aldaar. Daniël was in vergetenheid gesteld, onaangezien hij enige jaren hier tevoren aan den grootvader

van dezen koning zijn droom had uitgelegd, Dan. 2. de Chaldeen en de waarzeggers inbrengen zou; en de koning antwoordde Dat is, ving aan te spreken, gelijk elders meer. en zeide tot de wijzen van Babel: Alle man, die dit schrift lezen, en deszelfs uitlegging mij te kennen zal geven, die zal met purper gekleed worden, Dit is zoveel te zeggen, als dat de koning dien, die dit schrift kon lezen en uitleggen, zou rekenen of stellen onder het getal zijner vorsten en der groten van zijn rijk; want eertijds droegen de vorsten en de statelijksten aan de hoven der koningen zodanige klederen, zij en geen andere personen. met een gouden keten om zijn hals, Anders: *gouden halsbanden*, of *gouden ketens*, want de Chaldeeuwse tekst wordt verscheidenlijk gelezen. en hij zal de derde heerser Anders: *hij zal over het derde deel van het koninkrijk heersen*; also onder Dan. 6:2, en in Dan. 5:16,29. in dit koninkrijk zijn. Te weten in het koninkrijk van Babel.

8. Toen kwamen al de wijzen des konings in; maar zij konden dit schrift niet lezen, God heeft hun ogen en verstand verblind, want het was in het Chaldeeus, dat is in hunne moedertaal geschreven, gelijk blijkt Dan. 5:25, enz. Vergelijk hiermede Jes. 29:10, en 2 Cor. 3:14. Al hadden zij dit schrift kunnen lezen, ja al hadden zij het duizend maal gelezen en herlezen, zo zouden zij den zin daarvan niet verstaan hebben. noch den koning deszelfs uitlegging bekend maken.
9. Toen verschrikte de koning Belsazar zeer, en zijn glans werd aan hem veranderd, Zie boven Dan. 5:6. en zijn geweldigen werden verbaasd. Omdat deze mede schuld hadden aan verscheidene zonden van den koning, daarom moesten zij ook de straf mede dragen. Ook heeft God de Heere gewild dat hun dit mede aan het hart zou treffen, opdat door hen dit wonder in alle koninkrijken en landen zou verkondigd worden.

10. Om deze woorden des konings Dat is, toen zij gehoord had de woorden van den koning en der vorsten, en hetgeen wat daar geschied was. en zijner geweldigen, ging de koningin in het huis des maaltijds. Niet van de huisvrouw van den koning Belsazar want Dan. 5:2 staat, dat zijne vrouwen mede op den maaltijd gekomen waren, daarom moest men dit verstaan van de nagelaten weduwe van den koning Nebukadnezar, de grootmoeder van Belsazar, of zijne moeder. De koningin sprak en zeide: O koning, leef in eeuwigheid! laat u uw gedachten niet verschrikken, en uw glans niet veranderd worden.
11. Er is een man in uw koninkrijk, in wien de geest der heilige goden is, want in de dagen uws vaders Dat is, uw grootvader. Zie boven Dan. 5:2. is bij hem gevonden licht, en verstand, en wijsheid, Of, *verlichting*; dat is wijsheid, kennis, wetenschap om verborgen dingen te openbaren. gelijk de wijsheid der goden is; Dat is, meer dan menselijke wijsheid, zodanige namelijk, die met de wijsheid der goden te vergelijken is. daarom stelde hem de koning Nebukadnezar, Zie boven Dan. 2:48. uw vader, tot een overste der tovenaars, Zie boven Dan. 4:9. der sterrekijkers, der Chaldeen, en der waarzeggers, uw vader, o koning! Dit diende tot vermeerdering van Daniëls gezag, want Nebukadnezar is geacht geweest te zijn een wijs en zeer verstandig man.
12. Omdat een voortreffelijke geest, en wetenschap, en verstand van een, die dromen uitlegt, en der aanwijzing van raadselen, en van een, die knopen ontbindt, Dat is, die ingewikkelde en verwarde dingen ontknoopt, of die zware en moeilijke kwestieën, die met banden der donkerheid als vast toegeknoopt zijn, kan beantwoorden en uitleggen; zie Dan. 4:9. Sommigen zetten het begin van Dan. 5:12 aldus over: *Omdat een voortreffelijke geest,*

met wetenschap en verstand, die te weten geest dromen en aanwijzing of, voorstelling van raadselen uitlegt, en die knopen ontbindt, enz., of, dromen uitleggende en raadselen aanwijzende, enz. gevonden werd in hem, in Daniel, dien de koning den naam van Beltsazar gaf; Chaldeeus, *stelde.* laat nu Daniel geroepen worden, die zal de uitlegging te kennen geven.

13. Toen werd Daniel voor den koning ingebracht. De koning antwoordde *Dat is, hief aan te spreken, en alzo elders meer.* en zeide tot Daniel: Zijt gij die Daniel, een uit de gevankelijk weggevoerden van Juda, die de koning, mijn vader, *Dat is, mijn grootvader Nebukadnezar.* uit Juda gebracht heeft?

14. Ik heb toch van u gehoord, Hij had wel wat van Daniël horen spreken, maar tot nog toe had hij het niet geacht, maar nu in den nood wordt Daniël gezocht om raad en troost te geven. *dat de geest der goden in u is, en dat er licht, en verstand, en voortreffelijke wijsheid in u gevonden wordt.*

15. Nu, zo zijn voor mij ingebracht de wijzen *en de sterrekijkers,* om dit schrift te lezen, en deszelfs uitlegging mij bekend te maken; maar zij kunnen de uitlegging *Te weten de wijzen en sterrenkijkers.* Ook konden de koning en zijne vorsten het niet lezen. Zie wijders boven Dan. 5:8; maar Daniël heeft het gelezen door het ingeven van God, die gewild heeft dat Daniël, dien men als vergeten had, nu hierdoor wederom in kennis zou komen. *dezer woorden niet te kennen geven. Chaldeeus, van dat woord.* Alzo onder Dan. 5:26.

16. Doch van u heb ik gehoord, dat gij uitleggingen kunt geven, *Chaldeeus, uitleggen.* en knopen ontbinden; nu, indien gij dit schrift zult kunnen lezen, en deszelfs uitlegging mij bekend maken, gij zult met purper

bekleed worden, De koning belooft grote dingen, weinig wetende hoe nabij zijn ondergang was, en tot hem mocht gesproken worden, als tot dien *dwaas: dezen nacht zal uwe ziel van u genomen worden,* Luk. 12:20. met een gouden keten om uw hals, en gij zult de derde heerser in dit koninkrijk zijn.

17. Toen antwoordde Daniel, en zeide voor den koning: Heb uw gaven voor uzelf, Aldus spreekt Daniël, opdat hij niet schijne uit staat of geldgierigheid te profeteren; hoogheden, rijkdommen en andere vergankelijke dingen, waarnaar de wereldse mensen gemeenlijk zozeer dorsten, konden dezen heiligen man niet zeer vermaken. Zie een gelijk voorbeeld in Elisa, 2 Kon. 5:16. en geef uw vereringen aan een ander; ik zal nochtans het schrift voor den koning lezen, en de uitlegging zal ik hem bekend maken.

18. Wat u aangaat, Eer Daniël het schrift leest en uitlegt, zo geeft hij den koning te kennen waarom God hem dit teken van de schrijvende vingers vertoond had, namelijk om hem zijne ondankbaarheid en zijn godlasterlijke kerkrovers indachtig te maken. *o koning! de allerhoogste God heeft uw vader Nebukadnezar Dat is, grootvader, want Evilmerodach was Belsazars vader. het koninkrijk, en grootheid, Of, zo men nu spreekt, heerlijkheid. en eer, Of, heerlijkheid en sierlijkheid. en heerlijkheid gegeven;*

19. En vanwege de grootheid, die Hij hem gegeven had, beefden en sidderden alle volken, natien en tongen voor hem; *Chaldeeus, van voor hem.* dien hij wilde, doodde hij, en dien hij wilde, behield hij in het leven, en dien hij wilde, verhoogde hij, en dien hij wilde, vernederde hij.

20. Maar toen zich zijn hart verhief, *Of, toen zijn hart verheven werd.* en zijn geest verstijfd werd ter hovaardij, werd hij van den troon zijns

koninkrijks afgestoten, Zie Job 12:18. Daniël herhaalt hier die gedenkwaardige geschiedenis, om den koning indachtig te maken zijne traagheid en vergeetzaamheid in het gedenken van dat grote wonderwerk, hetwelk de Heere an Nebukadnezar, zijn grootvader, bewezen had. en men nam de eer van hem weg.

21. En hij werd van de kinderen der mensen verstoten, Zie Dan. 4:25. en zijn hart Anders: *hij stelde zijn hart met de beesten*; dat is, hij is een tijdlang zonder kennis en zonder verstand geweest; verstaande dat *Hij*, te weten de Heere, des konings hart dat der beesten heeft gelijk gemaakt. werd den beesten gelijk gemaakt, en zijn woning Hij die tevoren zijn hof gehouden had in de beroemdste stad en in het schoonste paleis der wereld, moet nu met de beesten verkeren. was bij de woudezelen; men gaf hem gras te smaken De zin is dat hij gras at. gelijk den ossen; en zijn lichaam werd van den dauw des hemels nat gemaakt, totdat hij bekende, dat God, de Allerhoogste, Heerser is over de koninkrijken der mensen, en over dezelve stelt, wien Hij wil.

22. En gij, Belsazar, zijn zoon! Dat is kleinzoon. Het schijnt dat Evilmerodach, de vader van Belsazar, een vromer heer geweest is en dat hij het wonderwerk, aan Nebukadnezar geschied, wel ter harte heeft genomen. Vergelijk 2 Kon. 25:27,28. hebt uw hart niet vernederd, alhoewel gij dit alles wel geweten hebt. En derhalve hetgeen hem wedervaren is, wel had behoren ter harte te nemen.

23. Maar gij hebt u verheven tegen den Heere des hemels, en men heeft de vaten van Zijn huis voor u gebracht, Dat is, van zijn tempel. en gij, en uw geweldigen, uw vrouwen, en uw bijwijven hebben wijn uit dezelve gedronken, en de goden van zilver en goud, koper, ijzer, hout en steen, die niet zien, Vergelijk Ps. 115:5, enz. en

Ps. 135:15, enz. noch horen, noch weten, Of, *noch verstaan*. hebt gij geprezen; maar dien God, in Wiens hand Dat is, die u het leven heeft gegeven, en zolang laat behouden als het hem belieft. uw adem is, Of, *uwe ziel*; dat is uw leven. en bij Wien al uw paden zijn, Dat is, al uw voornemen, al uwe werken en daden, zonder wien gij niets kunt uitrichten. hebt gij niet verheerlijkt.

24. Toen is dat deel der hand Te weten toen nu uwe hovaardij tegen God op het hoogste gekomen was en uwe trotsheid tegen de mensen onverdragelijk geworden was, en gij nu de maat uwer zonden tot boven toe hadt vervuld. van Hem gezonden, Chaldeeus, *van voor hem*; te weten van God, het is geen gespook, maar de hand Gods. en dit schrift getekend geworden.

25. Dit nu is het schrift, dat daar getekend is: MENE, MENE, TEKEL, UPHARSIN.

26. Dit is de uitlegging dezer woorden: MENE; God heeft uw koninkrijk geteld, en Hij heeft het voleind. Te weten alzo, dat nu de dagen van uw koninkrijk voorzeker een einde nemen. En nu is de dag verschenen in welken gij rekenschap van uw doen en laten zult moeten geven. Anders, *en Hij heeft het overgegeven*, te weten uw koninkrijk, aan de Perzen en Meden.

27. TEKEL; *Tekel*, is maar te zeggen: *Hij heeft opgewogen*, de andere woorden voegt er de profeet bij, tot bredere verklaring van het woord *Tekel*. De zin is: Gelijk de geldhandelaars hunne schalen en gewichten hebben, om te beproeven of het geld zijn behoorlijk gewicht heeft; alzo heeft ook God u gewogen in zijn goddelijke weegschaal, en gij zijt te licht bevonden. Aangaande deze gelijkenis, zie Ps. 62:10. gij zijt in weegschalen gewogen; en gij zijt te licht gevonden. Dat is, gij zijt bevonden te zijn als een penning, die te licht is en derhalve niet ontvangbaar. Anders: *gij zijt gebrekkelijk bevonden*, te weten in uw volle gewicht; dat

is, gij hebt u niet gedragen naar eis van uw koninklijk ambt en waardigheid.

28. **PERES;** Aan den wand stond *Ufarsin*, dat is, *en zij verdelen het; zij*, te weten de Meden en Perzen, als dienaren van God in deze verdeling. Maar hier stelt de profeet *Peres*, dat is, *Hij verdeelt: Hij*, te weten God. En de zin is: Het koninkrijk is van u genomen, en aan anderen gegeven, te weten den Meden en den Perzen. uw koninkrijk is verdeeld, en het is den Meden en den Perzen gegeven.

29. Toen beval Belsazar, en zij bekleedden Daniel met purper, met een gouden keten om zijn hals, en zij riepen overluid van hem, *Of, over, voor hem*. dat hij de derde heerser in dat koninkrijk was. Het is vermoedelijk dat wel Daniël ongaarne dezen zwaren last op zich genomen heeft, nochtans heeft hij het gedaan, om door dat middel zijn ellendige landslieden te mogen behulpzaam zijn, in de aanstaande verandering der monarchie.

30. In dienzelfden nacht, Vergelijk Ps. 37:9,10,35, enz.; Jes. 21:9, en Jes. 47:11; Jer. 25:12, enz., en Jer. 51:39. werd Belsazar, der Chaldeen koning, gedood. Te weten van *Gobrya* en *Gadata*, of van de soldaten van *Cyrus*, van deze twee heren daartoe aangevoerd zijnde, toen Babel werd ingenomen. Vergelijk Jes. 21:5; Jer. 51:39. Doch anderen menen dat hij gedood is door ene heimelijke verbintenis van zijne groten, van wie een, alhier *Darius* genaamd, koning gemaakt is, en dat bij denzelfden tijd Babylon van *Cyrus* is ingenomen geweest. Zie boven Dan. 5:1.

Daniël 6

1. **Darius**, Chaldeeus, *Dariaves*; hij wordt de *Meder* genoemd, om hem te onderscheiden van *Darius den Perzer*, van wien zie Ezra 4:5,24. de *Meder* nu, ontving het koninkrijk, *Of, nam in, nam aan, kreeg*, te weten naar veler gevoelen, van de hand van *Cyrus*, want toen *Cyrus*, met hulp van *Darius* zijn schoonvader, het rijk van Babylon had ingenomen, zo heeft hij het *Darius*

overgegeven, en hij is naar *Perzië* getrokken om zijne zaken aldaar verder te verrichten en in orde te stellen. Doch toen *Darius* omtrent een jaar over het rijk van Babel geregeerd had, heeft *Cyrus* de regering van het Babylonische rijk weder tot zich genomen. Doch van het gevoelen van anderen zie boven Dan. 5:1,30. omtrent twee en zestig jaren oud zijnde.

2. *En* het dacht *Darius* goed, Zie Dan. 4:2. dat hij over het koninkrijk stelde honderd en twintig stadhouders, die over het ganse koninkrijk zijn zouden; Te weten om het wel en bekwamelijk te regeren, een ieder in zijne provincie, waarin hij van den koning zou gesteld worden.

3. *En* over dezelve drie vorsten, *Of, oppervorsten, of overvorsten, presidenten*. van dewelke Daniel de eerste zou zijn, Dat is, de voornaamste, gelijk blijkt Dan. 6:4. Anders, waar *Daniël* een van was. denwelken die stadhouders zelfs zouden rekenschap geven, opdat de koning geen schade leed.

4. Toen overtrof deze Daniel die vorsten en die stadhouders, daarom dat een voortreffelijke geest in hem was; en de koning dacht Het schijnt dat *Darius*, nu oud zijnde en aanmerkende die voortreffelijke gaven met welke Daniël boven alle andere vorsten begaafd was, meende hem stadhouder te maken over het koninkrijk van Babel. Hieruit is gesproten de haat der vorsten tegen Daniël. hem te stellen over het gehele koninkrijk.

5. Toen zochten de vorsten en de stadhouders Uit nijdigheid, die ene moeder is van doodslag. gelegenheid te vinden, *Of, oorzaak, of aanleiding*. tegen Daniel vanwege het koninkrijk; Chaldeeus, *van de zijde des koninkrijks*; dat is, in de bediening, die hem van den koning was opgelegd; zij letten naarstiglijk op al zijn handel en wandel, of hij zijn ambt wel en getrouwelijk bediende, of dat hij zich ergens in vergreep. Maar dit was tevergeefs, zij konden in hem niets vinden, gelijk straks

gezegd wordt. maar zij konden geen gelegenheid noch misdaad vinden, Of, *misslag, of corruptie*. dewijl hij getrouw was, en geen vergrijping Of, *dwaling, fout*. noch misdaad in hem gevonden werd.

6. Toen zeiden die mannen: Wij zullen tegen dezen Daniel geen gelegenheid vinden, Zo oprecht, vlijtig, voorzichtig en getrouw gedroeg zich Daniël in die hoge bediening, dat zijne vijanden zelfs den moed verloren gaven, om iets te kunnen uitvinden, dat enigen schijn van misdaad hebben zou. *tenzij wij tegen hem iets vinden in te wet zijns Gods*.

7. Zo kwamen deze vorsten en de stadhouders Te weten als zij meenden middel gevonden te hebben om Daniël te betrappen in zijn godsdienst. *met hopen tot den koning, Anders: met gedruis*. En alzo hier onder Dan. 6:12,16; zie de aantekening Ps. 2:1. en zeiden aldus tot hem: O koning Darius, leef in eeuwigheid!

8. Al de vorsten des rijks, de overheden en stadhouders, Of, *magistraten*. de raadsheren en landvoogden hebben zich beraadslaagd een koninklijke ordonnantie te stellen, en een sterk gebod te maken, dat al wie in dertig dagen een verzoek zal doen van enigen god of mens, De groten aan het hof van *Darius* zijn met zulk een nijdigheid tegen Daniël ingenomen, dat zij alle godzaligheid en godsdienst overhoop werpen, opdat zij Daniël van kant zouden mogen helpen, want dit is eigenlijk met dit plakkaat hun oogmerk geweest. Zij verbieden dengenen, die in nood waren, God aan te roepen; zij verbieden ook den zieken hulp bij de medicijnmeester te zoeken, hetwelk ten enenmale tegen de natuur was; nochtans heeft de koning dit getekend, Dan. 6:10, enz. behalve van u, o koning! die zal in den kuil der leeuwen geworpen worden.

9. Nu, o koning! gij zult een gebod bevestigen, en een schrift tekenen, dat niet veranderd worde, Of, *opdat het niet veranderd worde*. naar de wet Of, *volgens het recht der Meden*, enz. Vergelijk Esth. 1:19, en Esth. 8:8. der Meden en der Perzen, Die beide volken worden hier bij elkander gevoegd, omdat zij te dien tijde gelijkelijk van *Cyrus* en *Darius* werden geregeerd, naar sommiger gevoelen. Anderen houden het daarvoor, dat dit geschied is te Susan, ene provincie van Perzië, Dan. 8:2; *hoewel toenmaals den Chaldeën onderworpen* alwaar het recht der Meden en Perzen werd onderhouden. die niet mag wederroepen worden. Chaldeeus, *die niet passeert, of voorbijgaat*; dat is, die niet veranderd wordt; alzo onder Dan. 6:13. Vergelijk deze manier van spreken met Matth. 24:35, en met Mark. 13:31.

10. Daarom Of, *ten dezen aanzien, of in alle manier*. De zin is: de koning maakte gene zwaarigheid dit plakkaat te ondertekenen, menende het te zijn een bewijs dat zij hem zo gehoorzaam waren, dat zij liever al hunne goden verloochenen en verzaken wilden dan hem te vertoornen. tekende de koning Darius dat schrift en gebod.

11. Toen nu Daniel verstond, dat dit schrift getekend was, ging hij in zijn huis (hij nu had in zijn opperzaal Of, *eetzaal, of zomerhuis*. open vensters tegen Jeruzalem aan), Dit doet Daniël, achtervolgens hetgeen er staat 1 Kon. 8:44; zie de aantekening aldaar, en Ps. 5:8, met de aantekening. en hij knielde drie tijden 's daags Te weten des morgens eer hij enige zaken bij de hand nam; des middags toen hij inkwam om te eten; en des avonds eer hij te bed ging. Zie de aantekening Ps. 55:18. Liever wilde Daniël sterven dan deze zijn gewoonlijken godsdienst nalaten. op zijn knieën, en hij bad, en deed belijdenis voor zijn God, Of, *loofde, dankte*. ganselijk Of, *in alle manieren, alleszins*. gelijk hij voor dezen gedaan had.

12. Toen kwamen die mannen met hopen, *Of, met gedruis;* gelijk Dan. 6:7. Vergelijk Ps. 10:8,9. en zij vonden Daniel biddende en smekende voor zijn God. Dat is, openlijk, voor het aanschijn van God.

13. Toen kwamen zij nader, en spraken voor den koning van het gebod des konings: Hebt gij niet een gebod getekend, dat alle man, die in dertig dagen van enigen god of mens *iets* verzoeken zou, behalve van u, o koning! in den kuil der leeuwen zou geworpen worden? De koning antwoordde en zeide: Het is een vaste rede, De zaak is waar, het is een zekere en vaste zaak. Zij hadden den koning verstrikt eer hij wist of merkte dat het hun om Daniël te doen was. naar de wet der Meden en Perzen, die niet mag wederroepen worden.

14. Toen antwoordden zij, en zeiden voor den koning: Daniel, een van de gevankelijk weggevoerden uit Juda Dit voegen zij hierbij om Daniël vanwege zijn land en staat *zijnde een gevangen Jood* bij den koning hatelijk te maken, alsof zij zeiden: Dat een Babyloniër, Perziaan, of Meder dus ongehoorzaam ware, hij zou een zware straf verdienen: hoeveel meer een gevangen Jood. heeft, o koning! Alsof zij zeiden: Hij heeft uwe majesteit klein, ja van gene waarde geacht, en hij heeft uwe wet niet gehoorzaamd; staat u dat te lijden, heer koning? op u geen acht gesteld, noch op het gebod dat gij getekend hebt; maar hij bidt op drie tijden 's daags zijn gebed. Te weten gelijk hij gewoon was te doen eer dit plakkaat afgekondigd was. Zie boven Dan. 6:11.

15. Toen de koning deze rede hoorde, was hij zeer bedroefd bij zichzelf, Chaldeeus eigenlijk, *hij was zeer kwaad*, of, *was het zeer kwaad bij hem;* dat is, hij werd zeer bedroefd, en hij was zeer moeilijk in zichzelf. Nu verstond hij eerst waartoe zijn plakkaat strekte, namelijk om Daniël van kant

te helpen. en hij stelde het hart op Daniel om hem te verlossen; ja, tot den ondergang der zon toe bemoeide hij zich, *Of, was hij arbeidende, of bekommerd, of bezig.* om hem te redden.

16. Toen kwamen die mannen Te weten toen zij zagen dat de koning wankelde en zijn best deed om Daniël uit hunne handen te verlossen en voor het werpen in den kuil der leeuwen te bevrijden. met hopen tot den koning, Dus sterk kwamen zij, op hun verzoek des te groter aanzien en vermogen bij den koning hebben zou. en zij zeiden tot den koning: Weet, o koning! Dit spreken zij als dreigende, want de koning wist wel wat der Meden en der Perzen wetten medebrachten, alsook wat er in zijne plakaten stond. dat der Meden en der Perzen wet is, Het was hun niet te doen om het recht of de wet der Perzen staande te houden, maar om Daniël van kant te helpen. Ook was dit een goddeloos recht of wet, want een besluit niet te willen veranderen als de rede zulks vereist, is tirannie; of, den koning en zijnen raad zulke volkomen wijsheid en bestendige rechtvaardigheid toe te schrijven, dat zij in het maken van wetten of besluiten van de gerechtigheid niet konden afwijken of missen, is hen tot goden maken. dat geen gebod noch ordonnantie, die de koning verordend heeft, mag veranderd worden.

17. Toen beval de koning, en zij brachten Daniel voor, en wierpen hem in den kuil der leeuwen; en de koning antwoordde en zeide tot Daniel: Uw God, Dien gij geduriglijk eert, Hier wenst *Darius* dat God zijn getrouwen dienaar Daniël wilde verlossen, bevindende dat hij *alhoewel hij tevoren geordineerd had, dat men van niemand iets dan van hem zou verzoeken* niet machtig was Daniël te helpen. Te gelijk geeft hier *Darius* genoegzaam te kennen dat het hem van harte leed was, dat hij Daniël moest laten werpen in den kuil der leeuwen, maar dat hij het niet kon verhinderen, zijnde daartoe gedwongen

van de vorsten des rijks. Die verlosse u!
Of, *die zal u verlossen.*

18. En er werd een steen gebracht, In den tekst staat opzettelijk uitgedrukt dat het *een*, of *een enige steen* was, te weten een grote steen, om den mond, deur, of ingang van den kuil dich en vast toe te stoppen, opdat Daniël elk middel, van daaruit te kunnen komen, zou benomen wezen; want Daniël was vanwege zijne profetieën en uitleggingen der dromen, in groot vertrouwen, en door de bediening zijner grote ambten, bij een iegelijk in groot aanzien. Het schijnt dat die booswichten straks gemerkt hebben, dat de leeuwen zich van Daniël hebben onthouden, daarom hebben zij dezen groten steen en het zegel des konings, en hun aller zegel, daarop gezet. **en op den mond des kuils gelegd: en de koning verzegelde denzelven met zijn ring,** Dit is alzo, door Gods wonderbaarlijken raad geschied, opdat de verlossing van Daniël des te openbaarder zou blijken. **en met den ring zijner geweldigen, opdat de wil aangaande Daniel niet zou veranderd worden.**
19. Toen ging de koning naar zijn paleis, en overnachtte nuchteren, en liet geen vreugdespel voor zich brengen; Of, *geen gemakkelijk spel, of muziekspel, of muziekinstrumenten.* Anders: *hij liet geen tafel, of spijs, voor zich brengen.* De zin is, hij onthield zich van alle dingen, die gemakkelijk waren en die hem de droefheid hadden kunnen benemen of verlichten; zulk een zorg en bekommernis had hij over Daniël. **en zijn slaap week verre van hem.** Dat is, hij kon ook geenszins slapen, zo bekommerd was hij, omdat men hem zo had bedrogen en gedwongen Daniël in den kuil der leeuwen te werpen. Zie wat de conscientie in de mensen kan werken! zie Rom. 2:14,15.
20. Toen stond de koning in den vroegen morgenstond met het licht op, en hij ging met haast henen Anders: *met beroering.* Zie boven de

aantekening Dan. 2:25. tot den kuil der leeuwen.

21. Als hij nu tot den kuil genaderd was, riep hij tot Daniel met een droeve stem; de koning antwoordde en zeide tot Daniel: O Daniel, gij knecht des levenden Gods! Zie de aantekening Jer. 10:10. **heeft ook uw God,** Aan deze twijfeling blijkt genoegzaam dat de koning *Darius* tot den waren God nog niet bekeerd is geweest; want die waarlijk aan God geloven, twijfelen in het minst aan zijne almacht niet. **Dien gij geduriglijk eert, u van de leeuwen kunnen verlossen?**
22. Toen sprak Daniel tot den koning: **O koning, leef in eeuwigheid!** Anders: *de koning leve in eeuwigheid;* dat is, God verlene den koning een lang leven.
23. Mijn God heeft Zijn engel gezonden, en Hij heeft den muil der leeuwen toegesloten, dat zij mij niet beschadigd hebben, Aangaande de geestelijke bewaring, vergelijk Ps. 91:13, en 1 Petr. 5:7. omdat voor Hem onschuld in mij gevonden is; Of, *oprechtheid, of zuiverheid.* Hoewel de Heere door de godzaligheid der vromen bewogen wordt hun wel te doen, aangezien Hij zelf zich door een genadige belofte daartoe als verbonden heeft, en dat de rechtvaardigheid vereist dat Hij zijn genadige belofte volbrengt, 1 Tim. 4:8; 2 Thess. 1:5,7; Hebr. 6:10; nochtans volgt daaruit geenszins dat de godzaligheid der mensen zulks verdient. Want door een genadige belofte ergens toe verbonden te zijn, en door verdienste daartoe eigenlijk verbonden te zijn, kunnen tezamen niet bestaan. Zie Rom. 11:6. Zodat Daniël hier zijne gerechtigheid niet roemt, maar hij geeft te kennen dat hem God verlost heeft, om te doen blijken dat die godsdienst hem behaagde, die hij *ook met verlies van zijn leven* wilde behouden. **ook heb ik, o koning! tegen u geen misdaad gedaan.** Chaldeeus, *gene verderving.* Anders: *en ook voor u, o koning, heb ik geen leed gedaan, of geen schade,* dat de koning òf door mijne onvoorzichtigheid, òf door mijne

ongetrouwheid, ergens enige schade zou geleden hebben. Daniël heeft wel het goddeloze plakkaat van den koning overtreden, maar dat heeft hij niet gedaan uit kleinachting van den koning, maar omdat hij den oppersten Koning eerst en vooral moest gehoorzamen. Men moet God vrezen, en den koning eren; 1 Petr. 2:17.

24. Toen werd de koning bij zichzelf Of, *over zichzelf, of daarover.* zeer vrolijk, Chaldeeus, *zeer goed.* Zie de aantekening Richt. 16:25. en zeide, dat men Daniel uit den kuil trekken zou. Vermoedelijk is Daniël met koorden daaruit getrokken, gelijk met *Jeremia* geschied is, Jer. 38. Toen Daniel uit den kuil opgetrokken was, zo werd er geen schade aan hem gevonden, Of, *verzering, kwetsing, leed.* dewijl hij in zijn God geloofd had. Dat is, dewijl hij op zijnen God vertrouwd had. Daniël zal wel niet geweten hebben dat hem God door zulk een wonder zou verlossen, maar hij heeft geloofd en vertrouwd dat God hem niet verlaten zou. Zie Filipp. 1:21. Wat het geloof in den almachtigen God vermag, zie ook Hebr. 11:7, tot het einde van het hoofdstuk.
25. Toen beval de koning, en zij brachten die mannen voor, die Daniel overluid beschuldigd hadden, Zie boven Dan. 3:8. en zij wierpen in den kuil der leeuwen hen, Alzo vallen zij in den put, dien zij voor Daniël gegraven hadden. Zie Esth. 7:10, wat Haman wedervaren is. Zie ook Ps. 7:16,17, en Ps. 9:16,17; Spreuk. 26:27, en Pred. 10:8. hun kinderen, en hun vrouwen; Chaldeeus, *zonen.* Onder den naam van zonen worden dikwijls in de Heilige Schrift ook de dochters begrepen. en zij kwamen niet op den grond des kuils, Dat is, eer zij op het onderste van den kuil, of op den vloer of bodem des kuils gekomen waren. Zie gelijke straf van God Dan. 3:22. Zie ook Amos 5:19. of de leeuwen heersten over hen, Of, *hadden de overhand over hen, of overweldigden hen, of waren meesters over*

hen. zij vermorzelden ook al hun beenderen. Of, *vermaalden.*

26. Toen schreef de koning Darius aan alle volken, natien en tongen, Te weten staande onder zijn gebied, gelijk Dan. 6:27 uitgedrukt wordt; zie Dan. 2:39, en Dan. 4:1. die op de ganse aarde woonden: Uw vrede worde vermenigvuldigd!
27. Van mij is een bevel gegeven, dat men in de ganse heerschappij mijns koninkrijks beve en siddere voor het aangezicht van den God van Daniel; want Hij is de levende God, Zie boven Dan. 6:21. en bestendig in eeuwigheden, en Zijn koninkrijk is niet verderfelijk, Zie Ps. 93:2, en Dan. 4:3. en Zijn heerschappij is tot het einde toe. Of, *duurt.* Hiermede wordt God onderscheiden van alle schepselen of creaturen, die altegaar vergankelijk of verderfelijk zijn.
28. Hij verlost en redt, en Hij doet tekenen en wonderen in den hemel en op de aarde; Die heeft Daniel uit het geweld der leeuwen Chaldeeus, *de hand;* dat is uit de macht, uit het geweld der leeuwen. Alzo staat er Gen. 9:5: *van de hand aller gedierten;* en Job 5:20: *van de hand des zwaards.* Zie dergelijke voorbeelden meer in de aantekening aldaar. **verlost.** Al de voorgaande treffelijke eer, die *Darius* den waren God geeft, is geen bewijs dat hij dien voor den enigen waren God heeft aangenomen, anders zou hij alle valse godsdiensten hebben afgeschaft; maar het is alleen een eerlijke belijdenis van den waren God, waartoe hij gedrongen werd door de grote wonderheden, die hij voor zijne ogen zag, zonder dat hij nochtans de afgoden heeft verlaten.
29. Deze Daniel nu had voorspoed Dewijl de godzaligheid de belofte heeft, niet alleen van het toekomstige, maar ook van het tegenwoordige leven, 1 Tim. 4:8, naardat God in zijn onfeilbare wijsheid oordeelt zijnen kinderen goed te wezen. in het koninkrijk van Darius, en in het koninkrijk van Kores, Zie Dan. 1:21. den Perziaan.

- 1. In het eerste jaar van Belsazar,** In Dan. 7: wordt voorgesteld dezelfde profetie van de vier monarchieën *doch met een ander gezicht* die in Dan. 2: voorgedragen is. **den koning van Babel, zag Daniel een droom, en gezichten zijns hoofds, op zijn leger; toen schreef hij dien droom,** Opdat hij nimmermeer in vergeting komen zou, want dit werd Daniël niet voor zichzelf geopenbaard, maar tot stichting en onderwijzing der ganse gemeente. **en hij zeide** Welverstaande, eerst tot de Joden, doch tot dienst van de kerk, zo van het Oude als van het Nieuwe Testament. **de hoofdsom Chaldeeus, het hoofd der zaken.** Of, *der woorden*, te weten die hij in dat gezicht gezien of gehoord had.
- 2. Daniel antwoordde en zeide: Ik zag in mijn gezicht bij nacht, en ziet, de vier winden des hemels braken voort** Een voorbeeld van krijg en oorlog, dat namelijk het ene koninkrijk tegen het andere zou opstaan, het ene zoekende het andere te onderdrukken en te verdelgen, hetwelk alles niet bij geval geschiedt, maar gelijk God de Heere zulks in zijn raad besloten en verordineerd had. **op de grote zee.** Dat is, op de aarde, in deze wereld. De zin is dat de wereld zijn zal als een onstuimige zee, die met verscheidene winden *tegen elkander aanstotende* zou beroerd worden, alsof al de wolken en winden tezamen tegen elkander aanliepen, alles in roer stellende. Zie Openb. 17:1,15.
- 3. En er klommen vier grote dieren op** De vier monarchieën worden betekend door de grote dieren, Dan. 7:17, gelijk ook door het grote beeld, Dan. 2. De grote koninkrijken of monarchieën worden bij felle beesten vergeleken, omdat gemeenlijk grote rijken grote wreedheid aanrichten, met moorden, branden, roven en andere wreedheden en ongeregeldheden. Vergelijk Jes. 5:29. **uit de zee,** Dat is uit de aarde, in de wereld, die groot, wijd en breed is, en nimmermeer stil, maar altijd woelende, gelijk de onstuimige zee. Daar geschiedt nimmermeer verandering

van rijken en landen, dan met grote beroerten en bloedstortingen. **het ene van het andere Chaldeeus, die van die verscheiden.** Te weten in de manier van regering en andere dingen meer, gelijk dit ook is afgebeeld geworden door de verscheidene soorten van metalen in de beeltenis, die Nebukadnezar is vertoond geworden, Dan. 2.

- 4. Het eerste was als een leeuw,** Hierdoor wordt de moed, dapperheid en roofgierigheid der Babylonische monarchie afgebeeld, inzonderheid van Nebukadnezar den Grote, die Dan. 2: bij een gouden hoofd, en Dan. 4: bij een groten boom vergeleken wordt. Zie deze gelijkenis ook Jes. 5:29, en Jer. 4:7. Vergelijk ook Nah. 2:11,12. **en het had arendsvleugelen;** Hiermede werd afgebeeld Nebukadnezars snelheid in den krijg. Zie Jes. 5:26; Jer. 4:13, en Jer. 48:40; Ezech. 17:3; Hab. 1:8. **ik zag toe, totdat zijn vleugelen uitgeplukt waren,** Dat is, landen en steden, de macht en heerlijkheid des rijks, door de Meden en Perzen hem afgenomen werden, gelijk Jer. 50:21 voorzeggd was. Anderen verstaan door de vleugels den moed en de dapperheid der Babyloniërs, die alle andere natiën in moed en dapperheid plachten te overtreffen. **en het werd van de aarde opgeheven,** Dat is, zijne macht, heerschappij en gebied *waardoor het zich boven alle andere mensen verhief* werd hem benomen. Want de Assyriërs en Chaldeëen zijn niet ten enenmale uit de aarde uitgeroeid. Anders: *met welke het van de aarde opgeheven werd.* **en op de voeten gesteld,** Dat is, de Chaldeëen, die tevoren als met arendsvleugelen hoog in de lucht vlogen en alle andere natiën verachtten, moesten daarna als andere gemene lieden op de aarde gaan, ja anderen dienen, niet meer zijnde als leeuwen, maar als andere bijzondere personen, van hunne macht beroofd zijnde. **als een mens,** Dat is, als andere mensen, die geen heerschappij noch gebied over land en lieden hadden. **en aan hetzelfde** Te weten dier, dat is, den Chaldeëen en Babyloniërs, als zij nu bloot en zonder vederen waren. **werd eens mensen hart** Dat is een versaagd hart, als van een arm

verslagen mensenhart, inplaats van een onversaagd leeuwenhart. *Xenophon* getuigt dat *Cores* den Babyloniërs de wapenen heeft doen afleggen, het land doen bouwen, belasting doen betalen en de Perzen doen eren en gehoorzamen, gelijk hunne heren, en derzelve garnizoenen hunne soldijen betalen. Vergelijk Jer. 51:30. **gegeven.** Te weten van God.

5. Daarna, ziet, het andere dier, Dat is, een ander dier dan het Chaldeeuse bij een leeuw vergeleken, Dan. 7:14, namelijk de monarchie der Perzen, die straks de Chaldeeuse monarchie gevolgd is; bij zilver vergeleken, Dan. 2:32. **het tweede, was gelijk een beer,** Hiermede wordt het rijk der Perzen afgebeeld, omdat zij wreed, woest, wild, gruwzaam en verschrikkelijk waren, gelijk de wilde woudberen, niet van zulken hogen en edelen aard als de leeuw, Dan. 7:4. Zie boven Dan. 2:39. Doch de Heere heeft hunne wreedheid bedwongen, ten aanzien van zijn volk. **en stelde zich aan de ene zijde,** Dat is, het Perzische rijk heeft eerst aan de ene zijde der wereld begonnen, te weten in het oosten, zijnde klein in het eerst, besloten tussen zijn bergen, een natie die niet zeer groot geacht was. Evenwel slokte hij het eerst de Meden in, daarna ook de Babyloniërs, en maakte er ééne heerschappij van. Anders: *hetwelk ene heerschappij heeft opgericht.* **en het had drie ribben in zijn muil tussen zijn tanden;** Dat is, naar de uitlegging van enigen, drie grote tanden, als ribben. Sommigen verstaan door deze drie ribben die volken, die van de Perzen aan het westen, noorden en zuiden, zijn ondergebracht, Dan. 8:4; ja die zij als verscheurd en verslonden hebben door hun grote krijgsmacht. Sommigen menen dat door deze drie ribben betekend worden de overgrote wreedheid van dit dier, namelijk der Perzische monarchie. **en men zeide aldus tot hetzelfde:** De zin is dat God de Perzen, door zijn heimelijken raad daartoe verwekt en gedreven heeft, dat zij vele volken door krijgsmacht dwingen en ten onderbrengen zouden. Vergelijk Jes. 21:2. Chaldeeus, *en zij zeiden,* te weten de

engelen, door het bevel van God. **Sta op, eet veel vlees.** Hiermede wordt aangewezen de grote wreedheid en bloeddorstigheid der Perzen, hetwelk *Thomyris*, de koningin van *Scytië*, den koning *Cyrus* verweten heeft, toen zij hem in een veldslag overwonnen en zijn hoofd afgehouden en in een kuip vol mensenbloed gestoken hebbende, overluid riep: *Verzadig u nu met bloed, daar gij zozeer naar gedorst hebt.* *Justin. lib. 3,* en *Oros. lib. 2.*

6. Daarna zag ik, Dit is, mij werd in een gezicht gewezen. **en ziet, er was een ander dier, gelijk een luipaard,** De *pardus* of *pardel* is listig en snel, Jer. 5:6; Hos. 13:7; Hab. 1:8. Alzo waren de aanslagen van den koning *Alexander den Grote* listig, en hij was snel en moedig in het innemen van landen en steden. **en het had vier vleugels eens vogels op zijn rug;** Hiermede wordt ook te kennen gegeven de snelle voorgang van *Alexander den Grote.* Vergelijk Dan. 8:5. Doch sommigen verstaan door de vier vleugelen op den rug de vier vorsten, die na den dood van *Alexander* zijne rijken onder zich verdeeld hebben, Dan. 8:8. **ook had hetzelfde dier vier hoofden,** Deze vier hoofden betekenen ook de verdeling der monarchie van *Alexander*, onder vier voorname heren of hoofden van zijn leger, die, nadat zij lang met elkander om de heerschappijen gestreden hadden, zo hebben zij eindelijk dezelve onder zich verdeeld, alzo dat *Seleucus* voor zijn deel heeft gekregen Groot-Azië; *Antigonus* Klein-Azië; *Cassander*, welke *Antipater* opgevolgd is is geworden koning van Macedonië; *Ptolemoeus*, de zoon van *Lagus*, heeft Egypte tot zijn deel gekregen. **en aan hetzelfde werd de heerschappij gegeven.** Te weten *Alexander de Grote* werd van God de heerschappij gegeven, alzo dat hij met kleine legers zeer grote overwonnen heeft.

7. Daarna zag ik in de nachtgezichten, en ziet, het vierde dier Enigen verstaan hier door het vierde dier de monarchie der Romeinen, en passen daarop al hetgeen in Dan. 7: van het vierde dier gezegd wordt. Maar anderen duiden het op het rijk der

Seleuciden en *Lagiden*, die de rijken van *Alexander den Grote* onder zich verdeeld en lange jaren ingehouden hebben, zij en hunne nakomelingen, die de Joden zeer jammerlijk geplaagd hebben, gelijk in de historie der Machabeën te lezen is. **was schrikkelijk en gruwelijk**, Doordien het alle omliggende natiën groten schrik en bangheid, schade en verderf heeft aangebracht, hetwelk waarachtig is zo van de Romeinen als van de *Seleuciden* inzonderheid *Antiochus Epifanes*. **en zeer sterk; en het had grote ijzeren tanden**, Dat is, grote veldlegers en machtige oversten, mitsgaders allerlei krijgsinstrumenten en gereedschap. Zie boven Dan. 2:40, daar wordt het genoemd *hard als ijzer*. **het at, en verbrijzelde, en vertrad** De zin is: Die het niet ten enenmale verscheurde, die beschadigde het ten hoogste, en bracht hen onder zijne voeten en maakte hen dienstbaar. **het overige met zijn voeten; en het was verscheiden van al de dieren**, Het kon vanwege zijne wreedheid en grootheid, noch met de vorige, noch met enig ander dier vergeleken worden, daarom geeft het de profeet hier geen naam. Die dit op het Romeinse rijk duiden, verstaan het woord *verscheiden*, van de verscheidene wijzen op welke het Romeinse rijk werd geregeerd, eerst door koningen, daarna door *consuls*, daarna door *tienmannen*, daarna wederom door *consuls*; ten laatste door *cesars* of keizers. **die voor hetzelfde geweest waren; en het had tien hoornen**. Sommigen, die dit van het Romeinse rijk verstaan, nemen *tien* voor *velen*, gelijk Gen. 31:41. Anderen verstaan precies tien koningen, of rijken, of provinciën, omdat het Romeinse rijk verscheidene koningen gehad, en ook verscheidene koninkrijken onder zich gebracht heeft; of, gelijk sommigen, omdat het Romeinse rijk daarna in verscheidene bijzondere koninkrijken is verdeeld. Anderen duiden het op de *Seleuciden*, en noemen tien koningen *nochtans eensdeel uit de Lagiden, anderdeels uit de Seleuciden* die elkander gevolgd zijn en de Joodse kerk zeer geplaagd hebben. Zij worden met recht bij horens vergeleken,

omdat gelijk de gehoornde beesten andere beesten of mensen met hunne hoornen aanlopen, stoten en kwetsen, alzo hebben ook die koningen vele mensen, inzonderheid Gods kerk, veel leed gedaan.

8. Ik nam acht op de hoornen, Alzo betaamt het ons ook op deze profetieën wel te letten, opdat wij ze mogen verstaan. Vergelijk Matth. 24:15. **en ziet, een andere kleine hoorn kwam op tussen dezelve**, Anders: *de laatste hoorn die klein was*. Velen verstaan door dezen kleinen hoorn den Roomschen Antichrist, die, bij de scheuring van het Romeinse rijk van kleine beginselen is opgekomen, en zulks alles gedaan heeft, gelijk hier en Dan. 7:24,25 voorzegt wordt. Anderen verstaan *Antiochus Epifanes*, die de geringste onder die hoornen, dat is koningen was. Zie onder Dan. 11:21. Enigen verstaan den *Turk*, enz. **en drie uit de vorige hoornen werden uitgerukt voor denzelfen; en ziet, in dienzelfen hoorn waren ogen als mensenogen**, Versta dit alzo dat degenen, die door dezen hoorn beduid wordt, zich, zoveel den uitwendigen schijn belangt, zeer beleefdelyk heeft weten aan te stellen, maar dat hij inderdaad een geveinsde boef was. **en een mond**, Lasterlijke en smadelijke redenen tegen God en zijn heilige kerk. Zie onder Dan. 7:25. **grote dingen sprekende**.

9. Dit zag ik, totdat er tronen gezet werden, Dat is, totdat de tijd gekomen was, dat God gericht over die tirannen gehouden, hen gestraft en zijn volk van hunne tirannie verlost heeft. Anders: *totdat zij te weten de engelen de tronen te weten van de koningen der aarde hebben henengeworpen*. Anderen nemen het in dezen zin: Totdat die koningen hunne tronen, of koninklijke stoelen, verlatende, voor God weken, toen God nakende was ten gericht, totdat Hij zijn troon boven alle andere zou oprichten. **en de Oude van dagen Zich zette**, Dit is ene omschrijving van den eeuwigen waren God, die vóór alle eeuwigheid geweest is, nu is, en in alle eeuwigheid zijn zal; alzo ook Dan.

7:13,22. **Wiens kleed wit was als de sneeuw**, Koningen en vorsten droegen eertijds witte klederen; zie Gen. 41:42, en Esth. 8:15. Zodat het hier betekent de majesteit van God. **en het haar Zijns hoofds als zuivere wol**; Afbeeldende de reinheid Gods. Vergelijk Ps. 51:6; Rom. 3:4. **Zijn troon** Eigenlijk te spreken heeft God noch troon, noch stoel, en wordt Hij met geen raderen voortgetrokken; maar het heeft Hem belieft zich zijnen profeten in verscheidene gedaanten te vertonen, om hun enig bewijs zijner tegenwoordigheid te geven. **was vuurvonken**, Of, *vuurspranken*, afbeeldende den toorn en het strenge gericht van God. Want gelijk het vuur alles verslindt, alzo is ook God een verterend vuur voor de goddelozen. **deszelfs raderen een brandend vuur.**

10. **Een vurige rivier vloeide**, Of, *ene rivier van vuur*. Dit betekent de grootheid en strengheid der oordelen Gods, om alle vijanden snellijk en met geweld te overrompelen en te verteren. Gelijk niemand den loop der rivier kan afstoppen of ophouden, maar men moet ze haren gang laten gaan; alzo is er geen creatuur zo machtig, die de oordelen Gods kan ophouden of verhinderen. Vergelijk Ps. 50:3, en Ps. 97:3. **en ging van voor Hem uit**, Of, *van zijne tegenwoordigheid*; te weten van de tegenwoordigheid van den Rechter, die op den troon zat. **duizendmaal duizenden dienden Hem**, Vergelijk 2 Kon. 6:17; Ps. 34:8, en Ps. 68:18; Matth. 26:53; Hebr. 12:22; Openb. 5:11; een zeker getal wordt gezet voor een ontelbaar groot getal. **en tien duizendmaal tien duizenden stonden voor Hem**; Passende op zijn dienst. Zie Ps. 103:20. Dit getal is honderdmaal groter dan het vorige. Het getal der engelen is voor ons ontelbaar. Zie Hebr. 12:22. **het gericht zette zich**, Dat is, de Rechter, te weten die heilige engelen. Zie Dan. 4:17. Versta ook, de gelovigen met hun Hoofd *Christus*. Zie onder Dan. 7:22; Ps. 50:6. **en de boeken werden geopend**. Dat is, alles werd nauw onderzocht, wat tot beschuldiging en

ontschuldiging kon bijgebracht worden; opdat men daaruit nam wat die vervolgers aan het volk Gods begaan hadden, om daaruit een vonnis te scheppen, menselijkerwijze gesproken. Zie Ps. 139:16; Openb. 20:12. Enigen verstaan hier door *de boeken* eens ieders conscientie.

11. **Toen zag ik toe** Dat is, mijne gedachten waren nog denkende op dat gezicht, dat mij vertoond was. **vanwege de stem der grote woorden**, Dat is, vanwege de gruwelijke godslasteringen en smaadwoorden, die hij tegen God en de kerk uitspreken zou. **welke die hoorn sprak**; **ik zag toe**, totdat het dier gedood, Dat is, totdat de macht dezer koningen, mitsgaders hun rijk teniet gebracht was. **en zijn lichaam verdaan werd**, Dat is, totdat het koninkrijk dezer koningen geen koninkrijk meer was. **en overgegeven om van het vuur verbrand te worden**. Chaldeeus, *tot de verbranding van het vuur*.

12. **Aangaande ook de overige dieren**, Daar is Dan. 7:11 gesproken van den ondergang van het vierde rijk; in Dan. 7:12 spreekt de profeet van den ondergang van het overblijfsel der andere rijken. **men nam hun heerschappij weg**, Dat is, de overblijfsels der voorverhaalde drie rijken zijn met dit vierde rijk ook vervallen. **want verlenging van het leven** Dit is de reden, waarom die rijken niet eerder zijn tenondergegaan dan met het vierde rijk. **was hun gegeven** Te weten van God. **tot tijd en stonde toe**. Zie boven Dan. 2:21.

13. **Verder zag ik in de nachtgezichten**, Met deze herhaling geeft Daniël te kennen, dat hij nauw gelet heeft op hetgeen hem God openbaarde. **en ziet, er kwam Een met de wolken des hemels, als eens mensen zoon**, Hierdoor werd de *Messias* of *Christus* afgebeeld, gelijk Openb. 1:13, die in het vlees verschijnen zou, maar nog niet verschenen was. Zie Gal. 4:4. En merk, dat hier in den Chaldeeus tekst een woord staat, hetwelk betekent een broos en krank mens, betekenende dat *Christus* de menselijke

natuur met al hare krankheden zou aannemen, de zonde uitgenomen. en Hij kwam tot den Oude van dagen, Of, *daarna kwam Hij*. De zin is dat *Christus*, volbracht hebbende het werk onzer verlossing, tot zijn hemelsen Vader ten hemel is opgevaren. Vergelijk hiermede Joh. 16:16,28, en Hand. 1:9. en zij deden Hem voor Denzelven naderen. Te weten de heilige engelen Gods. Te weten om te zitten ter rechterhand zijns Vaders, en van Hem te ontvangen eer, heerlijkheid en heerschappij over alles wat genaamd mag worden, gelijk Dan. 7:14, gezegd wordt. Zie ook Hand. 2:34,36; Ef. 1:20; Filipp. 2:9.

14. En Hem werd gegeven heerschappij, Te weten *Christus*, als Middelaar, is van den Vader gegeven, enz. Vergelijk dit met Matth. 28:18; Hand. 2:33,34,36; Hebr. 1:3,4. en eer, en het Koninkrijk, Niet een werelds koninkrijk om lichamelijk op aarde te regeren; maar een geestelijk koninkrijk, opdat Hij heerse in het midden zijner vijanden, zo door de krachtige predikatie van het *Evangelie* in de harten der uitverkorenen, als door het bedwingen der verworpenen, die de uitverkorenen, *Christus* belijdende, vervolgen. Vergelijk Ps. 110. dat Hem alle volken, natien en tongen eren zouden; Niet allen hoofd voor hoofd, maar uit alle volken, natiën en tongen der ganse wereld, een grote menigte; en aangaande zijne vijanden, zal Hij verheerlijkt worden door derzelve rechtvaardige straf. Ten dezen aanzien komt *Christus* met recht toe, ja *Christus* alleen en geen schepselen, de titel van Koning der koningen en Heere der heren. Vergelijk Ps. 2:8; Ef. 1:21,22; Filipp. 2:9,10,11; Openb. 19:16. Zijn heerschappij is een eeuwige heerschappij, die niet vergaan zal, Of, *die niet weggenomen zal worden*. en Zijn Koninkrijk zal niet verdorven worden. Want, ofschoon het hier op aarde wordt bestreden en bevochten van zijne vijanden, zo zal en kan het niet uitgeroeid worden, maar het zal altijd blijven.

15. Mij, Daniel werd mijn geest doorstoken Of, *doorboord, doorgraven* alsof mijn geest ware doorschoten geweest; namelijk, dewijl ik niet wist wat dit gezicht beduidde. Anders: *beroerd, ontsteld*. in het midden van het lichaam, Chaldeeus, *der schede*: omdat de ziel van den mens in zijn lichaam bedekt en verborgen is, gelijk een zwaard in de schede. en de gezichten mijns hoofds verschrikten mij.

16. Ik naderde tot een dergenen, Te weten tot een van de engelen, van wie vele duizenden waren, die voor den Heere stonden om op zijn dienst te passen, boven Dan. 7:10. die daar stonden, en verzocht van hem de zekerheid over dit alles; Of, *de gewisheid*, dat is, *de rechte mening, het ware bericht*. en hij zeide ze mij, en gaf mij de uitlegging Dit belooft *Christus* allen die Hem bidden, Matth. 7:7,8. dezer zaken te kennen. Chaldeeus, *dezer woorden*; dat is, der dingen mij in die gezichten vertoond.

17. Deze grote dieren, die vier zijn Dat is, betekenen of zijn voorbeelden., zijn Dat is, betekenen of zijn voorbeelden. vier koningen, Dat is, vier koninkrijken of monarchieën. Zie boven Dan. 7:3. *die uit de aarde* Dan. 7:3 zegt hij, *uit de zee*. Zie de aantekening aldaar. opstaan zullen. Het ene, namelijk de monarchie der Chaldeën, was wel alrede opgestaan, zodat de profeet zegt dat zij opstaan zouden, ten aanzien van de overblijvende drie koninkrijken.

18. Maar de heiligen der hoge plaatsen Dat is, die van God verordineerd zijn tot inneming en bezitting der hogere plaatsen, dat is, der hemelen, die zij ter bestemder tijd zullen innemen en bezitten. Zodat dit is ene beschrijving der kerk, welke is ene vergadering der heiligen, tot de hoogten of tot de hoge plaats, dat is, ten eeuwigen leven behorende. Anders: *de heiligen des Allerhoogsten zullen*, enz. Vergelijk Openb. 1:6, en Openb. 5:10. zullen dat Koninkrijk ontvangen, Te weten dat eeuwige rijk. Dan. 7:14, het heilige en geestelijke koninkrijk van *Christus* op aarde,

zal zo haast niet ophouden, of straks zal dat eeuwig, heerlijk en hemels koninkrijk van *Christus* daarop volgen boven in den hemel. en zij zullen het Rijk bezitten tot in der eeuwigheid, ja, tot in eeuwigheid der eeuwigheden.

19. Toen wenste ik Dat is, toen was ik begerig om de waarheid te weten van het vierde dier, dat is aangaande het vier dier. naar de waarheid van het vierde dier, hetwelk verscheiden was van al de andere, Te weten van de andere drie, gelijk Dan. 7:23; zie breder tot verklaring over Dan. 7:19 de aantekening boven Dan. 7:7. zeer gruwelijk, welks tanden van ijzer waren, en zijn klauwen van koper; het at, het verbrijzelde, en vertrad het overige met zijn voeten.

20. En aangaande de tien hoornen Versta hierbij: begeerde ik de waarheid te weten. die op zijn hoofd waren, en den anderen, die opkwam, en voor denwelken drie afgevallen waren, namelijk dien hoorn, die ogen had, en een mond, die grote dingen sprak, en wiens aanzien Of, *gestalte*. groter was, Hiermede wordt te kennen gegeven dat de Roomse Antichrist, of, gelijk anderen, *Antiochus Epifanes*, de andere koningen in macht en hoogheid overtreffen zou, alhoewel hun beginsel slecht geweest is, als onwettelijk tot het rijk komende, waarom hij een kleine hoorn genoemd wordt, Dan. 7:8. dan van zijn metgezellen. Dat is, dan der andere hoornen, dat is koningen.

21. Ik had gezien, In Dan. 7:21, en in Dan. 7:22, geeft Daniël reden, waarom hij zo begerig was om te weten de gelegenheid van dit dier en van zijn doen, namelijk omdat de kerk van dien tijd af wredelijk zou geplaagd worden, totdat de kerk Gods van hare vijanden zou gered worden. dat diezelfde hoorn krijg voerde Chaldeeus, *krijg maakte*. tegen de heiligen, Dat is, tegen het volk Gods. en dat hij die overmocht, Welke zware vervolgingen en ellenden de kerk geleden heeft en nog lijdt

van den Roomschen Antichrist, is bekend; van gelijke heeft *Antiochus Epifanes* en andere Aziatische koningen, van welken anderen dit verstaan, gedaan aan de Joodse kerk of hen. Gods volk werd in het Joodse land, alsook die schone kerken in *Azië* en in *Afrika*, zo tenonder gebracht, dat het zich liet aanzien of het met de kerk Gods ten enenmale gedaan was, en dat er geen hoop meer was dat zij het hoofd weder zou opheffen; doch dit duurde maar een korten tijd.

22. Totdat de Oude van dagen Zie boven Dan. 7:9. kwam, Om zijne kerk zijne hulp te betonen. Dit is voornamelijk geschied na de predikatie van het *Evangelie*, als de kerk heeft begonnen het hoofd boven te krijgen, na vele verschrikkelijke vervolgingen. en het gericht gegeven werd Te weten in *Christus* hun Hoofd, ten welken aanzien de heiligen gezegd worden te zijn richters der wereld, goedvindende en prijzende het gericht van *Christus*. Zie Matth. 19:28; 1 Cor. 6:2,3. aan de heiligen der hoge plaatsen, en dat de bestemde tijd kwam, Om zijne kerk zijne hulp te betonen. Dit is voornamelijk geschied na de predikatie van het *Evangelie*, als de kerk heeft begonnen het hoofd boven te krijgen, na vele verschrikkelijke vervolgingen. dat de heiligen het Rijk bezaten. Dat is, dat zij een naam in de wereld gekregen hadden, doordien het rijk van *Christus* in zijne heiligen is vermaard geworden.

23. Hij zeide aldus: Te weten de engel, dien ik gebeden had dat hij mij die gezichten wilde verklaren, Dan. 7:16. Het vierde dier zal het vierde rijk op aarde zijn, Zie boven Dan. 7:7. dat verscheiden zal zijn van al die rijken, Zie boven Dan. 7:7. en het zal de ganse aarde opeten, Dat is, het voornaamste deel der koninkrijken, verstaande dit van het Romeinse rijk. Anders: *het ganse land*; te weten het ganse Joodse land, duidende dit op de *Seleuciden*. Vergelijk Dan. 7:21,25, en versta hier door het land, of de aarde, de inwoners, die verslonden en als opgegeten zouden worden. en het zal

dezelve vertreden, Of, *dorsen*. en het zal ze verbrijzelen.

24. Belangende nu de tien hoornen: uit dat koninkrijk Zie Dan. 7:7. zullen tien koningen opstaan, en een ander Te weten de Roomse Antichrist, of, gelijk anderen, *Antiochus Epifanes*, de laatste van die tien. zal na hen opstaan; Te weten na die koningen of hoornen. en dat zal verscheiden zijn van de vorigen, en het zal drie koningen vernederen. Zie boven Dan. 7:8.

25. En het zal woorden spreken tegen den Allerhoogste, en het zal de heiligen der hoge *plaatsen* Gelijk boven Dan. 7:18,22. verstoren, Of, *verslijten*, of *afsljiten*, dat is, doen verouderen en vergaan, gelijk klederen, die door ouderdom verslijten. en het zal menen Of, *hij zal onderstaan te veranderen*, of *het zal denken te veranderen*. De zin is: Het zal zo vermetel zijn, dat het voornemen zal, of hopen en vertrouwen zal, de tijden Enigen verstaan hier door de tijden den sabbat en de andere feestdagen der Joden, als pinksteren, het feest der tabernakelen en der nieuwe maanden, enz. Zie 1 Mach. 1:49; anderen, de rekening der jaren, die door het Romeinse rijk zou veranderd worden. Hetwelk geschied is eerst door *Julius Cesar*, daarna door den paus *Gregorius* den dertiende, om alzo zijne macht over de ganse Christenheid te betonen. te veranderen, enz. **de tijden** Enigen verstaan hier door de tijden den sabbat en de andere feestdagen der Joden, als pinksteren, het feest der tabernakelen en der nieuwe maanden, enz. Zie 1 Mach. 1:49; anderen, de rekening der jaren, die door het Romeinse rijk zou veranderd worden. Hetwelk geschied is eerst door *Julius Cesar*, daarna door den paus *Gregorius* den dertiende, om alzo zijne macht over de ganse Christenheid te betonen. **en de wet te veranderen**, Al de wetten en ceremoniën van Mozes af te stoten, den gansen godsdienst af te schaffen, om de heidense afgoderij in te voeren, zo men dit verstaat van *Antiochus*; of versta Gods wetten in het algemeen, zo men dit duidt op den Antichrist. **en zij zullen in deszelfs hand overgegeven worden** Te weten de

heiligen, opdat hij hen dode. Of, de tijden en de wet, om die te veranderen naar zijn goeddunken. **tot een tijd, en tijden** Enigen verstaan hier door de tijden den sabbat en de andere feestdagen der Joden, als pinksteren, het feest der tabernakelen en der nieuwe maanden, enz. Zie 1 Mach. 1:49; anderen, de rekening der jaren, die door het Romeinse rijk zou veranderd worden. Hetwelk geschied is eerst door *Julius Cesar*, daarna door den paus *Gregorius* den dertiende, om alzo zijne macht over de ganse Christenheid te betonen., **en een gedeelte eens tijds**. Hiervoor staat tot verklaring Dan. 12:7 *een halven tijd, of ene helft; anderen een deel van den bestemden tijd*.

26. Daarna zal het gericht zitten, Zie boven Dan. 7:9,10,22. en men zal zijn heerschappij wegnemen, Of, *zij zullen hem, of hun*, te weten de Romeinen, of, gelijk anderen, de *Seleuciden*, de heerschappij benemen, te weten die, welke God tot uitvoerders van zijn oordeel zal stellen. **hem verdelgende en verdoende**, Dat is, hij zal met zijn aanhang van het rijk afgestoten en verdreven worden. Anders: *alzo dat zij*, te weten de heerschappij, weggenomen worde. **tot het einde toe**. Dat is, zijn rijk en zijn aanhang zal eindelijk geheel uitgeroeid en gans teniet gebracht worden, en nimmermeer weder opstaan.

27. Maar het rijk, en de heerschappij, Dat wordt hier gesteld tot troost der godzaligen, om hun indachtig te maken hoe het in de wereld toegaat, dat God altijd voor zijne kerk zorgdraagt, den zijnen eindelijk een zalige uitkomst gevende. Want te spreken van den toestand der monarchieën kon den godzaligen weinig troost aanbrenge, ten ware dat zij ook tegelijk wisten dat God zorg voor hen droeg. Zie Jes. 35:3,4. **en de grootheid der koninkrijken onder den gansen hemel**, Dat is, in de ganse wereld, nadat het *Evangelie* allen creaturen zou gepredikt worden, Mark. 16:15. **zal gegeven worden** Het rijk van *Christus*, opgericht door de predikatie van het heilige *Evangelie*, zal den godzaligen gegeven of medegedeeld worden, namelijk als *Christus* in

de harten der godzaligen bij alle natiën regeren zal. Dit rijk komt wel eigenlijk *Christus* toe, maar den gelovigen door genadige mededeling; zie 1 Cor. 1:9. **den volke der heiligen der hoge plaatsen, welks Rijk een eeuwig Rijk zijn zal;** Het zal geen einde hebben, maar het zal eeuwig duren. **en alle heerschappijen** Dat is, enigen van allerlei heren en heerlijkheden, die Hij daartoe verkiezen zal. Alzo staat er *alle* voor *allerlei*; 1 Tim. 2:4, en elders meer. **zullen Hem eren en gehoorzamen.** Te weten den Heere *Christus*.

28. Tot hiertoe is het einde dezer rede. Dat is, hier in het einde dezer woorden, dit is hetgeen mij de engel heeft geopenbaard van den stand der kerk. **Wat mij Daniel aangaat, mijn gedachten verschrikken mij zeer,** Dat is, ik was zeer beroerd in mijzelf, namelijk overdenkende de zware vervolgingen, die de kerk Gods waren over het hoofd hangende. **en mijn glans veranderde aan mij;** Chaldeeus, *mijne glansen*; te weten al die glans of het schoon gelaat van mijn aangezicht. De zin is: Ik werd bleek en ontsteld in mijn aangezicht. Zie boven Dan. 5:6. **doch ik bewaarde dat woord** Te weten om hetzelve aan de kerk Gods getrouwelijk mede te delen. **in mijn hart.** Tot hiertoe, te weten van Dan. 7:4, heeft Daniël Chaldeeus gesproken, omdat de boven verhaalde profetieën de Chaldeën of Babyloniërs ook waren aangaande. Maar van hier af tot het einde van dit boek toe, spreekt hij wederom Hebreuws, dewijl het den Heiligen Geest alzo beliefd heeft.

Daniël 8

1. In het derde jaar des koninkrijks van den koning Belsazar, verscheen Dat is, werd van mij gezien. **mij een gezicht,** Hebreuws, *aan mij*. **mij Daniel, na hetgeen mij in het eerste verschenen was.** Het gezicht, hetwelk Dan. 7: beschreven staat, is het eerste hetwelk Daniël is geopenbaard geweest, namelijk, in het eerste jaar van Belsazar. Dat

is geweest drie jaren vóór den ondergang van de Babylonische monarchie, naar sommiger rekening, die menen dat Belsazar maar vijf jaren geregeerd heeft; maar anderen zijn van gevoelen dat dit geschied is veertig jaren vóór het einde der Babylonische monarchie, rekenende dat Belsazar zeventien jaren geregeerd heeft. *Josef. lib. 10, Antiq. cap. 13.*

2. En ik zag een gezicht, (het geschiedde nu, toen ik het zag, dat ik in den burg Susan Hier plachten de koningen van Perzië hun hof te houden. Zie Neh. 1:1, en Esth. 1:2. **was,** Dat is: mij docht dat ik te Susan was; of, ik was te Susan in een visioen. **welke in het landschap Elam is) ik zag dan in een gezicht,** Dit verstaan enigen alzo, dat Daniël te dien tijde in een gezicht, maar niet met zijn lichaam, in Perzië te Susan aan de rivier *Ulai* was, Dat is: mij docht dat ik te Susan was; of, ik was te Susan in een visioen. doch lichamelijk te Babel in *Chaldea*, waar hij aan des konings hof zijn ambt waarnam, Dan. 8:27. Alzo bleef wel Ezechiël met het lichaam in Babel, maar werd in gezichten in het land van Israël gevoerd, Ezech. 8:3, en Ezech. 40:2. Het gevoelen van anderen, zie boven Dan. 6:9. **dat ik aan den vloed Ulai was.** Ene rivier, voorbij de stad Susan lopende, in de Latijnse historiën genaamd *Euleus*.

3. En ik hief mijn ogen op, Versta, in gezicht. **en ik zag, en ziet, een ram stond** Hierdoor werd beduid het rijk der Meden en Perzen, Dan. 8:20, hetwelk Dan. 7: door den beer is afgebeeld geweest. **voor dien vloed,** Dat is, aan den oever der rivier *Ulai*. **die had twee hoornen,** Dit betekent de koninkrijken der Meden en Perzen, die ineengesmolten zijn, en het waren machtige koninkrijken in Azië, doch nog machtiger toen zij Babylonië overwonnen hebben. **en die twee hoornen waren hoog,** Dit betekent de grote macht der Perzen en Meden. **en de een was hoger dan de andere, en de hoogste kwam** Te weten het Perzische, hetwelk groter en machtiger werd dan het rijk der Meden. **in het laatste op.** Het rijk der Meden was wel

het oudste en het voortreffelijkste in het eerst, maar naderhand is het Perzische rijk veel machtiger geworden onder de regering van *Kores*, toen hij geworden was koning van Perzië, Medië, Babylonië, enz.

4. **Ik zag, dat de ram met de hoornen** Te weten de ram met de twee horens, betekende de Meden en Perzen, die allerlei volken op aarde bekrijgden en onder hun gebied brachten. **tegen het westen stiet**, Hebreeuws, *tegen de zee*. Zie Gen. 12:8. Dit betekende dat de Meden en Perzen de volken, in dat gewest gelegen, onder hunne heerschappij brengen zouden, gelijk Babylonië, Syrië, Cappadocië, Klein-Azië en Griekenland. Van gelijke hebben zij gedaan in de andere gedeelten der wereld. Dit is het wat Dan. 7:5, wordt te kennen gegeven door de drie ribben, die de beer in zijn muil had tussen zijne tanden. Zie de aantekening aldaar. **en tegen het noorden, en tegen het zuiden, en geen dieren** Dat is, geen koninkrijken of volken. **konden voor zijn aangezicht bestaan, en er was niemand, die uit zijn hand verloste;** Dat is, uit zijn geweld. **maar hij deed naar zijn welgevallen**, De zin is: Het ging den Perzen naar hun wens. Versta dit niet alleen van den koning *Cyrus* gesproken te zijn, maar ook van zijne opvolgers. De koning van Perzië is in die tijden geweest de grootste en machtigste koning op aarde. **en hij maakte zich groot.** Of, *hij deed grote dingen*. Zie de aantekening Ps. 35:26. Alzo onder Dan. 8:8. Versta hetgeen in Dan. 8:4 en elders van den voorspoed en grote overwinningen der Perzen gesproken wordt alzo, dat zij nochtans ook dikwijls neerlagen gehad hebben, als inzonderheid *Xerxes* in Griekenland en elders, maar evenwel hebben hunne vijanden eindelijk den nek onder hen moeten buigen.
5. **Toen ik dit overlegde, ziet, er kwam een geitenbok** Hebreeuws, *een bok der geiten*; dat is, een jonge bok. Hierdoor wordt beduid het rijk der Grieken of Macedoniërs, onder Dan. 8:21, welker generaal was *Alexander de Grote*, die nog maar een en twintig jaren oud was toen hij *Darius* den

- koning der Perzen heeft aangetast; het rijk van Macedonië was ook nergens naar in grootheid, sterkte en vermogen, met het Perzische rijk te vergelijken. **van het westen** Dat is, uit Griekenland, liggende westwaarts van *Azië*. **over den gansen aardbodem**, Dat is, hij nam gans *Azië* in, alsook dat ganse land waar Daniël was, toen hij dit gezicht had. Aldus plegen de heilige schrijvers te spreken van het land waarin zij zijn, of in hetwelk geschiedt hetgeen zij verhalen. Alzo Mark. 15:33, en elders. **en roerde de aarde niet aan;** Dat is, hij kwam met zijn leger zo snellijk aan, alsof hij gevlogen had, alsof hij de aarde met zijne voeten niet had aangeroerd. Hij heeft in zes jaren tijds onder zijne heerschappij gebracht, Illyrië, Tracië, geheel Griekenland, de Perzen, Meden, Babyloniërs, Egyptenaars, Tyriërs en vele andere volken, te lang hier te verhalen. **en die bok had een aanzienlijken hoorn** Hebreeuws, *een hoorn des gezichts*; dat is een grote hoorn, die licht te zien was. Dit was *Alexander de Grote*, die der Grieken veldoverste was. Hij wordt Dan. 8:8 genoemd *een grote hoorn*. Hij heeft zo grote victoriën bevochten, als ooit een koning gedaan heeft. Hij is het, die eerst de monarchie der Grieken gesticht heeft. **tussen zijn ogen.** Niet boven op het hoofd, gelijk andere bokken, maar tussen zijne ogen, gelijk de eenhoorn, om meerder geweld te kunnen doen en om te gewisser te kunnen treffen waar hij op mikte.
6. **En hij kwam tot den ram, die de twee hoornen had**, Hebreeuws, *den heer der twee horens*. Zie de aantekening Gen. 14:13. **dien ik had zien staan voor den vloed; en hij liep op hem aan** *Hij liep op hem aan*, of *tegen*, of *tot hem aan*. De zin is, dat *Alexander de Grote* de Perzen en Meden dapperlijk den krijg heeft aangedaan, en hen zo aangetast heeft dat hij hun ganse rijk en macht benomen heeft. **in de grimmigheid zijner kracht.** De toorn is de wetsteen der kracht.
7. **En ik zag hem**, Hier laat de Heere zijnen profeet zien de victoriën van *Alexander den Grote*, die bijna geheel het Oosten onder zijn gebied gebracht heeft, nadat hij *Darius*

overwonnen had. **nakende aan den ram,** Dat is, tot dicht aan den ram. Het rijk van *Darius* was wijd van Macedonië gelegen, en het had veel sterke voorschans en vele steden, die onwinbaar schenen te zijn. Zodat het scheen onmogelijk te wezen, dat de bok aan den ram zou kunnen komen, die met zulke sterkten en vastigheden omsingeld was. **en hij verbitterde zich tegen hem,** Versta dit van de moedige aanslagen van *Alexander den Grote*. **en hij stiet den ram,** Hebreeuws, *sloeg*. Hij heeft *Darius* in twee grote veldslagen overwonnen, nadat eerst de macht der Perzen wel dapper in Klein-Azië verzwakt was. **en hij brak zijn beide hoornen;** Dat is, hij benam den Perzen en Meden al hunne macht. **en in den ram was geen kracht,** *Darius* heeft wel een machtig leger op de been gebracht, zijne soldaten blinkende van goud, zilver en kostelijk gesteente, maar dit alles was maar een sierlijke pronk en pracht, geen bestendige macht om geweld te doen. **om voor zijn aangezicht te bestaan;** en hij wierp hem ter aarde, *Darius* is van zijn eigen volk omgebracht, maar *Alexander* heeft al de heerlijkheid en koninklijke waardigheid der Perzen als onder zijne voeten vertreden. **en hij vertrad hem, en er was niemand, die den ram uit zijn hand verlost.**

Dat is, *macht, geweld*.

8. **En de geitenbok** Het rijk der Grieken, onder het beleid van *Alexander*, is, door de overwinning der Perzische monarchie, groot en machtig geworden. **maakte zich uitermate groot;** maar toen hij sterk geworden was, *Of, zo haast als hij sterk geworden was, of toen hij op het sterkste was,* hebbende geheel het Oosten onder zijne heerschappij gebracht. **brak die grote hoorn,** *Of, werd die grote hoorn het rijk van Alexander den Grote beduidende gebroken,* Dan. 8:22. Hij is gestorven aan een hete koorts, of door dronkenschap, of, zo anderen schrijven, vergeven zijnde, in het 32e of 33e jaar van zijn leven, nadat hij omtrent zeven jaren lang als *monarch* geregeerd had. Doch met hem heeft zijn monarchie geen einde

genomen, maar zij is in viereën verdeeld geworden onder zijne veldoversten, hetwelk door de vier aanzienlijke horens wordt te kennen gegeven. Zie onder Dan. 8:22. **en er kwamen op aan deszelfs plaats vier aanzienlijke, naar de vier winden des hemels.** Dat is, tegen de vier gewesten der wereld, te weten Macedonië tegen het westen, Klein-Azië tegen het noorden, Syrië tegen het oosten, Egypte tegen het zuiden. Zijnde deze koninkrijken elk met hunne aanhangselen, afdelingen van de monarchie van *Alexander den Grote*.

9. **En uit een van die** Te weten uit *Seleucus Nicanor*, den koning in Syrië. **kwam voort een kleine hoorn,** Te weten *Antiochus Epifanes*, vanwege zijne wreedheid genoemd *Epimanes*, dat is, de dolle. Zie van dezen breder boven Dan. 7:8. Hij wordt Dan. 11:21, genoemd *de verachte*, omdat hij de jongste onder zijne broeders was, en er geen waarschijnlijkheid was, dat hij immermeer tot het rijk zou komen, want zijn oudste broeder leefde nog, en die had zonen. Doch *Antiochus Epifanes* te Rome in gijzeling gehouden zijnde, en aldaar vernomen hebbende zijns broeders dood, is hij heimelijk van Rome ontkomen, en hij heeft zijns broeders zonen verdreven, en zelfs het rijk van Syrië ingenomen. **welke uitnemend groot werd, tegen het zuiden, en tegen het oosten,** Hij overwon *Ptolomeus*, den koning van Egypte, in het zuiden, en den koning van Armenië in het oosten, en een deel van Perzië; 1 Mach. 3:31, en ook het Joodse land. **en tegen het sierlijke land.**

10. **En hij werd groot tot aan het heir des hemels;** *Of, tegen des hemels heir;* dat is, hij kwam zo wijd, dat hij zelfs het volk Gods aantastte, hetwelk hier genoemd wordt *het heir des hemels*, omdat de namen der kinderen Gods in den hemel geschreven staan. Luk. 10:20, en hun burgerschap in den hemel is, Filipp. 3:20. Onder Dan. 8:24 wordt Gods kerk *hetwelk toen de Joden waren* genoemd *het volk der heiligen, of het heilige volk*, en Dan. 8:7,18, *de heiligen der hoogten*. **en hij wierp er sommigen van dat heir, Ter aarde werpen,** is hier te zeggen,

doden. namelijk van de sterren, Dat is, van degenen, die onder de regenten, zo in den kerkelijken als maatschappelijken stand uitmunten, en in hunne bedieningen in getrouwheid als de sterren aan den hemel uitgemunt hebben. **ter aarde neder, en hij vertrad ze.** Alsof hij zeide: Het zal hem niet genoeg zijn, dat hij die schoonschijnende sterren zal doden, maar hij zal hen nog daarenboven vertreden als het slijk der straten.

11. Ja, hij maakte zich groot Of, *het vergrootte zich.* Anders: *het wilde zich verheffen.* tot aan Of, *tegen,* en alzo Dan. 8:12. den Vorst diens heirs, Dat is, tegen God den Heere die genoemd werd *een vorst der vorsten,* Dan. 8:25, en die het Hoofd zijner heilige kerk is. **en van Denzelven Van dienzelven,** te weten hoorn, dat is, door *Antiochus Epifanes,* werd het offer weggenomen, alzo dat het volk Gods werd verboden te offeren. Zie 1 Mach. 1:1:47. **werd weggenomen het gedurig offer,** Zie Exod. 29:38, enz.; Num. 28:3, en door het *offer* kan hier verstaan worden de ganse Godsdienst. **en de woning Zijns heiligdoms** Hier wordt voorzegt dat *Antiochus* den tempel zou beroven, verbreken en verbranden, als willende God den Heere beroven van de enige plaats in de ganse wereld, die Hij had uitverkoren tot zijn uiterlijken godsdienst. **werd nedergeworpen.**

12. En het heir Dat is velen van Gods volk werden rechtvaardig overgegeven in den afval, alzo dat zij den gansen godsdienst verzaakten en tot de heidense afgoderij vervielen, door aandrijving van *Antiochus.* Zie 1 Mach. 1:12, enz., en 1 Mach. 2:15. Anders: *En het heir werd hem overgegeven om der overtreding wil tegen het gedurig offer.* Het heir, te weten het heir des Heeren, of des hemels, gelijk Dan. 8:10, hem, te weten *Antiochus,* om de overtreding begaan tegen den godsdienst. Anders: *het heir werd hem gegeven tegen het dagelijks offer dat is, tegen den godsdienst, om der verderving wil;* dat is, een heirkraft werd hem gegeven om Gods wraak uit te voeren aan de overtreders van

den godsdienst. werd in den afval overgegeven tegen het gedurig offer; en hij wierp Te weten hoorn, of *hij* te weten *Antiochus.* de waarheid ter aarde; Dat is, de ware godsdienst en goddelijke leer der wet. en deed het, Aldus voorzegt de profeet dat *Antiochus Epifanes* of *Epimanes* zijn boze gedachten en goddeloze voornemens, naar zijn welgevallen, een tijdlang zou uitrichten. Zie *Josef. lib. 10; Antiq. Judaic. cap. 14.* en het gelukte wel.

13. Daarna hoorde ik een heilige spreken; Te weten een heiligen engel, die van dit gezicht met een anderen engel sprak tot onderwijzing van Daniël; want de engelen wensden in te zien de verborgenheden Gods, 1 Petr. 1:12. en de heilige zeide Diezelfde engel. tot den onbenoemde, Te weten tot den Heere *Christus,* den Zoon Gods, die aldaar in de gedaante van een man verscheen; anderen: *tot dengene, die verborgen dingen vertellen kan,* Joh. 1:18; anderen: *tot den wonderbaarlijken teller,* en die duiden dit ook op *Christus,* die alles weet. Anderen houden het Hebreeuwse woord *Palmoni* in den tekst, hetwelk naar hunne mening ene verkorting is van deze twee woorden *Peloni Almoni,* waarvan zie de aantekening Ruth 4:1; 1 Sam. 21:4, en 2 Kon. 6:2. die daar sprak: Tot hoelang zal dat gezicht Dat is, hetgeen door dit gezicht beduid wordt. van het gedurig offer Of, van het gedurige offer; dat is, aangaande het gedurige offer. en van den verwoestenden afval zijn, Anders: *veroorzakende verwoestenden afval, of, en de verwoestende overtreding;* want het was om der zonden wil dat *Antiochus,* de verwoester, over het land kwam. Of, *hoe lang zal de overtreding verwoesten? dat zo het heiligdom als het heir* De zin is: Hoe lang zal de godsdienst en alle godzaligheid aldus vertreden worden onder dezen wreden tiran *Antiochus?* Want *heir* betekent hier Gods volk, gelijk boven Dan. 8:10, en Dan. 11:12, en *heiligdom* Hebreeuws, *heiligheid* den tempel, en alzo Dan. 8:14. **ter vertreding zal overgegeven worden?**

14. En hij zeide Niet de vragende engel, maar de ongenoemde, te weten *Christus*, waarvan Dan. 8:13 gesproken is. tot mij: Niet tot den engel die daar vraagde, want hij vraagde niet zozeer om zijnentwil, als om Daniëls en der kerk wil. Zie 1 Petr. 1:12. Tot twee duizend en driehonderd Dat zijn, zes jaren, drie maanden en achttien dagen, want in het lopende jaar 143 van het rijk der *Seleuciden*, is de verwoesting of afval van den waren godsdienst begonnen, 1 Mach. 1:21, en in het jaar 149 als *Antiochus* stierf, 1 Mach. 6:16 is zij opgehouden. Anderen rekenen deze jaren aldus: In het jaar 142 den zesden dag van de zesde maand, toen de hogepriester *Onias anders Menelaus genoemd* zijn dienst *Antiochus* aanbood *Josef. Antiq.lib. 12, cap. 6*, toen begon de verwoesting, en in het 148ste jaar, den vijf en twintigsten dag van de negende maand, reinigde *Judad Maechabeus* den tempel, 1 Mach. 4:52. Dit zijn juist zes jaren, drie maanden en achttien dagen. avonden en morgens; Dat is, dagen, want uit avond en morgen bestaat de gewone dag. dan zal het heiligdom gerechtvaardigd worden. Dat is, van God voor rechtvaardig verklaard en gehouden worden; dat is, erkend en aangenomen voor zijn huis, hetwelk Hij tevoren door zijn rechtvaardig oordeel had verstoten en laten ontheiligen; of zal *gerechtvaardigd worden*; dat is, zal van het onrecht en afgodisch misbruik bevrijd en in zijn wettelijk en rechtmatig gebruik hersteld worden.

15. En het geschiedde, toen ik dat gezicht zag, ik Daniel, zo zocht ik het verstand *deszelven*, en ziet, er stond voor mij *Voor mij*, of *over mij*, of *als tegenover mij*, gelijk Gen. 2:18. als de gedaante eens mans. Sommigen verstaan dit van den engel Gabriël, die in het volgende bevel ontvangt van den Heere *Christus*. Anderen menen dat het de Heere *Christus* zelf geweest is, die zich in de gedaante van een man geopenbaard en den engel Gabriël bevel gegeven heeft.

16. En ik hoorde tussen *Ulai* Of, *te Ulai*, of *in het midden van Ulai*; dat is, tussen de beide oevers der rivier *Ulai*. eens mensen

stem, Of, *een menselijke stem*. Dit was de stem van *Christus*, die over den engel te gebieden had. die riep en zeide: **Gabriel!** *Gabriël* is de naam van een heiligen engel, en wordt van sommigen uitgelegd: *een man Gods*; van anderen, *de kracht van den sterken God*. Zie ook onder Dan. 9:21, en Luk. 1:26. geef dezen het gezicht te verstaan.

17. En hij kwam nevens waar ik stond; Te weten de engel Gabriël. en als hij kwam, verschrikte ik, en viel op mijn aangezicht. Toen zeide hij tot mij: Versta, gij mensenkind! Alleen worden Daniël en Ezechiël *zijnde in goddelijke gezichten* aldus genoemd. Zie Ezech. 2:1. Anders: *gij zoon van Adam*. want dit gezicht zal zijn tot den tijd van het einde. Dat is, zal vervuld worden te dien tijde, als de *Messias, die in de laatste dagen is geopenbaard geworden*, 1 Petr. 1:20, en het einde der wet, Rom. 10:4, zullen gekomen zijn. Of, gelijk sommigen: Dit gezicht heeft nog een verder verstand dan enkel op *Antiochus Epifanes*, waardoor ook wordt gemeend nog een andere grote vijand van Gods kerk aan het einde der wereld. Anders: *zal zijn ter bepaalder, of precieser, of precieselijk bestemden tijd*; waarvan de zin zou zijn, dit is geen ijdele bespiegeling, maar het gezicht zal zijne kracht hebben en ten tijde van God bestemd voltrokken worden.

18. Als hij nu met mij sprak, viel ik in een diepen slaap op mijn aangezicht ter aarde; toen roerde hij mij aan, Te weten om mij te wekken en te versterken. Vergelijk 1 Kon. 19:5,7. Anders: *zo naderde hij tot mij*, of, *zo kwam hij tot mij*. en hij stelde mij op mijn standplaats. Of, *hij richtte mij op, dat ik stond*.

19. En hij zeide: Te weten de engel Gabriël. Zie, ik zal u te kennen geven, wat er geschieden zal ten einde dezer gramschap; Dat is, der ellende en des jammers, welke God over de Joden gebracht heeft, of brengen zal, door hunne zonden tot toorn verwekt zijnde. want ter bestemder tijd zal het einde zijn. Dat

is, de volvoering zal geschieden ter bestemder tijd. Anders: *ter bestemder tijd zal de straf een einde nemen.*

20. De ram met de twee hoornen, Hebreeuws, *de heer der twee horens.* Zie Gen. 14:13. dien gij gezien hebt, zijn de koningen der Meden en der Perzen. Of, *de koningen der Perzen en Meden zijn de ram,* dat is, zij worden betekend of afgebeeld door dien ram, gelijk boven Dan. 2:38, also ook Dan. 8:21. De zin is: Het zal geschieden, dat het gehele koninkrijk der Babyloniërs van de Meden en Perzen zal ingenomen worden.

21. Die harige bok nu, Of, *ruigen, ruw van huis,* Gen. 27:11. Dat is, die vreeslijke, of schrikkelijke bok. is de koning van Griekenland; Dat is, betekent het koninkrijk van *Javan,* dat is van Griekenland, versta daaronder ook Macedonië. Zie Gen. 10:2. en de grote hoorn, welke tussen zijn ogen is, is de eerste koning. Te weten *Alexander de Grote,* en versta dit alzo, dat hij de eerste koning der Grieken zou zijn, die de Perzen en Meden met krijg overwinnen zou. Hieruit besluiten sommigen dat het derde koninkrijk, boven Dan. 2: en Dan. 7, niet kan geduid worden alleen op de regering van *Alexander den Grote,* maar ook op zijne opvolgers, de *Lagiden* en de *Seleuciden.* Hierop kan de verstandige lezer letten.

22. Dat er nu vier aan zijn plaats stonden, Te weten horens, dat is koninkrijken, welke waren Egypte, Syrië, Macedonië, Klein-Azië. toen hij verbroken was; Dat is, als *Alexander de Grote* zal gestorven zijn. Zie boven Dan. 8:8. vier koninkrijken zullen uit dat volk ontstaan, Te weten uit de Grieken. Dat is niet te verstaan van het geslacht of de kinderen van *Alexander* en *Hercules,* mitsgaders hunne moeders en zijn ganse geslacht, omgekomen; en zijn koninkrijk is verscheurd, en vier koningen van andere stammen hebben zijne rijken onder zich gedeeld. doch niet met zijn kracht. Dat is, niet zo machtig als *Alexander de Grote,* met wien zij niet zijn te vergelijken.

23. Doch op het laatste huns koninkrijks, Hebreeuws, *in den voortgang, of in het gevolg van hun koninkrijk.* Zie boven Dan. 2:28. Te weten als hun koninkrijk zal beginnen af te nemen door de groeiende en dagelijks aanwassende hoge macht der Romeinen. Anderen verstaan hier door het laatste van hun koninkrijk, hunne heerschappij over de Joden in het Joodse land, want hunne regering in *Syrië* heeft nog lang geduurd. Maar *Antiochus Epifanes* is de laatste geweest, die over *Judea* geheerst heeft. als het de afvalligen op het hoogste gebracht zullen hebben, Dat is, de maat hunner zonden zullen volbracht hebben, dat is, als vele Joden van den waren godsdienst zullen afgeweken zijn, waarvan te lezen is 1 Mach. 1:12, enz., en 1 Mach. 2:15. Hebreeuws, *als het de afvalligen volkomen zullen gemaakt hebben.* Van deze afvalligen zie boven Dan. 8:12. zo zal er een koning Versta dit van *Antiochus Epifanes,* die het rijk met list heeft ingenomen. Zie onder Dan. 11:21. staan, stijf van aangezicht, Zie de aantekening Deut. 28:50. en raadselen verstaande; Zie de aantekening Ps. 78:2. *Antiochus Epifanes* is geweest een man zonder schaamte of eer, durvende doen wat hem in den zin kwam, een loze boef, haast duistere dingen kunnende vatten en kunnende zelfs verborgen bedriegerij zeer behendiglijk bedenken.

24. En zijn kracht zal sterk worden, Te weten *Antiochus Epifanes.* doch niet door zijn kracht; Maar door toelating van God, willende de zonden van zijn volk door hem, als een roede, tehuis zoeken. Zie boven Dan. 8:12. Anderen verstaan dit alzo, dat hij het doen zou niet door kracht, maar door arglistigheid, bedrog, verraderij en moordelij. Zie Dan. 8:25. Hij heeft, gelijk sommigen schrijven, de ombrenging van zijn vader en ook van zijn eigen broers in een oproer weten te bestellen, en hij heeft het rijk van zijn broeder *Seleucus* afhandig gemaakt en voor zichzelf genomen. Hoe hij door hulp en bedrog der Joodse hogepriesters en den afval veler Joden het Joodse land overheerd heeft, zie het eerste boek der Machabeën en

Josefus. en hij zal het wonderlijk verderven, Hebreeuws, *hij zal wonderheden verderven.* Antiochus Epifanes heeft allerwege groot verderf gedaan, maar inzonderheid in het Joodse land en aan den tempel te Jeruzalem. Zie 1 Mach. 1:22. **en zal geluk hebben,** Te weten in het uitrichten zijner boze aanslagen. **en zal het doen; en hij zal de sterken,** Sommigen verstaan hier door *de sterkte* de Egyptenaars. Zie 1 Mach. 1:20. Maar anderen verstaan hierdoor de godvruchtigen onder de Joden, die Dan. 8:10 genoemd zijn, *des hemels heir;* anderen, niet alleen de Egyptenaars, of Joden, maar ook naburige natiën, die hij bekrijgen zou. **mitsgaders het heilige volk verderven:** Dat is, de Joden. Zie 1 Mach. 1:25. Hebreeuws, *het volk der heiligheid.*

25. En door zijn Of, *na,* of, *vermits,* of *boven.* **kloekheid** Het Hebreeuwse woord betekent *verstand,* of *verstandigheid,* *vernuft,* *naarstigheit,* *gauwigheit* en *kloekbeleid.* **zo zal hij de bedriegerij** Dat is, door zijne arglistigheid zal hij er velen bedriegen, te weten die van Azië, Syrië en Egypte, die hij met geschenken en gaven heeft aan de hand gekregen en gehouden. **doen gedijen** Of, *gelukken.* **in zijn hand;** Of, *onder zijne hand.* **en hij zal zich in zijn hart verheffen;** Hebreeuws, *grootmaken.* De zin is: Nadat hij vele grote zaken gelukkig en naar zijnen wens zal hebben uitgericht, zo zal zijn hart derhalve zich verhovaardigen. **en in stille rust** Dat is, terwijl de mensen zonder enig achterdenken van kwaad zullen zijn, en menen dat alle dingen stil en wel zijn, zo zal hij daarop loeren en hij zal er velen onvoorziens overvallen. Anders: *door gerustigheid,* dat is, makende bedriegelijken vrede, om dezen en dien alzo te bedriegen. Zie 1 Mach. 1:31. **zal hij er velen verderven, en zal staan tegen den Vorst der vorsten,** Dat is, tegen den God Israëls. Zie boven Dan. 8:11. **doch hij zal zonder hand verbroken worden.** Maar door een verschrikkelijke krankheid, komende van God den Heere. Zie 1 Mach. 6:8, enz., en 2 Mach. 9:5, enz.

26. Het gezicht nu van avond en morgen, Zie boven Dan. 8:14. **dat er gezegd is, is de waarheid; en gij, sluit dit gezicht toe,** Dat is, verberg het, verzegel het, houd het geheim, te weten, dat het niet ruchtbaar worde onder de ongelovigen en vijanden van Gods kerk; zulke honden en zwijnen zouden daardoor meer verbitterd en razender gemaakt worden. Vergelijk Jes. 8:16; Openb. 10:4. Maar het wordt Daniël niet verboden den godzaligen Joden dit te openbaren tot hun troost, gelijk Dan. 12:4. Doch alles met overleg. **want er zijn nog vele dagen toe.** Tot hertoe is verklaard het eerste deel van Dan. 8, namelijk, de profetie van het rijk der Perzen en Meden, van *Alexander den Grote* en dergenen, die hem in het rijk gevolgd zijn.

27. Toen werd ik, Daniel, zwak, Of, *ik werd krank gemaakt,* enz. **en was enige dagen krank;** Te weten van schrik en verbaasdheid. **daarna stond ik op, en deed des konings werk;** Dat is, ik bediende het ambt, hetwelk mij de koning had opgelegd. Zie boven de aantekening Dan. 8:2. **en ik was ontzet over dit gezicht;** Of, *vanwege dit gezicht,* hetwelk Daniël zo verschrikt had, dat het uit zijn zin niet kon gaan. **maar niemand merkte het.** De zin is: Al was ik hierover zozeer ontsteld, nochtans bedwong ik mij zo, dat niemand uit mijn gelaat mijne verslagenheid of verbaasdheid kon merken; of, dat niemand merkte waarvan ik krank geworden was, of dat ik zulk een gezicht gehad had, achtervolgens het bevel, hetwelk God hem gegeven had, Dan. 8:26.

Daniël 9

1. In het eerste jaar van Darius, Zie boven Dan. 6:1. **den zoon van Ahasveros,** Verscheidene koningen der Perzen hebben dezen naam gehad. **uit het zaad der Meden,** Dat is uit het geslacht, uit de natie der Meden. Dit wordt hier bijgevoegd tot onderscheiding van *Darius,* den koning in *Perzië,* in wiens tweede jaar de tempel is volbouwd geworden; Ezra 4:24. **die koning**

- Of, *in hetwelk*, te weten jaar, *hij koning geworden was*. gemaakt was Zie boven Dan. 6:1. over het koninkrijk der Chaldeen;
2. In het eerste jaar zijner regering, merkte ik, Daniel, in de boeken, Te weten in de schriften van den profeet *Jeremia*. Ofschoon Daniël zulk een wijs en voortreffelijk profeet was, zo heeft hij evenwel niet nagelaten de heilige Schrift te lezen, gelijk de geestdrijvers en verachters van Gods Woord dat nalaten. dat het getal der jaren, van dewelke het woord des HEEREN tot den profeet Jeremia geschied was, Zie Jer. 25:11,12, en Jer. 27:7, en Jer. 29:10. in het vervullen der verwoestingen van Jeruzalem, Dat is, dat wanneer de verwoesting van Jeruzalem een einde zou nemen, zeventig jaar was. zeventig jaren was.
  3. En ik stelde mijn aangezicht tot God, den Heere, *Hebreeuws, ik gaf mijn aangezicht. om Hem te zoeken met het gebed, en smekingen, met vasten, en zak, en as.* Dat is, in een zakkleed en in de as.
  4. Ik bad dan tot den HEERE, mijn God, en deed belijdenis, Te weten van mijn eigen zonden en van de zonden van mijn volk, onder Dan. 9:20. en zeide: Och Heere! Vergelijk dit gebed met het gebed van Nehemia, Neh. 1:5, en Neh. 9:32. Gij grote en verschrikkelijke God, Te weten den goddelozen. Die het verbond en de weldadigheid houdt dien, die Hem liefhebben *Verandering van persoon voor, die U liefhebben en uwe geboden houden.* en Zijn geboden houden.
  5. Wij hebben gezondigd, Zie meer dergelijke belijdenissen, Ps. 106:6. en hebben onrecht gedaan, en goddelooslijk gehandeld, en gerebelleerd, Van trap tot trap opklimmende, en niet rustende totdat wij tot de hoogste trap der zonden gekomen waren. met af te wijken van Uw geboden, en van Uw rechten. Versta hier, en elders meer, door *rechten* of oordelen, die wetten waarmede een ieder gegeven wordt wat hem toekomt, en het gelijke van het ongelijke onderscheiden wordt.
  6. En wij hebben niet gehoord naar Uw dienstknechten, Dat is, niet gehoorzaamd. de profeten, die in Uw Naam spraken tot onze koningen, onze vorsten en onze vaders, en tot al het volk des lands. Te weten van het Joodse land.
  7. Bij U, o Heere! Dat is, aan uwe zijde, U komt de lof der gerechtigheid toe. Of, *uwe is*, enz. is de gerechtigheid, Zie Deut. 6:25. maar bij ons de beschaamdheid der aangezichten, Met deze woorden bekent de profeet, dat de oordelen Gods over zijn volk rechtvaardig zijn. Vergelijk Jer. 7:19. gelijk het is te deze dage; bij de mannen van Juda, en de inwoners van Jeruzalem, en geheel Israel, die nabij en die verre zijn, in al de landen, waar Gij ze henengedreven hebt, zij tegen U overtreden hebben.
  8. O Heere! bij ons is de beschaamdheid der aangezichten, bij onze koningen, bij onze vorsten, en bij onze vaders, omdat wij tegen U gezondigd hebben. Of, *die wij tegen U gezondigd hebben.*
  9. Bij den Heere, onzen God, Dat is, aan des Heeren barmhartigheid en genadige vergeving alleen, hangt ten enenmale al onze behoudenis; want bij ons is niets dan oorzaak van verderving te vinden. zijn de barmhartigheden en vergevingen, Hij gebruikt deze woorden in het veelvoudig getal, om te betekenen de menigvuldige genaden des Heeren in het vergeven der veelvuldige zonden. alhoewel wij tegen Hem gerebelleerd hebben.
  10. En wij hebben der stem des HEEREN, onzes Gods, niet gehoorzaamd, dat wij in Zijn wetten wandelen zouden, die Hij gegeven heeft voor onze aangezichten, door de hand van Zijn knechten, de

profeten. Dat is, door den dienst zijner dienstknechten.

11. Maar geheel Israel heeft Uw wet overtreden, *Hebreeuws, hebben overtreden*, ziende op den zin. met af te wijken, dat zij Uwer stem niet gehoorzaamden; daarom is over ons uitgestort die vloek, *Of, gedropen*. en die eed, die geschreven is in de wet van Mozes, Zie Lev. 26:14, enz.; Deut. 27:15, enz., en Deut. 28:15, enz., en Deut. 29:20, en Deut. 30:17, enz., en Deut. 31:17,18, en Deut. 32:19, enz.; Klaagl. 2:17. den knecht Gods, dewijl wij tegen Hem gezondigd hebben.

12. En Hij heeft Zijn woorden bevestigd, *Hebreeuws, verwekt, of doen opstaan*. die Hij gesproken heeft tegen ons, en tegen onze richters, die ons richtten, *Dat is, die ons regeerden*. brengende over ons een groot kwaad, *Te weten het kwaad der straf, dat is, een groot ongeluk, hetwelk in de Klaagliederen van Jeremia in het brede verhaald wordt. Zie aldaar Klaagl. 1:12, en Klaag. 2:13, enz.* hetwelk niet geschied is onder den gansen hemel, gelijk aan Jeruzalem geschied is.

13. Gelijk als in de wet van Mozes geschreven is, *Zie boven Dan. 9:11.* *alzo* is al dat kwaad over ons gekomen; en wij smeekten het aangezicht des HEEREN, onzes Gods, niet, afkerende van onze ongerechtigheden, en verstandelijk acht gevende op Uw waarheid. *Dat is, op de zekerheid uwer dreigementen.*

14. Daarom heeft de HEERE *Of, daarom is de HEERE wakker geweest met dit kwaad.* De zin is: Hij heeft doen blijken dat Hij niet sliep en zijne dreigementen niet vergeten had. Terwijl de zondaren in hunne zonden gerust slapen, zo waakt de Heere al vast over hunne straf. Het Hebreeuwse woord betekent niet alleen *waken*, maar ook *vervroegen, verwakkeren, verhaasten*, gelijk Jer. 1:12. Zie de aantekening aldaar. **over het kwade**

gewaakt, Zie Dan. 9:13. en Hij heeft het over ons gebracht; want de HEERE, onze God, is rechtvaardig in al Zijn werken, die Hij gedaan heeft, dewijl wij Zijner stem niet gehoorzaamden.

15. En nu, o Heere, onze God! Die Uw volk uit Egypteland gevoerd hebt, met een sterke hand, en hebt U een Naam gemaakt, *De zin is: Gij hebt ons verlost en beschermd om uws naams wil, om uwe macht bekend te maken; Ps. 106:8. Wend derhalve uw toornig gemoed van ons, opdat uwe eer niet gekwetst worde. Zie Exod. 32:12; Ps. 115:1.* **gelijk hij is te dezen dage; wij hebben gezondigd**, *Dit moet men zo niet verstaan, alsof God onze gebeden verhoorde en ons weldeed omdat wij gezondigd hebben en goddeloos geweest zijn, want daarom is God op ons vertoornd en daarom straft Hij ons; maar alsdan verhoort Hij onze gebeden, als wij onze zonden belijden en onze onwaardigheid bekennen. Vergelijk Ps. 25:11, en Ps. 106:4,5,6.* **wij zijn goddeloos geweest.**

16. O Heere! naar al Uw gerechtigheden, laat toch Uw toorn en Uw grimmigheid *Dat is, laat toch ophouden die zware straffen, die Gij rechtvaardiglijk over Jeruzalem en het ganse Joodse volk hebt uitgestort om hunne zonden te straffen. Zie Micha 7:9; Openb. 15:7. Anders: uw toorn en uwe grimmigheid wende zich af van, enz.* afgekeerd worden van Uw stad Jeruzalem, *Alsof hij zeide: Dit is uwe stad, die Gij u verkoren hebt uit al de steden van den gansen aardbodem, wend derhalve uw toorn van haar af.* **Uw heiligen berg; Hebreeuws, den berg uwe heiligheid.** *Zie Ps. 2:6.* want om onzer zonden wil en om onzer vaders ongerechtigheden, zijn Jeruzalem en Uw volk tot versmaadheid bij allen, *Hebreeuws, bij al onze rondommigheden; dat is, bij allen die rondom ons gelegen zijn. Vergelijk Klaagl. 1:8, enz., en Klaagl. 2:15,16, en Klaagl. 3:14, en Ps. 44:14,15,16,17, en Ps.*

79:4, en Ps. 89:42,51. die rondom ons zijn.

17. En nu, o onze God! hoor naar het gebed Uws knechts, Dat is, naar mijn gebed, die uw knecht ben. en naar zijn smekingen; en doe Uw aangezicht lichten Dat is, aanschouw uw heiligdom met een vriendelijk en gunstig gelaat. Van deze manier van spreken, zie Num. 6:25. **over Uw heiligdom**, Dat is, over uwen tempel, of veel meer, over de binnenste plaats des tempels, waar God op de ark of cherubim zat. **dat verwoest is; om des HEEREN wil.** Dat is, doe het niet om onze waardigheid, maar om des Heeren *Christus'* wil. Alzo staat er Jes. 10:27: Het juk zal afgescheurd worden *om des Gezalfden, of om des Messias' wil.* En Ps. 80:16: *Om des Zoons wil;* en ook Ps. 84:10.
18. **Neig Uw oor, mijn God!** Vergelijk de woorden, die de koning Hizkia gebruikt, Jes. 37:17. en hoor, doe Uw ogen op, en **zie onze verwoestingen**, Dat is, hoe jammerlijk wij verwoest zijn. **en de stad, die naar Uw Naam genoemd is;** Dat is, die de stad des Heeren genoemd wordt; zie Deut. 28:10; Amos 9:12; 1 Kon. 14:21. Hebreeuws, *over welke uw naam is of wordt aangeroepen, of uitgeroepen.* **want wij werpen onze smekingen** Zie van deze manier van spreken Jer. 36:7; Ps. 141:2. **voor Uw aangezicht niet neder op onze gerechtigheden**, Dat is, steunende op onze rechtvaardige daden, of werken, of *vanwege.* **maar op Uw barmhartigheden, die groot zijn.**
19. O Heere, hoor! o Heere, vergeef! o Heere, merk op en doe het, vertraag het niet! Om Uws Zelfs wil, o mijn God! Want Uw stad, en Uw volk Zie boven Dan. 9:18. is naar Uw Naam genoemd.
20. Als ik nog sprak, en bad, en beled mijn zonde, en de zonde mijns volks van Israel, en mijn smeking nederwierp Gelijk boven Dan. 9:18. **voor het aangezicht des**

HEEREN, mijns Gods, om des heiligen bergs wil mijns Gods;

21. Als ik nog sprak in het gebed, zo kwam de man Zie boven Dan. 8:15. Gabriel, Zie van den naam en persoon van dezen engel, boven Dan. 8:16. die ik in het begin in een gezicht gezien had, Of, *tevoren, of in het eerste,* te weten in het gezicht van den ram met twee horens en van den bok, Dan. 8. **snellijk gevlogen**, Hebreeuws, *met vermoeidheid;* niet dat de engelen kunnen vermoeid of moede worden, maar het wordt zo gezegd om uit te drukken zulk ene snelheid als, naar ons begrip, vermoeidheid moet veroorzaken. Anders: *in de vlucht.* **mij aanrakende**, Bij dit aanraken, of aanroeren des engels heeft God den profeet gesterkt. Zie onder Dan. 10:19. **omtrent den tijd des avondoffers.** Dat is, in het laatste vierendeel van den dag, ter welker uur het avondoffer placht geofferd te worden; toen de tempel en Joodse godsdienst nog in wezen waren; zie Exod. 28:39,41; Num. 28:4. Te dezer tijd bad ook Elia, 1 Kon. 18:36, enz., zie ook Hand. 3:1. Hieruit nemen sommigen af dat Daniël hier geopenbaard is in welken tijd van den dag *Christus* zichzelf voor onze zonden zou opofferen.
22. En hij onderrichtte *mij* en sprak met mij, en zeide: Daniel! nu ben ik uitgegaan, Te weten uit den hemel, van God gezonden zijnde. **om u den zin te doen verstaan.** Hebreeuws, *het verstand;* namelijk om u te onderrichten van de wederopbouwung der stad Jeruzalem en de herstelling van den staat van het Joodse volk.
23. In het begin uwer smekingen Dat is, van dien tijd af, dat gij hebt begonnen te bidden voor de verlossing van Israël, heb ik bevel ontvangen van u te antwoorden. **is het woord uitgegaan**, Dat is, het bevel. en ik ben gekomen, om *u dat* te kennen te geven; want gij zijt een zeer gewenst *man;* versta dan dit woord, Of, *deze zaak.* en merk op dit gezicht. Of, *leer dit gezicht*, dat is, deze profetie, die ik u zal te kennen geven, wel terdege verstaan.

24. Zeventig Daniël had maar gebeden om de verlossing van zijn volk uit Babel, de Heere geeft hem dat niet alleen, maar oneindig meer, want Hij openbaart hem daarenboven den tijd, wanneer niet alleen de Joden, maar ook zijn ganse volk uit de macht des duivels en der eeuwige verdoemenis door den *Messias* zou verlost worden. **weken** Versta hier *jaarweken*, gelijk Lev. 25:8; elke week van zeven jaren, tezamen makende vier honderd en negentig jaren; waar nu deze vier honderd en negentig jaren beginnen en waar zij eindigen, daarvan is verscheiden gevoelen. Sommigen beginnen ze van het eerste jaar der monarchie van *Cyrus*, en eindigen ze in den dood van *Christus*; hetwelk wel de eenvoudigste mening schijnt te zijn, uit Jes. 44:28, en Jes. 45:13; 2 Kron. 36:22,23; Ezra 1:1, enz.; doch anderen beginnen ze van het zevende jaar van *Artaxerxes Longimanus*, en eindigen ze ook in den dood van *Christus*. Anderen beginnen ze van het tweede jaar van *Darius Nothus*, en eindigen ze in de versterking van Jeruzalem door *Titus*. Van welk alles de verstandige lezer zal mogen oordelen. **zijn bestemd** Te weten van God. Hebreeuws, *zijn afgehouden*, of *afgesneden*; dat is bescheiden, besloten. **over uw volk**, Gedurende welke uw volk en uw heilige stad zal overkomen hetgeen ik u straks zal openbaren. **en over uw heilige stad, om de overtreding te sluiten**, Of, *om op te sluiten*, of *om te bedwingen de overtreding*. Anders: *dat Hij*, te weten *Christus de overtreding besluit*; dat is, dat hij voor de zonden des volks genoeg doe, opdat dezelve als in een kerker besloten worden, dat zij niet meer voor Gods aangezicht komen. **en om de zonden te verzegelen**, Dat is, om te bedekken de zonden der uitverkorenen, dat zij voor het aangezicht van God niet komen. Dit heeft *Christus* door zijnen dood teweeg gebracht. Anders: *om de zonden te verdelgen*. **en om de ongerechtigheid te verzoenen**, Te weten door de offerande van *Christus* aan het kruis. **en om een eeuwige gerechtigheid aan te brengen**, Hebreeuws, *ene gerechtigheid der eeuwigheden*, door welke alleen zij, die ooit

gerechtvaardigd zijn en rechtvaardig zullen worden, moeten gerechtvaardigd worden voor God, Hebr. 9:12. Deze gerechtigheid is gelegen in de vergeving der zonden en toerekening der gerechtigheid van *Jezus Christus*. **en om het gezicht, en den profeet te verzegelen**, Dat is, de profetie, te weten de profetieën der profeten van *Christus'* lijden en de heerlijkheid daarop volgende, 1 Petr. 1:11, welke God den profeten door gezichten heeft geopenbaard. **en om de heiligheid der heiligheden** Dat is, den Heere *Christus*, die daar is het waarachtige heilige der heiligen, omdat in Hem al de schatten van heiligheid, rechtvaardigheid, en ook van wijsheid en kennis van God verborgen zijn, ons ten goede; en dat Hij is de ware ark des verbonds, door welchen God de woorden des levens tot de wereld spreekt; de rechte genadestoel, door welchen wij de verzoening hebben, enz. **te zalven**. Te weten met den Heiligen Geest; dat is als in te wijden en te bereiden tot zijn zaligmakend ambt.

25. Weet dan, en versta: Onze Heere *Jezus Christus* doet even deze zelfde vermaning, aangaande deze profetie; Matth. 24:15. **van den uitgang des woords**, Dat is, van dien tijd af, dat er een bevel zal uitgaan dat men het volk, *te weten het Joodse volk* wederbrengen, dat is loslaten zal uit de Babylonische gevangenschap, en hetzelfde Jeruzalem herbouwen zal. Versta hier door *het woord* het bevel, gelijk Dan. 9:23, te weten het bevel van *Cyrus*, naar sommiger gevoelen. Zie 2 Kron. 36:22,23, en Ezra 1:1, en boven de aantekening Dan. 9:24, van het begin der zeventig weken. Anders: *om weder te brengen*; dat is, om weder ter hand te stellen; te weten de vaten des tempels, die uit den tempel naar Babel gevoerd waren. Anders: *om te herstellen*, namelijk den staat der kerk en der regering. **om te doen wederkeren, en om Jeruzalem te bouwen, tot op Messias** Dat is, tot op *Christus*, het Hebreeuwse woord *Messias*, *hetwelk even hetzelfde, dat Christus betekent, namelijk een gezalfde* staat ook Joh. 1:42, en Joh. 4:25. **den Vorst, Of, leidsman**, gelijk

Jes. 55:4, of *hertog*, gelijk 2 Sam. 7:8, en 2 Kon. 20:5. **zijn zeven weken, en twee en zestig weken; de straten, Hebreeuws, *de straat en de gracht*. Anders: *uitgehouden gracht*. Versta dit van de stadsgrachten. en de grachten zullen wederom gebouwd worden, doch in benauwdheid der tijden.** Want al wat onder Ezra aan de muren gebouwd was, dat werd kort daarna door de vijanden der Joden weder omvergeworpen, en de poorten met vuur verbrand. En onder *Nehemia* moesten zij bouwen met den troffel in de ene en het geweer in de andere hand, Neh. 4:17; waarom de Joden zich zozeer haastten, dat zij het gebouw van den muur optrokken in twee en vijftig dagen.

26. En na die twee en zestig weken

Namelijk na de negen en zestigste week, want de zeven voorgenoemde weken moeten bij deze twee en zestig weken gevoegd worden. **zal de Messias uitgeroeid worden,** Het Hebreeuwse woord betekent somtijds zoveel als een misdadiger om het leven brengen. Zie Lev. 17:4. **maar het zal niet voor Hem zelve zijn;** Dat is, niet tot zijn voordeel, maar tot voordeel van zijne uitverkorenen; of niet om zijner zonden wil. Anders, *doch Hij zal gene schuld hebben, of maar zonder zijne misdaad. Of, zonder enige schuld. Anders, en zal geen helper hebben.* Zie Dan. 11:44. Anders, *en niet meer zijn;* te weten onder de mensen, opgenomen zijnde ter rechterhand des Vaders. Vergelijk Gen. 5:24. **en een volk des vorsten,** Dat is, het heirleger der Romeinen. **hetwelk komen zal, zal de stad en het heiligdom verderven, en zijn einde zal zijn met een overstromende vloed,** Te weten het einde, hetwelk de Romeinse vorst het Joodse volk zal aanbrenge. Of, het laatste dat hij het Joodse volk zal aandoen. **en tot het einde toe zal er krijg zijn, en vastelijk besloten verwoestingen.** De zin is: Zij zijn vastelijk besloten, en de tijd is precies bestemd, wanneer zij komen en wanneer zij ophouden zullen. Sommigen verstaan dit aldus: Totdat

Gods oorlog tegen zijn volk een einde hebbe, zijn de verwoestingen precies bestemd.

27. En hij zal velen het verbond versterken Of, *voortreffelijken;* te weten de uitverkorenen en gelovigen. **een week;** Dat is, zeven jaren, in het midden van welke de Heere *Christus* is gedood, en in den overigen tijd hebben de apostelen de Joden met het *Evangelie* van *Christus* bediend. **en in de helft der week** Te weten in het midden van die zeventigste week. **zal hij het slachtoffer en het spijsoffer doen ophouden,** Te weten door zijnen dood, die een offerande en slachtoffer is, waardoor alle heiligen in der eeuwigheid geheiligd worden, voor welken al de Levietische offeranden verdwenen zijn, gelijk de schaduw voor de zon. Want hoewel zij nog een weinig tijds na de hemelvaart van *Christus* geduurd hebben, zo heeft nochtans met den dood van *Christus* straks al hare wettelijkheid en nuttigheid opgehouden. **en over den gruwelijken Hebreeuws, *over den vleugel Of, benden.* Zie Ezech. 12:14. *der verfoeiselen, of verfoeiingen.* Versta, het verfoeilijke heidense Romeinse krijgsvolk, *Matth. 24:15*, over hetwelk een krijgsoverste zal zijn, die deze verwoesting zal aanrichten naar Gods rechtvaardig oordeel. **vleugel Of, benden.** Zie Ezech. 12:14. **zal een verwoester zijn, ook tot de voleinding toe,** Zie de aantekening Jer. 4:27. **die vastelijk besloten zijnde,** Zie Jes. 28:22. **zal uitgestort worden over den verwoeste.****

Daniël 10

1. In het derde jaar Te weten in het derde jaar nadat hij het rijk van Babylonië had ingenomen, gelijk Jesaja voorzegt had, Jes. 45:1. van Kores, Hebreeuws, *Coresch*. den koning van Perzie, werd aan Daniel, wiens naam genoemd werd Beltsazar, Zie Dan. 1:7, in de aantekening. **een zaak geopenbaard, Of, een woord.** en die zaak is de waarheid, doch *in een gezetten groten tijd;* Of, *doch de bestemde tijd was lang.* De zin is: Het zal nog lang aanlopen eer het zal vervuld worden. Zie

onder Dan. 10:14, namelijk van het derde jaar van *Cyrus* af tot aan den jongsten dag, gelijk af te nemen is uit Dan. 12:2. Alhoewel sommigen, dit duidende op de Joodse natie alleen, dezen langen gezetten tijd duiden op het einde van de vervolgingen van *Antiochus*. Anders: *en daar was een groot heirleger*. Dan zou de zin wezen: *En Daniël zag in dit gezicht een groot heirleger der engelen*. Anders: *daar zal een grote strijd zijn*. Zie de aantekening Job 7:1, en Job 14:14; Jes. 40:2. en hij verstond die zaak, en hij had verstand van het gezicht. In hetwelk hem deze zaak geopenbaard werd. De zin is: Hij verstond zeer wel hetgeen hem in dit gezicht geopenbaard werd.

2. In die dagen was ik, Daniel, treurende drie weken der dagen. Dat is, drie volle weken. Zie de aantekening Gen. 29:14. Deze weken worden hier genoemd *weken der dagen*, om die te onderscheiden van de jaarweken, waarvan te zien boven Dan. 9:24.
3. Begeerlijke spijs at ik niet, Dat is, ik at geen lekkere spijs, of ik had geen lekkere spijs gegeten. Hebreeuws, *spijs*, of *brood der begeerten*. en vlees of wijn kwam in mijn mond niet; ook zalfde ik mij gans niet, Hebreeuws, *zalvende zalfde ik mij niet*, gelijk dit bij de Oosterse volken zeer gebruikelijk was, voornamelijk als zij vrolijk waren. Zie Ruth 3:3; Ps. 23:5, en Ps. 104:15. totdat die drie weken der dagen vervuld waren.
4. En op den vier en twintigsten dag Namelijk van hetzelfde derde jaar, Dan. 10:1. der eerste maand, Genoemd *Abib*, of *Nisan*, overeenkomende ten dele met onzen Maart, ten dele met onzen April, zijnde bij de Hebreëen de eerste maand der lente, ter welker tijd in het Joodse land, alsook in Egypte, men den gerstenoogst placht te hebben, waarom zij ook genoemd werd de maand der eerste vruchten. zo was ik aan den oever der grote rivier, Hebreeuws, *aan de hand*, of *aan de zijde*. welke is *Hiddekel*. Ene rivier in Assyrië, anders *Tygris* genoemd. Zie Gen. 2:14.

5. En ik hief mijn ogen op, en zag, en ziet, er was een Man Te weten *Christus*, gelijk enigen afnemen uit Dan. 12:6,7; Openb. 1:13,14,15, en Openb. 10:5; die te dien tijde in de gedaante van een man verschenen is. met linnen bekleed, Te weten met kostelijk lijnwaad, gelijk de koningen en priesters plegen te dragen; zie Lev. 6:10, en Lev. 16:4. en Zijn lenden waren omgord met fijn goud van *Ufaz*. Zie van *Ufaz*, Jer. 10:9. Sommigen verstaan door dit goud, de heiligheid, reinheid en heerlijkheid van *Christus*, waarmede Hij versierd en als omgord is.
6. En Zijn lichaam was gelijk een turkoois, Hebreeuws, *Tharsis*. Anders *beryllus thalassius*, die gelijk enigen menen hemelsblauw is, naar sommiger gevoelen betekenende dat *Christus* de Heere van den hemel is; 1 Cor. 15:47. en Zijn aangezicht gelijk de gedaante des bliksems, Gelijk de bliksem schijnt van het ene einde der wereld tot het andere, alzo ook *Christus* de Heere, die overal tegenwoordig is. Vergelijk Matth. 24:27. en Zijn ogen gelijk vurige fakkelen, Daar is niets zo verborgen of de scherpziende en vurige ogen van *Christus* dringen er door, vergelijk Openb. 1:14, en Openb. 19:12. en Zijn armen Met zijne armen en handen zijne vijanden verbrekende, en met zijne voeten Met zijne armen en handen zijne vijanden verbrekende, en met zijne voeten hen vertredende, gelijk Openb. 1:15. hen vertredende, gelijk Openb. 1:15. en Zijn voeten Met zijne armen en handen zijne vijanden verbrekende, en met zijne voeten hen vertredende, gelijk Openb. 1:15. gelijk de verf van gepolijst koper; en de stem Zijner woorden was gelijk de stem ener menigte. Of, *de stem van een gedruis*, of *bruisen der zee*, of *grote wateren*. Want het Hebreeuws woord betekent zowel een *gedruis*, als *ene menigte*, Openb. 1:15; en wordt van *Christus* gezegd dat zijne stem was als het geruis van vele wateren; zij wordt wijd en breed gehoord en zij bekeert vele mensen. Vergelijk Ezech. 1:24.

7. En ik, Daniel, alleen zag dat gezicht, God heeft Daniël alleen de ogen geopend. Zulks is ook geschied met Paulus; Hand. 9:7. maar de mannen, die bij mij waren, zagen dat gezicht niet; doch een grote verschrikking viel op hen, Zonder twijfel toen zij die grote stem hoorden. en zij vloden, om zich te versteken.
8. Ik dan werd alleen overgelaten, en zag dit grote gezicht, en er bleef in mij geen kracht overig; en mijn sierlijkheid De schoonheid van mijn aangezicht. De zin is dat hij door schrik en vrees werd als een dode man, die gene schoonheid heeft, zijnde zijne gedaante geheel veranderd en verdorven. werd aan mij veranderd in een verderving, zodat ik geen kracht behield.
9. En ik hoorde de stem Zijner woorden; en toen ik de stem Zijner woorden hoorde, zo viel ik in een diepen slaap Gelijk boven Dan. 8:18. op mijn aangezicht, met mijn aangezicht ter aarde.
10. En ziet, een hand roerde mij aan, Te weten de hand van den engel Gabriël. Zie Dan. 8:18, en Dan. 9:21. en maakte, dat ik mij bewoog op mijn knieën, en de palmen mijner handen. Hij wil zeggen dat hij zo zwak was, dat hij op zijne voeten niet staan kon, maar dat hij als op handen en voeten kroop of steunde.
11. En Hij zeide tot mij: Daniel, gij zeer gewenste man! Of, *gij allergewenste man*. Zie boven Dan. 9:23. merk op de woorden, die Ik tot u spreken zal, en sta op uw standplaats, Dat is, sta aan, of op uwe plaats waar gij straks gestaan hebt. Zie Neh. 8:8. want Ik ben alnu tot u gezonden; en toen Hij dat woord tot mij sprak, Of, *gesproken had*. stond ik bevende.
12. Toen zeide Hij tot mij: Vrees niet, Daniel! want van den eersten dag aan, dat gij uw hart begaaft, om te verstaan Of, *om aan te merken*, gelijk Dan.

10:11, namelijk om te verstaan wat gelegenheid het in toekomstige tijden met de kerk van God hebben zou, also de zeventig weken voleind en den tempel, mitsgaders de stad Jeruzalem, nog niet opgebouwd werden. en om uzelf te verootmoedigen, Of, *te kwellen*, namelijk met vasten en treuren. Zie Lev. 16:29. voor het aangezicht uws Gods, zijn uw woorden gehoord, Dat is, uw gebed verhoord, te weten met hetwelk gij begeerd hebt te verstaan den staat van uw volk. Vergelijk met Dan. 10:14. en om uwer woorden wil Te weten om u te onderrichten van den toekomstigen staat van uw volk, gelijk gij begeerd hebt. ben Ik gekomen.

13. Doch de vorst des koninkrijks van Perzie Dat is, naar sommiger gevoelen een kwade engel. Vergelijk Ef. 6:12. Doch anderen verstaan door dezen vorst *Cambyzes*, die in het afwezen van zijnen vader het rijk regeerde, terwijl zijn vader *Cyrus* in andere landen krijg voerde. stond tegenover Mij Dat is, hij stond tegen mij, en ik heb hem tegenstand gedaan, dewijl hij kwade aanslagen tegen uw volk voorhad, namelijk tot verhindering van den bouw der stad en van den tempel, hetwelk God voor een korten tijd heeft toegelaten, om zijn volk des te meer tot ijver in het gebed op te scherpen en tot rechte boetvaardigheid. een en twintig dagen; Dat is, drie weken lang. Zie boven Dan. 10:2,3. De zin is, dat is de oorzaak waarom ik niet eer tot u gekomen ben, gelijk ik gedaan zou hebben indien ik hierdoor niet ware verhinderd geweest. en ziet, Michael, Enigen verstaan door Michael den Heere *Christus* zelf, die zijne dienaars bijstaat en hun kracht en sterkte geeft. Anderen menen dat *Michael* de naam van een aartsengel is, betekende, *wie is gelijk God?* Daarom houden verscheidenen *Michael* voor een geschapen engel, omdat hier staat: *Een van de eerste vorsten*, en verklaren dat aldus: Een van de engelen, die tot vorsten gesteld zijn over de volken, hetwelk op *Christus* niet past, die het hoofd van de engelen is. een

- van de eerste vorsten, kwam om Mij te helpen, en Ik werd aldaar gelaten bij de koningen van Perzie.
14. Nu ben Ik gekomen, om u te doen verstaan, hetgeen uw volk bejegenen zal Dat is, uwen landslieden, den Joden. in het vervolg der dagen, Of, *in het laatste der dagen*, in toekomstige tijden. Zie boven Dan. 2:28. want het gezicht is nog voor *vele* dagen. Anders: *want daar is nog een gezicht voorhanden van dezelfde dagen. Nog een* te weten behalve die gezichten, die gij tevoren gezien hebt, Dan. 7, Dan. 8.
15. En toen Hij deze woorden met mij sprak, Hebreeuws, *naar deze woorden*; dat is, zo en zo. sloeg ik mijn aangezicht ter aarde, Hebreeuws, *gaf ik*. en ik werd stom. Of, *ik was stom*.
16. En ziet, *Een*, den mensenkinderen gelijk, Hebreeuws, *naar de gelijkenis der mensenkinderen*. Zie van dezen persoon breder boven Dan. 10:5,7. raakte mijn lippen aan, toen deed ik mijn mond open, en ik sprak, en zeide tot Dien, Die tegenover mij stond: Versta hierbij: *en met mij sprak*. Mijn Heere! om des gezichts wil keren zich mijn weenen over mij, Of, *mijne weeën overvallen mij*. Het Hebreeuwse woord betekent eigenlijk die weeën, bange smarten en pijnen der barende vrouwen. Zie de aantekening 1 Sam. 4:19. Anders: *mijne ingewanden keerden zich in mij om*. zodat ik geen kracht behoude.
17. En hoe kan de knecht van dezen mijn Heere spreken met dien mijn Heere? Te weten die zo voortreffelijk, heerlijk en aanzienlijk is. Want wat mij aangaat, Hebreeuws aldus, *en ik, van nu staat gene kracht in mij*. van nu af bestaat geen kracht in mij, en geen adem is in mij overgebleven. Vergelijk Gen. 7:22; Jes. 2:22; belangende het woord *adem*.
18. Toen raakte mij wederom aan Of, *nog meer aan*. Hebreeuws, *en hij voegde er bij, en raakte aan mij*. Een, als in de

gedaante van een mens; en Hij versterkte mij.

19. En Hij zeide: Vrees niet, gij zeer gewenste man! Zie boven Dan. 9:23. vrede zij u, wees sterk, Of, *verman u, ja verman u*. ja, wees sterk! En terwijl Hij met mij sprak, werd ik versterkt, Dat is, ik greep een moed, ik vermande mij. en zeide: Mijn Heere spreke, want Gij hebt mij versterkt.
20. Toen zeide Hij: Weet gij, Te weten om aan te wijzen wat uw volk zal overkomen, gelijk voorzeggd is boven Dan. 10:14. waarom dat Ik tot u gekomen ben? Doch nu zal Ik wederkeren om te strijden Dat is, om het kwade voornemen tegen de kerk Gods tegen te staan. tegen den vorst der Perzen; Zie boven Dan. 10:13. en als Ik zal uitgegaan zijn, Te weten uit Perzië. ziet, zo zal de vorst van Griekenland komen. Dat is, naar sommiger gevoelen, een kwade engel. Doch anderen verstaan door dezen vorst *Alexander den Grote*.
21. Doch Ik zal u te kennen geven, hetgeen getekend is Dat is, hetgeen in den onveranderlijken raad Gods besloten is. in het geschrift der waarheid; en er is niet een, Geen mens. die zich met Mij versterkt Dat is, die mij helpt. tegen dezen, Te weten gouverneurs van Perzië, of *in deze zaak*. dan uw vorst Michael. Zie Dan. 10:13.

Daniël 11

1. Ik nu, Dit spreekt nog de engel, die in het Dan. 10: had aangevangen met Daniël te spreken. ik stond in het eerste jaar van Darius den Meder, Hebreeuws, *mijn staan was*. om hem te versterken en te stijven. Te weten om *Darius* bijstand te doen en zijn rijk vast staande te houden.
2. En nu, ik zal u de waarheid te kennen geven; De rechte en ware vertelling van den toekomstigen stand van het Perzische rijk en van uw volk. ziet, er

zullen nog drie koningen in Perzie Te weten na *Cores*. Deze drie zijn *gelijk sommigen menen Cambyzes, Smerdis, Darius Hystaspes* en de vierde Te weten *Xerxes*, de zoon van *Darius Hystaspes*, die al de koningen der Perzen in rijkdom is teboven gegaan; eerst genoemd *een schrik*, daarna *een spot van Griekenland*. is *Xerxes*. Anderen *die Smerdis voorbijgaan, omdat hij onwettelijk onder den valschen naam van Smerdis den zoon van Cambyzes het koninkrijk ingenomen en maar zeven maanden geregeerd heeft* tellen deze koningen aldus: *Cambyzes, Darius, Xerxes*, die de laatste is van de drie, de vierde Te weten *Xerxes*, de zoon van *Darius Hystaspes*, die al de koningen der Perzen in rijkdom is teboven gegaan; eerst genoemd *een schrik*, daarna *een spot van Griekenland*. van *Cyrus* af te rekenen, die de eerste monarch in Perzië was. **staan, en de vierde** Te weten *Xerxes*, de zoon van *Darius Hystaspes*, die al de koningen der Perzen in rijkdom is teboven gegaan; eerst genoemd *een schrik*, daarna *een spot van Griekenland*. zal verrijkt worden met grote rijkdom, meer dan al *de anderen*; en nadat hij zich in zijn rijkdom zal versterkt hebben, zal hij ze allen verwekken Te weten al zijne onderzaten, onder zich hebbende honderd zeven en twintig provinciën, Esth. 1:1. tegen het koninkrijk van Griekenland.

3. Daarna zal er een geweldig koning opstaan, Te weten *Alexander de Grote*, die de Perzische monarchie onder zijn gebied gebracht heeft, mitsgaders nog andere koninkrijken meer. die met grote heerschappij heersen zal, en hij zal doen naar zijn welgevallen. Dat is hij zal gelukkig en voorspoediglijk uitrichten alles wat hij in handen nemen zal, want God was met hem, besloten hebbende hem tot een monarch te verheffen. Zie Dan. 7:6, en Dan. 8:5.
4. En als hij zal staan, Dat is, als hij zal gekomen zijn tot zijn hoogste geweld en bloei. zal zijn rijk gebroken, en in de vier winden des hemels verdeeld worden, Zie boven Dan. 8:8. maar niet aan zijn nakomelingen, Dat is, niet aan

zijne kinderen, noch bloedverwanten of nakomelingen. *Alexander de Grote* heeft twee zonen nagelaten, te weten *Alexander* uit zijne huisvrouw *Roxane*, en *Hercules* uit *Barsine*, welke beiden door *Cassander* gedood zijn, opdat hij het rijk van Macedonië, na den dood van *Alexander den Grote*, mocht innemen. ook niet naar zijn heerschappij, Dat is, niet met zulke macht en heerschappij als hij geheerst en geregeerd heeft. **waarmede hij heerste; want zijn rijk zal uitgerukt worden,** Het is in vier delen verscheurd geworden. **en dat voor anderen dan deze.** De zin is dat de monarchie van *Alexander*, na zijn dood zou verscheurd en verdeeld worden, en dat zijne kinderen of nakomelingen, gelijk in het voorgaande gezegd is, geen deel daarvan krijgen zouden, maar vier vorsten, die van zijnen bloede niet waren, zouden het onder zich delen.

5. En de koning van het Zuiden, Dat is, de koning van Egypte, te weten *Ptolomeus*, de zoon van *Lagus*. die een van zijn vorsten is, Te weten een der vorsten van *Alexander den Grote*. En versta hier door *vorsten* landvoogden of stadhouders. zal sterk worden; doch *een ander* zal sterker worden dan hij, Te weten van *Ptolomeus Lagus*. en hij zal heersen; zijn heerschappij zal een grote heerschappij zijn.
6. Op het einde nu van *sommige* jaren, Te weten nadat zij enige jaren tegen elkander zullen geoorloofd hebben; te weten omtrent zeventig jaren na den dood van *Alexander den Grote*, naar sommiger rekening. zullen zij zich met elkander bevrienden, Te weten de koning van Egypte *Ptolomeus Filadelfus*, de zoon van *Ptolomeus Lagus*, en de koning van Syrië, *Antiochus Theos*, de neef of zoonszoon van *Seleucus Nicanor*. en de dochter des konings van het Zuiden Genaamd *Berenice*, de dochter van *Ptolomeus Filadelfus*. zal komen tot den koning van het Noorden, Dat is, zal trouwen met *Antiochus Theos*; dat is *Antiochus de god*, koning van het noorden; dat is, van *Azië*, en

van *Syrië*, aan het noorden gelegen, ten aanzien van het Joodse land. **om billijke voorwaarden te maken;** Hebreeuws, *om billijkheden, of richtigheden te maken;* dat is, om de zaken te beslechten en effen te maken. Anderen nemen het op het huwelijk van *Berenice* en *Antiochus Theos*, waarvan de engel zou spreken naar hunlieder mening, hoewel het inderdaad geen billijk werk was, maar een gruwelijke bloedschande, want de huisvrouw, die *Antiochus Theos* toen al had, was de zuster van *Berenice*, bij welke hij twee kinderen had, daarom heeft de Heere dit huwelijk vervloekt, en in stede van vrede is er een bloedige oorlog uit ontstaan. **doch zij zal de macht des arms niet behouden,** Dat is, *Berenice* zal niet zijn als een sterke arm, om te maken dat de vrede tussen die beide koningen bestendig blijve. Anders: *Doch de arm zal de kracht niet behouden.* Zie boven Dan. 2:43. **daarom zal hij, noch zijn arm,** Te weten *Ptolomeus*, koning van het zuiden met *Berenice* zijne dochter, die hij gebruikt als een arm, om een vasten vrede te maken. Anderen verstaan door *hij, Antiochus Theos*, en door *zijn arm* zijne kracht. **niet bestaan; maar zij zal overgegeven worden,** Te weten *Berenice*, en het gezelschap dat met haar gekomen was, mitsgaders haar vader en haar man, die haar gesterkt en groot gemaakt heeft, verstotende haar zuster *Laodice*, die hij tevoren getrouwd had; zij zullen altemaal van den Heere gestraft en in de handen van hunne vijanden overgeleverd worden. *Laodice* heeft haren zoon *Seleucus Callinicus* opgeruid, dat hij de stad, in welke *Berenice* was, belegerd heeft; die overwonnen hebbende, heeft hij *Berenice* met al haar gezelschap gedood. Ook is *Antiochus Theos* door venijn van *Laodice* ellendig omgebracht. Zie *Appianus van de Syrische oorlogen*. **en die haar gebracht hebben, en die haar gegenerend heeft,** Anders: *en die van haar geboren is*, te weten haar jongste zoon, die toen nog een kind was, maar hij is evenwel mede omgebracht. **en die haar gesterkt heeft in die tijden.** Te weten *Antiochus Theos*, die *Berenice* verheven heeft

tot de koninklijke macht en grootheid, verstotende haar zuster *Laodice*, zijn eerste huisvrouw, die hem daarom heeft doen vergeven.

7. Doch uit de spruit van haar wortelen

De zin is: *In den staat*, dat is in het rijk van *Ptolomeus Filadelfus*, zal *Ptolomeus Euergetes* zijn zoon opvolgen als een spruit of tak uit zijnen stronk, uit welke *Berenice* ook gesproten is, want *Ptolomeus Euergetes* was de broeder van *Berenice*, die in zijns vaders *Ptolomeus Filadelfus* staat opgevolgd zijnde, zijns zusters dood gewroken heeft aan *Seleucus Callinicus*, den koning in Syrië. **zal er een opstaan in zijn staat, die zal met heirkraft komen,** Om te wreken den dood van zijn zuster *Berenice*. **en hij zal komen tegen die sterke plaatsen des konings van het Noorden,** Te weten van *Seleucus Callinicus*, die koning van Syrië was. **en hij zal tegen dezelve doen,** Dat is, hij zal uitrichten hetgeen hij voornemen zal te doen; hij zal den dood van zijn zuster *Berenice* wreken aan den koning van Syrië, hem afnemende het grootste deel van zijn koninkrijk. **en hij zal ze bemachtigen.**

8. Ook zal hij hun goden,

Te weten, de afgoden der Syriërs. Meermalen wordt het woord goden gebruikt voor afgoden, of beelden der afgoden. Vergelijk Exod. 12:12. **met hun vorsten, met hun gewenste vaten** Hebreeuws, *vaten hunner begeerten*. **van zilver en goud, in de gevangenis naar Egypte brengen; en hij zal enige jaren staande blijven** Groter en machtiger zijnde dan de koning tegen het noorden. Zie het volbrengen dezer voorzeggingen in *Polyb.* in het 5 boek *Appian.* van de Syrische oorlogen, en *Josef.* in het 5 boek tegen *Appian.* Anders: *hij zal enige jaren langer bestendig blijven dan de koning van het noorden.* Enigen schrijven dat deze *Ptolomeus* geregeerd heeft zes en twintig jaren lang. **boven den koning van het Noorden.**

9. Alzo zal de koning van het Zuiden

Ptolomeus Euergetes. in het koninkrijk komen, Te weten in het koninkrijk van

Seleucus Callinicus, den koning van het noorden. en hij zal wederom Daartoe genoodzaakt zijnde door oproeren, die in zijn land opgerezen waren; anderszins was er grote mogelijkheid dat hij het gehele koninkrijk van *Syrië* zou hebben in genomen gehad. *Inst. lib. 27.* Anderen zetten *Dan. 11:9* aldus over: *En men zal in het koninkrijk des konings van het zuiden komen, weshalve hij wederkeren zal.* in zijn land trekken.

10. Doch zijn zonen Te weten de zonen van *Seleucus Callinicus*, koning van het noorden. De zonen van dezen waren *Seleucus Ceraunus* en *Antiochus de Grote*. zullen zich *in strijd* mengen, en zij zullen een menigte van grote heiren verzamelen; en *een van hen* zal snellijk komen, *Hebreeuws, zal komende komen;* te weten om tegen *Ptolomeus Euergetes* te oorlogen, als hij het minst dat vermoedde. *Appian.* en als een vloed overstromen en doortrekken; Dat is, doorbreken, overstromen, te weten tot aan Egypteland trekkende door *Syrië* en het Joodse land tot *Rafiam* toe, weder innemende die plaatsen, die zijnen vader door den koning van Egypte waren afgenomen geweest. en hij zal wederom komen, Te weten in Egypte, tegen *Ptolomeus Filopator*, den zoon van *Ptolomeus Euergetes*. Hij is met een machtig heirleger weder te velde gekomen, en nadat hij den koning van Egypte geslagen had, is er geschied hetgeen hier volgt op het einde van *Dan. 11:10.* en zich *in den strijd* mengen, tot aan zijn sterke plaats toe. Te weten de vaste stad van den koning van Egypte genoemd *Rabbattamessana* of *Rafiam* aan de grenzen van Egypte gelegen, welke vaste stad hij *Ptolomeus* zal afnemen. *Polyb. lib. 5.*

11. En de koning van het Zuiden *Ptolomeus Filopator* de zoon van *Euergetes*, zal tegen *Antiochus den Grote* met bitteren toorn ontstoken worden. zal verbitterd worden, en hij zal uittrekken, en strijden tegen hem, tegen den koning van het Noorden, die ook een grote menigte oprichten zal, Dat is, die

ook een groot heirleger te velde brengen zal. doch die menigte De menigte van *Antiochus*, of het krijgsheir zal door *Filopator* overwonnen worden. Lees *Polyb.* in het 5 boek, *Strab.* in het 16 boek *Geogra.* zal in zijn hand gegeven worden.

12. Als die menigte Dat is, als de heirkracht van *Antiochus den Grote* zal verslagen zijn. Zie het derde boek der *Maccabeën*, en *Josef.* in het 12 boek van de Joodse oudheid, hoofdstuk 3. Deze slag, in welchen *Antiochus* overwonnen is, is geschied bij *Rafiam*, *Polyb. lib. 5.* zal weggenomen zijn, zal zijn hart zich verheffen, Te weten het hart van *Ptolomeus Filopator.* en hij zal er *enige* tien duizenden nedervellen; Dat is, vele duizenden, zo van het heirleger zijns vijands, alsook van de Joden. evenwel zal hij niet gesterkt worden. Overmits hij uit hoogmoed zijnen vijand *Antiochus* verachten en de overwinning niet vervolgen zal. Ook zal hij kort daarna sterven.

13. Want de koning van het Noorden *Antiochus de Grote.* zal wederkeren, en hij zal een groter menigte dan de eerste was, oprichten; en aan het einde van de tijden der jaren, Dat is, na die tijden, na enige jaren, te weten als *Ptolomeus Filopator* zal gestorven zijn, en zijn zoon *Epifanes*, nog een kind zijnde, in zijne plaats zal gekomen zijn, welchen hij in zijn land vallen zal. zal hij snellijk komen Anders, zal hij elke reis komen, of nu en dan komen, of dikwijls komen. *Hebreeuws, zal hij komende komen.* met een grote heirkracht, en met groot goed.

14. Ook zullen er in die tijden velen opstaan Te weten Joden, of andere omliggende koningen en volken met *Antiochus* aanspannende. tegen den koning van het Zuiden; Tegen *Ptolomeus*, zich voegende bij *Antiochus.* en de scheurmakers uws volks *Hebreeuws, de kinderen des verbrekers; of doorbrekers van uw volk;* o Daniël, dat is, uit de Joden, die met hunne handelingen de republiek als in stukken scheuren. Sommigen

verstaan dit van den priester *Onias* en zijn aanhang, die naar Egypte zijn getrokken, en hebben aldaar een tempel en altaar opgericht, voorgevende dat zij dat deden om te bevestigen het gezicht of de profetie van *Jesaja*, Jes. 19:19,21: *Te dien dage zal de HEERE een altaar hebben in het midden van Egypteland, enz. zullen verheven worden, Namelijk tot eer, of zullen zich verheffen, dat is, opwerpen, om scheuring aan te richten. om het gezicht* Dat is, opdat God aldus deze profetie van Daniël bevestigt, de harten zijner uitverkorenen des te meer van de overige delen derzelve verzekerd worden. Anderen verstaan het van hun voornemen om de profetie van Jes. 19:19,21 naar hunne beduiding te vervullen. *te bevestigen, Hebreeuws, te doen staan. doch zij zullen vallen. Hebreeuws, struikelen, aanstoten; dat is, zij zullen teniet komen.*

15. En de koning van het Noorden *Antiochus de Grote* zal komen tegen *Ptolomeus Epifanes*. En hier wordt gesproken van den tweeden tocht van *Antiochus* tegen *Epifanes*. zal komen, en een wal opwerpen, Zie de aantekening 2 Sam. 20:15; Jer. 32:24, en Jer. 33:4. De zin is, hij zal ze belegeren en innemen. en vaste steden innemen; Hebreeuws, *ene stad der vastigheden; dat is, enige stad hoe vast ze zij, zal hij innemen. en de armen van het Zuiden* Dat is, de kloeke veldoversten en kapiteins van den koning van het zuiden, dat is van Egypte. Van het woord *armen* voor *oversten*; zie Ezech. 31:17, enz. zullen niet bestaan, noch zijn uitgelezen volk, Hebreeuws, *noch het volk zijner uitgelezenen. ja,* De zin is: Dat noch de oversten noch de soldaten van den koning van Egypte, zullen iets tegen *Antiochus den Grote* vermogen. er zal geen kracht zijn om te bestaan.

16. Maar hij, Te weten *Antiochus*, de koning van het noorden. die tegen hem komt, Tegen *Ptolomeus Epifanes*. zal doen naar zijn welgevallen, en niemand zal voor zijn aangezicht bestaan; hij zal ook staan in het land des sieraads,

Dat is, in het Joodse land. Zie de aantekening boven Dan. 8:9. Anderen: *in het land Zebi*. Daniël geeft met deze woorden te verstaan dat *Antiochus* niet alleen Egypte zou aantasten, maar ook *Judea*, hetwelk hij den Joden tevoren zegt, opdat zij zouden weten dat het alles geschiedt door de voorzienigheid van God. en de verderving zal in zijn hand wezen. Dat is, hij zal het gehele Joodse land kunnen verderven. Of de zin is: Hij zal kunnen doen en volbrengen wat hij wil. Alzo wordt het woord *voleinding* somtijds genomen voor vervulling en volbrenging, maar meest betekent het een uiterste verderving. Zie Gen. 18:21. Zie de vervulling dezer profetie bij *Josefus lib. 12. Antiq.cap. 3, en Polyb.lib. 11.*

17. En hij zal zijn aangezicht stellen, om met de kracht zijns gansen rijks te komen, Te weten tegen *Ptolomeus Epifanes*, den koning van Egypte. en hij zal billijke voorwaarden medebrengen, Hebreeuws: *En billijkheden met hem Te weten Ptolomeus Epifanes, den koning van Egypte.; Of: en daar zal gerechtigheid met hem Te weten Ptolomeus Epifanes, den koning van Egypte. zijn.* Zie voren Dan. 11:6. en hij zal het doen; *Hij zal het doen, of hij zal ze doen; dat is, hij zal ze voltrekken, te weten de beloofde voorwaarden, doch niet oprecht, maar arglistig, totdat hij gelegenheid zou vinden om zijn bedrog in het werk te stellen. want hij zal hem Te weten Ptolomeus Epifanes, den koning van Egypte. een dochter der vrouwen geven, Dat is, ene huisvrouw onder de vrouwen in schoonheid uitstekende, te weten zijn eigen dochter Cleopatra. Anders: ene dochter zijne vrouwen; dat is, ene dochter van ene van zijne vrouwen, dat is, ene van zijne dochters. om haar te verderven, Dat was wel eigenlijk zijn voornemen niet, maar het zou er wel lichtelijk uit ontstaan zijn, indien zij haars vaders raad gevolgd en haren man door vergif of anderszins omgebracht had. Anders: haar arglistiglijk verdervende, namelijk haar bevelende dat zij haren man moest van kant helpen; opdat hij dan, als voogd over zijne dochter, Egypte mocht innemen. maar zij*

zal niet vast staan, Zij zal in dat boos voornemen, hetwelk haar vader van haar begeerde, en hetwelk zij, zo het schijnt, hem eerst beloofd had, niet voortvaren; zodat *Antiochus* van zijne eigen dochter is bedrogen geworden. en zij zal voor hem Te weten *Ptolomeus Epifanes*, den koning van Egypte. niet zijn.

18. Daarna zal hij zijn aangezicht tot de eilanden keren, Die het Romeinse gebied onderworpen waren, als *Cyprus*, *Phoea*, *Samus*, *Rhodus*, *Colofon*, *Eubea*, enz.; of, *eilanden* kan hier ook wel betekenen vergelegen landen over zee. en hij zal er vele innemen; doch een overste Te weten een van de veldoversten der Romeinen, genoemd *Marcus Acilius*, alsook *Lucius Scipio Nasica*. Van het woord *overste* zie Richt. 11:6; hier betekent het een *consul* der Romeinen. zal zijn smaad Versta, dien smaad, dien *Antiochus* den Romeinen aangedaan heeft, vallende in hun land, en enige plaatsen van hetzelfde innemende; ook enigen van hunne bondgenoten beschadigende. tegen hem doen ophouden, Dat is, tegen het volk van Rome, hetwelk deze overste vertegenwoordigde. behalve dat hij zijn smaad Versta, dien smaad, dien *Antiochus* den Romeinen aangedaan heeft, vallende in hun land, en enige plaatsen van hetzelfde innemende; ook enigen van hunne bondgenoten beschadigende. op hem zal doen wederkeren.

19. En hij zal zijn aangezicht keren naar de sterkten zijns lands, Te weten naar Syrië, waarheen hij vluchten zal, en zich onthouden binnen zijne sterkten, uit vrees der Romeinen, die hem dapper vervolgden met hunne heirlegers. en hij zal aanstoten, en vallen, Hij zal van zijn eigen onderzaten, ja boeren omgebracht worden, willende een tempel van den afgod *Bel* in *Elam* beroven, of zo anderen schrijven, den tempel van *Dyndimeus Jovis*, of *Jovis Dodoneus*. Deze geschiedenissen worden breder beschreven door *Justinus* in het 32e boek, en door *Polyb.* in het 5e, *Strabo* in het

16e *Geogra.* Vergelijk den schandelijken ondergang van *Antiochus den Grote* met hetgeen er geschreven staat Ps. 52:9, en Jes. 14:16, enz. en niet gevonden worden.

20. En in zijn staat Zie boven Dan. 11:7. zal er een opstaan, Te weten *Seleucus Filopator*, anders *Soter* genaamd, een zoon van den voorgaanden *Antiochus den Grote*. doende een geldeiser doortrekken, Of, *geldvorderaar*, *pander*, *schatter*, Hebreeuws, *drijver*. Dat is geweest *Heliodorus*, die het ganse Joodse land doortrekkende, den onderzaten veel geld, voor zijn koning, heeft afgeperst. Zie 2 Mach. 3. in koninklijke heerlijkheid; Of, *voor de koninklijke majesteit*. maar hij zal in enige dagen Of, *in weinige dagen*. Hij is gebroken, dat is omgekomen, kort nadat hij had gepoogd den tempel te Jeruzalem te beroven, 2 Mach. 4. gebroken worden, nochtans niet door toornigheden, Niet door openbaren toorn, maar door heimelijke lagen van *Heliodorus*, die hem behendiglijk vergeven heeft, zijnen broeder *Antiochus Epifanes* ten gevalle. noch door oorlog.

21. Daarna zal er een verachte *Antiochus Epifanes*, die te Rome in gijzeling zijnde, heimelijk ontlopen is. Hij werd van de vleiers genoemd *Antiochus Epifanes*; dat is, *de edele*; maar anderen noemden hem met meerdere reden *Epimanes*; dat is, *de dolle*, of, *razende*. Zie zijne zotte daden in de historie van *Polybius*. in zijn staat staan, denwelken men de koninklijke waardigheid niet zal geven; Of, *niet zou geven*; niet had behoren te geven, want het rijk kwam niet hem toe, maar *Demetrius* den zoon van zijn verstorven broeder *Seleucus*. Anders: *denwelken zij te weten de staten van het rijk de eer van het koninkrijk niet gegeven hebben*. doch hij zal in stilheid komen, Niet met geweld als een vijand, maar als een vriend, om als voogd het rijk te regeren, totdat *Demetrius*, de zoon van zijn verstorven broeder *Seleucus Filopator*, zou groot geworden zijn. en het koninkrijk door vleierijen bemachtigen. Of, *met gladde*

woorden, gelijk onder Dan. 11:32,34. Zie de aantekening Ps. 35:6, en Ps. 73:18, en Jer. 23:12.

22. En de armen der overstroming Of, *de overstromende armen*; dat is, de veldoversten en kapiteins van den koning in Egypte, die als een vloed in Syrië plachten te vallen, zullen van *Antiochus Epifanes* in den strijd verslagen worden. Sommigen verstaan de armen van de rivier de *Nijl*. zullen overstroomd worden Dat is, overwonnen worden. van voor zijn aangezicht, en zij zullen verbroken worden, en ook de vorst des verbonds. Dat is, de vorst met wien het verbond gemaakt was, te weten *Trifon*, een van de voornaamste heren van Egypte, die met *Antiochus Epifanes* een verbond gemaakt heeft, en hem raad gaf dat hij zijne heirlegers zou achterlaten, en met de kroon van Egypte *alzo de koning Ptolomeus Filometro toen nog een kind was* in een verbond treden en de voorgedij over *Filometor*, de zoon van zijne zuster *Cleopatra*, aannemen zou; maar hij, dit teweeggebracht hebbende, heeft onder dat deksel zelf het rijk ingenomen, eerst den voornoemden *Trifon* van kant geholpen hebbende. Anderen vertalen en verklaren deze woorden alzo: *Daartoe zal hij een wederpartijder des verbonds zijn*, hij, te weten *Antiochus*. Het Hebreeuwse woord wordt, naar sommiger gevoelen, somtijds in deze betekenis genomen. Zie Dan. 10:13.

23. En na de vereniging met hem Te weten met denzelfden *Trifon*; of, gelijk anderen dat nemen, met *Ptolomeus Filometor*, den koning van Egypte. zal hij bedrog plegen, Nemende wel met zich weinig krijgsvolk, maar kloeke, getrouwe, welgeoefende helden, en door hen zich van de voornaamste sterkten van Egypte verzekerende. en hij zal optrekken, Te weten dieper en verder in Egypte. en hij zal met weinig volks Of, *hij zal zich met weinig volks versterken*. Dit heeft *Antiochus* uit arglistigheid gedaan, om de Egyptenaars des te behendiger te bedriegen, en alzo met gemak, zonder groot geweld, dagelijks dieper en dieper in te kruipen, en zowel de sterkten

als de onderzaten aan de hand te krijgen; hij voor zijn persoon te *Memfis* blijvende, hetwelk de koninklijke stad was, vanwaar hij het oog overal kon hebben. gesterkt worden.

24. Met stilheid zal hij ook in de vette plaatsen des landschaps komen, Te weten van Egypte. en hij zal doen, Te weten het land van Egypte onder zijn geweld brengende. dat zijn vaders, of de vaders zijner vaderen, niet gedaan hebben; roof, en buit, en goederen, Anders: *hij zal roven en buiten, en hij zal goederen of rijkdommen onder hen Te weten onder degenen, die hij in de voornaamste steden en sterkten des lands zal leggen om alzo dezelve tot zich te trekken en aan zijne zijde te houden. uitstrooien. zal hij onder hen Te weten onder degenen, die hij in de voornaamste steden en sterkten des lands zal leggen om alzo dezelve tot zich te trekken en aan zijne zijde te houden. uitstrooien*, Dat is, met groten overvloed genieten laten. en hij zal tegen de vastigheden zijn gedachten denken, Die hij nog niet genoegzaam bezitten, of in zijne verzekering zal hebben in Egypteland. Hetgeen wat hier van *Antiochus* voorzeggd wordt, is geschied omtrent het honderd zeven en dertigste jaar van de regering der *Seleuciden*. doch tot een zekeren tijd toe. Te weten totdat *Filometor*, de wettelijke koning, tot zijn mannelijke jaren zal gekomen zijn, want alstoen hebben de Egyptenaars het krijgsvolk en de garnizoenen van dezen *Antiochus* uit hun land verdreven, en hebben zichzelf in vrijdom gesteld.

25. En hij zal zijn kracht en zijn hart verwekken tegen den koning van het Zuiden, Te weten tegen *Ptolomeus Filometor*, den koning van Egypte. Dit is nu de tweede tocht, dien *Antiochus Epifanes* tegen Egypte doen zou, welks beleid en voortgang de engel hier te kennen geeft. met een grote heirkraft; en de koning van het Zuiden zal zich in den strijd mengen Dat is, hij zal krijg voeren, te weten tegen *Antiochus*; zie *Livius* in het 45e boek. met een grote en zeer machtige

heirkracht; doch hij zal niet bestaan, Te weten *Filometor*. want zij zullen gedachten tegen hem denken. De zin is: zijne raadsheren en hovelingen, Dan. 11:26, door geschenken en beloften van grote dingen, door *Antiochus* ingenomen zijnde zullen *Filometor*, hun jongen onbedreven koning, door hun trouwelozen raad bedriegen, en zij zullen *Antiochus* aanhangen, uit vrees dat hij, meester geworden zijnde, hen niet te schande make en verdelge.

26. En die de stukken Zie Dan. 1:5. Het Hebreeuwse woord wordt alleen hier en daar gevonden. Zie de aantekening aldaar. De zin is: Die zijn brood eten, te weten zijne raadsheren en dienaars. zijner spijs zullen eten, Te weten *Ptolomeus Filometor*. zullen hem breken, Dat is, onderdrukken, te weten door kwaden raad. en de heirkracht deszelve zal overstromen, Of, zal overvloeien, of als een vloed inbreken. en vele verslagenen zullen vallen. In het leger van den koning *Filometor*, 1 Mach. 1:19.

27. En het hart van beide deze koningen zal wezen om kwaad te doen, en aan een tafel zullen zij leugen spreken; Zij zullen wel elkander uiterlijk veel grote vriendschap bewijzen, en alle goede diensten beloven, inzonderheid over tafel zijnde en goede sier makende, maar zij zullen het niet menen, het zal uit een geveinsd hart komen. en het zal niet gelukken, Hunne beloften zullen ijdel en van gene waarde zijn. De beloften en contracten van vrede zullen niet bestendig zijn. Of, het zal geen voortgang hebben, dat zij listiglijk tegen elkander bedacht hebben, want God zal een anderen weg ingaan. want het zal nog een einde hebben ter bestemder tijd. Te dien tijde, dien God bestemd en verordineerd heeft, die door menselijken wil niet kan veranderd worden. Zie Dan. 11:29.

28. En hij zal in zijn land wederkeren Te weten de koning *Antiochus Epifanes*. met groot goed, Te weten met groten buit en geroofde goederen, zo in Egypte als elders.

en zijn hart zal zijn tegen het heilig verbond; Dat is, tegen de Joden, met welken God een heilig verbond gemaakt heeft. Hebreeuws, tegen het verbond der heiligheid. en hij zal het doen, Te weten dat hij voorhad; dat is, hij zal de Joden plagen. Zie 1 Mach. 1:22,23, enz., en 2 Mach. 5:11, enz. en wederkeren in zijn land. Te weten in Syrië.

29. Ter bestemder tijd Te weten, gelijk enigen menen, na twee jaren, als *Filometor* met zijn broeder *Physcon* verzoend was en hulp van de Romeinen verkregen had. zal hij wederkeren, en tegen het Zuiden komen, Te weten tegen *Ptolomeus Filometor*, den koning in Egypte, dien hij belegeren zal. doch het zal niet zijn gelijk de eerste, Dat is, het zal *Antiochus* niet gelukken, gelijk het hem de eerste en laatst voorgaande reis gelukt is. Zie boven Dan. 11:22,25, de reden als volgt Dan. 11:30. De zin is, *Antiochus* zal over *Ptolomeus Filometor* zulke overwinningen in Egypte niet meer bevechten, gelijk hij in twee voorgaande ondernemingen gedaan heeft. noch gelijk de laatste reize.

30. Want er zullen schepen van Chittim Dat is, van *Cilicië*, waar de Romeinen gewoonlijk een vloot schepen hielden om over de Middellandse zee te heersen. Zie van *Chittim*, Gen. 10:4, en Num. 24:24. *Ptolomeus Filometor*, van *Antiochus* overheerd zijnde, heeft hulp aan de Romeinen verzocht en verkregen. tegen hem komen, Te weten tegen *Antiochus*. daarom zal hij met smart bevangen worden, Omdat hij door de Romeinen zal gedwongen worden met zijn leger uit Egypte te trekken. *C. Popilius Laenas*, veldoverste der Romeinen, heeft *Antiochus* zover gebracht, dat hij hem harde voorwaarden heeft voorgeslagen, en rondom hem met zijn staf in het zand een ring makende, belastte hem te besluiten en ronduit te antwoorden, of hij Egypte verlaten wilde of niet, eer hij uit dien ring of cirkel treden zou. en hij zal wederkeren, Te weten naar Syrië, zijn land, als hij Egypte zal moeten verlaten. en

gram worden tegen het heilig verbond, Zie boven Dan. 11:28. en hij zal het doen; Te weten dat hij voorgenomen en in zijn toorn besloten had te doen, namelijk hij zal Jeruzalem overvallen, den tempel en de stad uitplunderen en den godsdienst afschaffen. Zie hiervan breder *Josefus* in het eerste boek *van de Joodse oorlogen*, hoofdstuk 1. **want wederkerende** Niet in eigen persoon, maar hij zal er *Apollinius* henen schicken; zie 1 Mach. 1:30, en 2 Mach. 5:24. **zal hij acht geven** Dat is, hij zal hen tot zich trekken, versterken en helpen, om alzo de macht der vrome Joden te breken door de trouweloze Joden, gelijk daar waren *Jason*, *Menelaus*, en hunne aanhangers. **op de verlaters des heiligen verbonds.**

31. En er zullen armen Dat is, krijgsoversten met hunne soldaten, gelijk boven Dan. 11:22, om door dezen de Joden te dwingen. Anders: *en de armen zullen hem bijstaan.* **uit hem ontstaan,** Dat is, uit zijn bevel *ontstaan*; dat is, gesteld worden, of gezonden worden binnen Jeruzalem en het Joodse land. **en zij zullen het heiligdom ontheiligen, en de sterkte,** Dat is, de sterke stad Jeruzalem. Anders: *zij zullen ontwijden Jeruzalem de sterkte*; dat is, Jeruzalem, hetwelk de sterkte van het Joodse volk is. Zie 1 Mach. 1:23, en 2 Mach. 5:15,16. **en zij zullen het gedurige offer wegnemen,** Dat is, het dagelijkse offer. Alzo is ook te verstaan, hetgeen de apostel zegt: *Wees gedurig in het gebed*, hetwelk niet te zeggen is, dat men niet anders doen moet dan bidden, maar dat men de dagelijkse oefening van het gebed nimmermeer moet verlaten. Zie boven Dan. 8:11. **en een verwoestenden gruwel** Dat is, soldaten, die alles verwoesten en de Joden tot afgoderij dwingen zullen. Zie hiervan breder 1 Mach. 1:23, enz., en *Josef*. Anderen verstaan hierdoor, een afgodisch beeld, hetwelk *Antiochus* op het altaar Gods heeft laten stellen; 1 Mach. 1:58,63. **stellen.** Hebreeuws, *geven*; versta, dat *Antiochus'* krijgsoversten dit doen zouden.

32. En die goddelooslijk handelen of, de overtreders des verbonds, namelijk de afvallige Joden, die het verbond Gods zullen verachten, welken de engel Dan. 11:30 genoemd heeft *verlaters van het heilige verbond.* **tegen het verbond, zal hij doen huichelen** Of, *doen veinzen*, opdat alzo door hen de vromen mochten ontdekt en in het net gebracht worden. Anders: *zal hij ontheiligen*; dat is, hij zal hen ten enenmale slecht en goddeloos maken, hen dagelijks meer en meer in hunne huichelarij versterkende. **door vleierijen; maar het volk, die hun God kennen,** Dat is, die den waren God kennen en eren, gelijk velen ten tijde van Judas Machabeus en zijne broeders geweest zijn. **zullen zij grijpen,** Versta hierbij, *en den tirannen overleveren.* **en zullen het doen.** Dat is, zij zullen het uitrichten naar hunnen wil. Of, zij zullen naar hunnen wil met hen handelen. Zie 1 Mach. 1:55.

33. En de leraars des volks Of, *de verstandigen onder het volk*, gelijk onder Dan. 12:3. De zin is: Ofschoon er velen, zelfs ook enige priesters, van den waren godsdienst afwijken, zo zullen er nochtans altijd enige leraars en godvruchtige, in Gods Woord ervaren personen zijn, die de zwakken zullen onderwijzen en versterken in het midden der zware vervolgingen. **zullen er velen onderwijzen,** Te weten in de ware religie, uit de boeken der Heilige Schriftuur. **en zij zullen vallen door het zwaard en door vlam,** Dat is, zo de leraars als hunne discipelen, die volstandig bij de ware religie blijven, zullen van *Antiochus* en zijne aanhangers wredelijk vervolgd worden. Zie 1 Mach. 1:40, enz., en 1 Mach. 2, 1 Mach. 3, 1 Mach. 4, en 2 Mach. 5, 2 Mach. 6, 2 Mach. 7, 2 Mach. 8. *Josefus lib. 12, Antiq. Judaci*, hoofdstuk 6,7. Vergelijk Hebr. 11:35,36,37,38. **door gevangenis en door beroving, vele dagen.** Of, *enige dagen*, alzo Dan. 8:27. Dat is, een tijdlang van God verordineerd.

34. Als zij nu zullen vallen, Dat is, als de vervolging op het heetst zal wezen. **zullen**

zij met een kleine hulp geholpen worden; Te weten door de Machabeën. Zie 1 Mach. 2:39, enz., en 1 Mach. 3, 1 Mach. 4, 1 Mach. 5, en 2 Mach. 8, en *Josefus lib. 12, Antiq. Judaci* hoofdstuk 7, 8, 9, 10, 11, 12. Die kloeke helden hebben met weinig volk de kerk Gods gered uit de handen van *Antiochus* en andere tirannen. doch velen zullen zich door vleierijen Gelijk boven Dan. 11:21,32. Zie de aantekening Dan. 11:21. Doch hier betekent het huichelarij, geveinsdheid, schoon gelaat. tot hen vervoegen.

35. En van de leraars zullen er *sommigen* vallen, Zie boven Dan. 11:33. om hen te louteren en te reinigen, Dit is het oogmerk dat de Heere zal voorhebben. Anders: *opdat hen God smelte*; dat is beproeve, gelijk men het goud en zilver beproeft in den smeltoven; zie Dan. 12:10. en wit te maken, tot den tijd van het einde toe; Dat is, totdat de tijd der vervolging, van God bestemd, zal vervuld wezen. want het zal nog zijn voor een bestemden tijd. Anders: *want nog ter bestemder tijd zal het einde wezen*. Anders: *want de bestemde tijd zal nog komen*. Vergelijk Matth. 24:6, en de volgende tot Matth. 24:14, en zie boven de aantekening Dan. 11:27.

36. En die koning Van hier af tot het einde van Dan. 11: verstaan enigen dat de engel spreekt *van den Antichrist van het Nieuwe Testament*, of immers van *Antiochus Epifanes*, aangemerkt als een voorbeeld van den Antichrist, in zijn opkomst, hoogmoed, handelingen, afgoderij en tirannie. Want vele dingen, die hierna verhaald worden, inzonderheid Dan. 11:42,43, passen naar sommiger gevoelen niet op den koning *Antiochus*; want nadat hij door den Rooms en gezant *Popilius* gedwongen werd uit Egypte te vertrekken, boven Dan. 11:30, heeft hij naderhand nooit in Egypte durven komen. Enigen duiden het *op den Turk*, anderen op het Romeinse Rijk, en menen dat de dingen, die hier gezegd worden te verstaan zijn, sommigen van de Romeinse keizers, sommigen van de Roomse pausen, die, in het

Romeinse Rijk opgerezen zijnde, mettertijd den keizers zelf vreeslijk geworden zijn. zal doen naar zijn welgevallen, en hij zal zichzelf verheffen, en groot maken boven allen God, Zie 2 Thess. 2:4, waar de apostel deze woorden aldus uitdrukt: *Boven al dat God of goddelijke majesteit genoemd wordt*. en hij zal tegen den God der goden Die alleen is de enige ware God. Anders: *ook boven den God der goden, hij zal wonderlijke dingen spreken*. wonderlijke dingen spreken; en hij zal voorspoedig zijn, totdat de gramschap voleind zij, Dat is, totdat de toorn Gods tegen zijn volk ophoude, of totdat hij zal gedaan hebben hetgeen God in zijn toorn door hem zijn volk wil aangedaan hebben. want het is vastelijk besloten, Of, *want dat juist besloten is, zal geschieden*; niemand kan het besluit of voornemen Gods verhinderen of terughouden. het zal geschieden. Hebreeuws, *het is geschied*; dat is, het zal zekerlijk geschieden; de verleden tijd voor den toekomenden, om te tonen de zekerheid dezer profetie. Anderen: *Als hetgeen wat precies bestemd is, zal geschied zijn*.

37. En op de goden zijner vaders Verachtende de religie zijner voorvaders, zal hij alle man belasten zijne instellingen aan te nemen. Verstaat men dit op *Antiochus* te passen, zo zie 1 Mach. 1:43; indien op den *paus*, zo is het openbaar. zal hij geen acht geven, noch op de begeerte der vrouwen; Verstaat men dit van *Antiochus*, zo is dit de zin: Hij zal zelf zijne vrouwen *van welke ene den God Israëls op hare wijze eerde* niet toelaten dat zij enigen anderen god zullen eren dan zijn *Jupiter Olimpius*, of *de begeerte der vrouwen*; dat is, de gewenste en begeerlijkste vrouwen. Of, hij heeft wel willen schijnen niet te vragen naar vrouwen, maar ondertussen gruwelijke hoererij bedreven. Maar verstaat men dit van den Antichrist, zo is dit de zin, dat hij zijne geestelijkheid het huwelijk verbieden zal, en geenszins toelaten de kloosterbeloften te breken, bedrijvende ondertussen allerlei schandelijke onreinheid.

Zie 1 Tim. 4:3. hij zal ook op geen God acht geven, Alsof de engel zeide: Hij zal gans goddeloos zijn; hij zal zo hovaardig zijn dat hij zichzelf zal verheffen boven alle mensen, ja ook boven alles wat God is of genoemd wordt; doende alles wat hij doet tot zijn eigen eer en voordeel. Dit past ook bekwamelijker op den paus. Vergelijk 2 Thess. 2:3,4. maar hij zal zich boven alles groot maken.

38. En hij zal den god Mauzzim De zin is: *Antiochus* zal vast overal een nieuwen godsdienst invoeren; en wat aangaat *den God der sterkten*, vergelijk *Jer. 16:19*, of, *den God van grote kracht*, den God van Israël, hij zal in zijne plaats, te weten in den tempel te Jeruzalem, eren een god, te weten dien god, welken zijne vaders niet gekend hebben, namelijk *Jovis Olympius*, dien zal hij eren met goud, enz.; zie 2 Mach. 6:2. Wil men dit op den Antichrist passen *wiens voorbeeld Antiochus geweest is*, dat kan ook bekwamelijk geschieden. Anderen: *en wat aangaat den God der sterkten, in zijne plaats zal hij eren, zal hij eren, zeg ik, een God welken zijne vaders*, enz. Wat den God der sterkten belangt, zie boven Dan. 11:31; voor den God der sterkten hebben enigen het Hebreeuwse woord *Maüzzim*, of *Maozim* in den tekst gehouden. **in zijn standplaats eren; namelijk den god, welken zijn vaders niet gekend hebben, Antiochus' voorouders hebben Jovis Olympius niet geëerd, maar Apollinus, Diana, Atargatides, gelijk Strabo getuigt in het zestiende boek Geogra.** Alzo heeft ook de paus, in de plaats, dat is in de kerk of gemeente, van den waren God ingevoerd te eren een valschen god, dien zijne voorouders niet geëerd hebben, namelijk een versierden *Christus*, een hostie of een stukje brood, hetwelk hij versiert met goud, zilver en kostelijke paarden. **zal hij eren met goud, en met zilver, en met kostelijk gesteente, en met gewenste dingen.** Dat is, met allerlei kleinodiën.

39. En hij zal de vastigheden Of, *hij zal de zeer sterke vastigheden een vreemden god bevelen.* De zin is: *Antiochus'* meeste

vastigheid en sterkte zal gelegen zijn om te doen eren dien vreemden god, te weten *Jovis Olympius*, als zijnde patroon of beschermer der stad Jeruzalem en het Joodse land. Dit wordt gesteld tegen het begin van Dan. 11:38, waar de ware God genoemd wordt *de God der sterkten*, hier en ook daar is het woord *Maüzzim*. **der sterkten maken met den vreemden god; dengenen, Dat is, degenen, die hij weten zal hem en zijnen afgod toegedaan te zijn; die hij voor zijne vrienden kennen zal; hij meent de afvalligen, die het heidendom zullen bijvallen, indien men dit op Antiochus duidt.** Van den Roomschen Antichrist is de zaak klaar. Anders, *die dien*, te weten afgod, *kennen*, dat is, aannemen en eren. **die hij kennen zal, zal hij de eer vermenigvuldigen, en hij zal ze doen heersen over velen, Of, overtreffelijken, overvoortreffelijken.** De zin is: Hij zal hen tot hoge staten bevorderen en hun het gebied over vele anderen geven. **en hij zal het land uitdelen om prijs. Of, om winst, of om loon; dat is, dengenen, die hem geschenken en gaven geven.** Al het voorgaande kan bekwamelijk op den paus gepast worden, gelijk ook de volgende verzen.

40. En op den tijd van het einde, Dat is, als de tijd, van God bestemd, zal verschenen wezen. Vergelijk boven Dan. 11:35. Sommigen verstaan hier door *den tijd van het einde* het einde van het rijk van *Antiochus*, of de vervolging van het volk Gods. Doch zie boven Dan. 9:27. **zal de koning van het Zuiden** De Saracenen, die eerst op het Romeinse rijk geweld gedaan hebben. Anderen duiden het op *Ptolomeus Filometor* koning in Egypte. **tegen hem met hoornen stoten;** Gelijk de stieren, bokken en andere gehoornde beesten doen. Vergelijk Dan. 8:6,7. De zin is: Hij zal een harden krijg tegen hem voeren. **en de koning van het Noorden** Sommigen verstaan hier den Turk, die het Saraceense rijk onder zich gebracht hebbende, met nog veel meerder geweld op het Romeinse rijk aangevallen is. Anderen duiden het op *Antiochus Epifanes*. **zal tegen hem aanstormen,** Dat is, als een stormwind op hem aankomen, of overkomen,

of op hem aanlopen. met wagenen, en met ruiteren, en met vele schepen; en hij zal in de landen komen, en hij zal ze overstromen Dat is, als met een watervloed haastiglijk wegspoelen. en doortrekken. Of, *voorbijgaan*, gelijk Dan. 11:10 en elders.

41. En hij zal komen in het land des sieraads, Of, *in het sierlijke land*; dat is, in het Joodse land, dat is, in de kerk Gods, door hetzelfde afgebeeld. Zie de aantekening Dan. 8:9. Dit voorzegt de engel den Joden tot hun best, opdat zij indachtig zijnde dat hun dit alles overkwam door Gods voorzienige regering, zich daarin des te beter zouden kunnen schikken; en desgelijks de kerk van het Nieuwe Testament in de vervolging van den Antichrist. en vele *landen* Zie hetgeen er volgt Dan. 11:42,43. zullen ter nedergeworpen worden; doch deze zullen zijn hand ontkomen, Dat is van *Antiochus*, gelijk sommigen dit nemen, niet verdorven worden, maar zij zullen van hem vriendelijk aangenomen worden, namelijk daarom, omdat zij vijanden van de Joden waren en hun telkens krijg aandeden. Sommigen verstaan dit van enige kerken van het Nieuwe Testament, die het geweld van den Antichrist zouden ontgaan, of hem niet onderworpen worden. Edom en Moab, en de eerstelingen der kinderen Ammons. Anders: *de voornaamste*. Hebreeuws, *het beginsel van de kinderen van Ammon*.
42. En hij zal zijn hand aan de landen leggen, Om die met geweld zich te onderwerpen. ook zal het land van Egypte niet ontkomen. Hebreeuws, *het zal niet zijn ter ontkoming*. De zin is: Het zal ook al zijn moedwil en wrevel onderworpen wezen, gelijk Dan. 11:43 breder volgt.
43. En hij zal heersen over de verborgen schatten des gouds en des zilvers, en over al de gewenste dingen van Egypte; en die van Libye, Hebreeuws, *Lubbim* en *Cushim*. en de Moren zullen in zijn gangen wezen. Of, *zullen zijne gangen vergezelschappen*;

doch naar de letter is het: *Zullen in zijne gangen wezen*; dat is, zij zullen hem ten dienste staan en alle gehoorzaamheid bewijzen. De manier van spreken is genomen van de slaven en dienstknechten, die achter of omtrent hunne heren gaan en staan, om bij alle gelegenheid op hun bevel te passen. Die volken hebben van allen kanten met *Antiochus* op wien sommigen dit duiden Egypte aangevallen, van hem met grote bezoldigingen daartoe gekocht zijnde, want daar tevoren hadden zij *Ptolomeus Filometor* hulp gedaan. Of, *in zijne gangen*; dat is, hij zal door derzelve land passeren, hij zal voorrgaan, of zijne voortgangen zullen zijn in zijne landen, waardoor sommigen Oost- en West-Indië verstaan, omdat het kennelijk is dat de Moren eertijds wijd en breed in Oost-Indië geregeerd hebben, en ook van Afrika lichtelijk in Amerika tegenover liggende, hebben kunnen overtrekken.

44. Maar de geruchten van het Oosten De vervulling dezer zaak zal van God te zijner tijd worden geopenbaard. Sommigen duiden het op *Antiochus Epifanes* als een voorbeeld van den Antichrist. Doch velen verstaan het eigenlijk van den Antichrist. en van het Noorden zullen hem verschrikken; daarom zal hij uittrekken met grote grimmigheid om velen te verdelgen en te verbannen. Zie de aantekening Deut. 2:34.
45. En hij zal de tenten De zin is: Als hij bezig zal zijn om het volk Gods uit te roeien, zo zal zijn ondergang komen, en niemand zal hem kunnen redden, maar hij zal een ellendig einde hebben. van zijn paleis planten Dat is, van zijn hof. Doch sommigen duiden dit op het afgodisch efodstuig van den Antichrist. Vergelijk Richt. 17:5, enz. en Hos. 3:4, met de aantekening. Verstaande zijn afgodische geestelijkheid en onreine afgoderij, waarvan *Antiochus* met zijn heidense afgoderij een voorbeeld was. 203 aan den berg des heiligen sieraads; Of, *op den berg*, of *tegen den berg*, te weten den berg Zion, dat is Gods kerk. tussen de zeeën aan den berg des heiligen sieraads; en hij zal tot zijn einde komen, Te weten tot het einde van

zijn staat, dat over hem van God bestemd is. en zal geen helper hebben.

Daniël 12

1. En te dier tijd Te weten als *Antiochus* de Joden en de *Antichrist* de kerk van het *Nieuwe Testament* op het heiligst zal kwellen en bestrijden. zal **Michael** Zie boven Dan. 10:13. **opstaan**, Of, *zich opmaken* om zijne kerk te verlossen, eerst van de vervolgingen van *Antiochus*, en ten laatste ook van de vervolgingen van den Antichrist. **die grote vorst, die voor de kinderen uws volks staat**, Dat is, die voor de kerk van God staat, haar beschuttende en beschermende tegen al hare vijanden. **als het zulk** een tijd der benauwdheid zijn zal, als er niet geweest is, sinds dat er een volk geweest is, tot op dienzelfen tijd toe; en te dier tijd Te weten als *Antiochus* de Joden en de *Antichrist* de kerk van het *Nieuwe Testament* op het heiligst zal kwellen en bestrijden. zal **uw volk verlost worden**, Dat is, beginnen verlost te worden, en de zaligheid en het heil Gods zal aankomen en eindelijk meer en meer vervuld worden door den Heere *Christus*, tot de opstanding der doden toe. **al wie gevonden wordt geschreven te zijn in het boek**. Dat is, die in den onveranderlijken raad Gods bestemd is om deze verlossing deelachtig te wezen; het is ene manier van spreken, genomen van de mensen, onder wie het gebruikelijk is dat van degenen, die in ene stad het burgerrecht ontvangen, de namen in een boek opgetekend worden; zie Exod. 32:32; Ps. 69:29, en Ezech. 13:9.
2. En velen van die, Dat is, de veelheid, of *allen*, gedeeld in twee hopen, zijnde in beide hopen *velen*, gelijk in het volgende verklaard wordt. Dit moet men verstaan van de algemene opstanding der doden ten jongsten dage. **die in het stof der aarde** Hebreeuws, *in den aardbodem des stofs*. **slapen**, Te weten den slaap des doods. Zie 1 Thess. 4:14,16. **zullen ontwaken, dezen ten eeuwigen leven, en genen tot**

versmaadheden, en tot eeuwige afgrijzing. Of, *walging*, of *verfoeiing*. Zie de aantekening Jes. 66:24.

3. De leraars Of, *de onderwijzers, de verstandigen, de kloekmakers*; zie boven Dan. 11:33. **nu zullen blinken, Of, glinsteren. als de glans des uitspansels**, Dat is, van den hemel, van het firmament, van de sterren des hemels. Zie Gen. 1:6. **en die er velen rechtvaardigen, Of, rechtvaardig maken**; te weten door hunne leer en onderwijzing. Zie de aantekening Ezech. 3:18. **gelijk de sterren, altoos en eeuwiglijk**. Dit voegt de engel hierbij tot troost der godzaligen, die hier op aarde aan veel kruis en vervolging onderworpen zijn.
4. En gij, Daniel! sluit deze woorden toe, Zie boven Dan. 8:26. en verzegel dit boek, tot den tijd van het einde; Hebreeuws, *tot den tijd van het einde*, gelijk Dan. 12:9; dat is, totdat de tijd zal gekomen zijn, in welken het God zal believen dit volkomener te openbaren. **velen zullen het naspeuren**, Het Hebreeuwse woord betekent eigenlijk *omlopen, omtrekken, heen en weder lopen*, om iets naarstiglijk te onderzoeken en uit te vinden. Zie Job 1:7. Alsof de engel zeide: Alhoewel er nu weinigen zijn, die begerig zijn om te weten den toekomenden staat der kerk, zo zal dan nog de tijd komen, dat er velen zullen pogen naar de kennis van deze heilige dingen, en zullen ook in kennis toenemen. **en de wetenschap zal vermenigvuldigd worden**.
5. En ik, Daniel, zag, en ziet, er stonden twee anderen, Te weten engelen, die begerig zijn zulke dingen in te zien, 1 Petr. 1:12. Deze twee engelen waren anderen dan die engel, die tot nog toe met Daniël gesproken heeft, ook anderen dan van wien boven Dan. 10:5 gesproken is. **de een aan deze zijde van den oever der rivier**, Hebreeuws, *lip*. en de ander aan gene zijde van den oever der rivier. Te weten van de rivier *Hiddekel*; zie boven Dan. 10:4.

6. En hij zeide Te weten een van hen, of zij beiden, de een voor, de ander na. **tot den Man**, Zie boven Dan. 10:9. **bekleed met linnen**, Die boven op het water der rivier was: Dat is, die geweld heeft over alle heidenen, want door *wateren* worden dikwijls volken betekend in de Heilige Schrift. **Tot hoe lang zal het zijn, dat er een einde van deze wonderen zal wezen?** Wanneer zullen dan deze dingen, welke in ons verstand wonderlijk zijn, een einde nemen?
7. En ik hoorde dien Man, bekleed met linnen, Die boven op het water van de rivier was, en Hij hief Zijn rechterhand en Zijn linkerhand op naar den hemel, en zwoer bij Dien, Die eeuwiglijk leeft, dat na een bestemden tijd, Zie de aantekening Dan. 7:25. **bestemde tijden**, en een helft, *Of, een deel; te weten van den bestemden tijd.* en als Hij zal voleind hebben Te weten God de Heere. **te verstrooien** Dat is, zijn volk en kerk zo vernederd en verzwakt zal hebben, dat zij zal schijnen schier geheelijk tenonder gebracht te zijn. **de hand des heiligen volks**, Dat is, alle macht en vermogen van het volk. Vergelijk Deut. 32:36. Anderen verstaan hier door *de hand*, die hand door welke het heilige volk was gedrukt geworden, namelijk de macht van *Antiochus Epifanes*, van zijn krijgsvolk en zijne nakomelingen; dat alsdan die grote vervolgingen op het hoogste gelopen zouden zijn; vergelijk Dan. 7:26, en dat zich God opmaken zou om zijn volk te verlossen. Zie boven Dan. 12:1, vergelijk Dan. 7:26. **al deze dingen voleind zullen worden.**
8. Dit hoorde ik, doch ik verstond het niet; Te weten wat dat te zeggen was, *een bestemde tijd, bestemde tijden, en ene helft*, enz. en ik zeide: Mijn Heere! Aldus noemt hij *Christus*, met wien hij sprak. **wat zal het einde zijn van deze dingen?**
9. En Hij zeide: Ga henen, Daniel! want deze woorden zijn toegesloten en verzegeld Vergelijk boven Dan. 8:26. **tot**

den tijd van het einde. Dan zal deze ganse profetie open en klaar wezen, maar vóór dien tijd kan de rechte mening daarvan niet vastelijk noch zekerlijk in al hare delen geweten worden.

10. **Velen zullen** Ene wederhaling van de voorzegging der ellenden, die de kerk Gods zouden overkomen. Zie Dan. 11:35. **er gereinigd en wit gemaakt, Of, gezuiverd worden.** Onze Heere *Christus* gebruikt hier drie woorden bij gelijkenis; het eerste is genomen van de zuivering van het koren; gelijk het koren met de wan van het kaf gezuiverd wordt, alzo de gelovigen met den wan der vervolging; het tweede woord is genomen van de vollers, die het laken schoon en wit vollen; de derde gelijkenis is genomen van de goudsmeden, die het goud en zilver in hun smeltoven louteren en het schuim uitzuiveren. Zie Dan. 11:35. **en gelouterd worden; doch de goddelozen** De zin is: De goddelozen zullen afwijken en voortvaren in hunne goddeloosheid, en zullen deze verborgenheden niet verstaan, hoe dikwijls en hoe duidelijk hun die zullen mogen uitgelegd worden. Vergelijk Openb. 22:11. **zullen goddelooslijk handelen, en geen van de goddelozen zullen het verstaan, maar de verstandigen zullen het verstaan. Of, de leraars;** gelijk boven Dan. 11:33.
11. En van dien tijd af, dat het gedurig *offer* zal weggenomen, Zie Dan. 11:31. **en de verwoestende gruwel zal gesteld zijn**, Zie hiervan ook Dan. 11:31. **zullen zijn duizend tweehonderd en negentig dagen.** Dat zijn drie jaren, zeven maanden en dertien dagen, indien men dit op de vervolging van *Antiochus Epifanes* duidt, en natuurlijke of gewone dagen hier verstaat. Doch enigen onder de geleerden nemen deze dagen voor jaardagen.
12. **Welgelukzalig is hij, die verwacht en raakt tot duizend driehonderd vijf en dertig dagen. Of, reikt, bereikt, komt, tot dertienhonderd vijf en dertig dagen.** Hier zijn vijf en veertig dagen meer dan Dan. 12:11

en dit is de zin, gelijk sommigen menen, dat de staat van het Joodse volk veel beter wezen zal als er nog vijf en veertig dagen boven de drie jaren, zeven maanden en dertien dagen zullen verlopen zijn, want alsdan zou het Joodse volk van dien wreden tiran *Antiochus Epifanes* geheel vrij en ontlast worden; hij is gestorven in het begin van het honderd negen en veertigste jaar van het rijk der nakomelingen van *Seleucus*, 1 Mach. 6:8,16.

13. Maar gij, ga henen tot het einde,

Te weten tot het einde van uw leven; stel al uwe zaken daartoe; bestel uw huis, want gij zult haast sterven. **want gij zult rusten,** Te weten in de aarde, na uwen dood, gij zult verlost en ontslagen worden van alle moeite en rusten van uwen arbeid, uwe ziel zal opgenomen worden in den schoot van Abraham. **en zult opstaan** Te weten in de opstanding der doden ten jongsten dage. **in uw lot,** Dat is, in uw deel, te weten in het deel van uw hemels erfgoed, hetwelk u bereid en verordend is, met alle uitverkoren kinderen Gods, naar het goede welbehagen van God. **in het einde der dagen.** Dat is, op het einde der wereld, als uwe ziel met het lichaam verenigd zijnde, zal opgenomen worden in de vreugde van het eeuwige leven, om en door de verdiensten van *Jezus Christus*, den waren *Messias*, die geprezen moet zijn in eeuwigheid; *Amen* Rom. 9:5.